

BARNOMBUDSMANNEN

Barnombudsmannens årsbok 2010
Barns rättigheter
upp på agendan i Finland

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2010:2.

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2010:2.

Barns rättigheter upp på agendan i Finland

Barnombudsmannens årsbok 2010

**Barns rättigheter upp på agendan i Finland
Barnombudsmannens årsbok 2010**

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2010:2.

Redigering

Medita Communication Oy

Grafisk planering

Workshop Pälviä Oy

Foto

Mirkka Jalonen-Alava ja lapsiasiavaltuutetun toimisto,
Jakke Nikkarinen, Petteri Kivimäki, Jukka Muukkonen,
Heikki Pälviä, Panu Pälviä, Mika Särkijärvi

Futureimagebank, iStockphoto, Pixmac

Tryck

Yliopistopaino, Helsinki 2010

ISSN 1798-3991 (painettu)

ISSN 1798-4009 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-00-2997-5 (nid.)

ISBN 978-952-00-2998-2 (fin) (PDF)

ISBN 978-952-00-2999-9 (swe) (PDF)

PDF publicerad på nätet 5/2010 www.lapsiasia.fi

12.5.2010

Tiivistelmä

Lapsen oikeudet Suomen esityslistalle.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2010.

Helsinki 2010. 90 s.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2010:2.

■ Lapsiasiavaltuutetun tulee lain mukaan antaa vuosittain valtioneuvostolle kertomus toiminnastaan sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien tilasta Suomessa. Tämän vuosikirjan teemana on lapsiasiavaltuutetun työn ensimmäisen viisivuotiskauden arviointi. Lisäksi aiheena on talouslaman lapsiin kohdistuvien haittojen lievittäminen sekä romanilasten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten arjen haasteet. Esillä ovat myös koulun, pienten lasten palveluiden sekä eroperheiden palveluiden kehittäminen.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto perustettiin Jyväskylään syyskuussa 2005. Viidessä vuodessa valtuutettu on yhteistyökumppaniensa kanssa tuonut lapsen oikeuksia kansallisen keskustelun esityslistalle. Pitkäjänteisiä teemoja ovat olleet lasten oikeus osallistua, päihdeperheiden lasten palveluiden parantaminen sekä kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien romani- ja saamelaislasten oikeudet.

Yhteistyötahojen edustajat arvioivat vuosikirjassa myönteisesti ensimmäisen virkakauden vaikutuksia. Lapsiasioiden näkyvyyden koetaan lisääntyneen mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Kokonaisnäkemys lapsen arjesta on arvioiden mukaan kehittynyt myös valtionhallinnossa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 20-vuotisjuhlavuoden kampanja vuonna 2009 tiivistä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien toimijoiden yhteistyötä. Lapsen oikeudet ovat nyt entistä tutummat suomalaisille. Kampanjan kokemuksista on hyödynnetty valmisteltaessa kansallista lapsen oikeuksien viestintästrategiaa, jonka voi odottaa jatkavan juhlavuoden vauhdittamaa myönteistä kehitystä.

Juhlavuoden pääteemana oli lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Lapset ja nuoret ovat oman elämänsä kiistattomia asiantuntijoita. Lapsiasiavaltuutettu on selvittänyt lasten ja nuorten käsityksiä oikeuksiensa toteutumisesta välittääkseen niitä edelleen päättäjille. Juhlavuoden aikana julkaistiin selvitys romanilasten mielipiteistä. Hanke vaikutti valtioneuvoston romanipoliittisen ohjelman painotuksiin sekä suuntasi myös romaniyhteisön sisällä huomiota lapsiin ja nuoriin.

Vuoden 2009 aikana aloitettiin selvitys erityistä tukea tarvitsevien lasten oikeuksista. Vammaisten, sairaalassa olevien ja pitkäaikaissairaiden lasten oikeuksissa on vielä paljon parannettavaa. Heidän vanhempansa tarvitsevat

enemmän tukea jaksamiseen sekä palveluiden koordinointiin. On muistettava, että vammaisen lapsi ei ole ensisijaisesti palveluiden kohde vaan oman elämänsä aktiivinen toimija.

Lapsiasiavaltuutettu vaikuttaa lapsille tärkeiden palveluiden kehittämiseen. Esillä ovat etenkin kasvatus ja vanhemmuus. Valtuutettu julkaisi viime vuonna 15 teesiä pienten lasten varhaisen hoivan ja kasvatuksen palveluista, joita tulee kehittää kokonaisuutena ja laatua painottaen. Koulun kehittämisessä tulisi ottaa oppia päivähoitossa tutusta kasvatuskumppanuudesta vanhempien kanssa.

Yhdessä järjestöjen kanssa lapsiasiavaltuutettu valmistelee aloitetta eropalveluiden kehittämisohjelmaksi. Tavoitteena on saada seuraava hallitus sitoutumaan eropalveluiden uudistamiseen lapsen edun näkökulmasta.

Kuntien päättäjät ovat merkittävässä asemassa, kun ehkäistään talouslaman haittavaikutuksia lapsiin. Vaikuttamistyötä suunnataan sen vuoksi entistä enemmän kuntatasolle. Lastensuojelulaki velvoittaa kunnanvaltuustoja hyväksymään suunnitelmat lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Laajassa yhteistyössä ja lapsia kuullen toteutetut hyvinvointisuunnitelmat auttavat päätöksentekijöitä tekemään aiempia vuosia viisaampia ratkaisuja kuntatalouden kiristyessä. Lasten kuulemisessa ei pääosin ole kyse rahasta vaan aikuisten asenteista ja toimintavoista.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto antoi vuoden aikana 40 lausuntoa valtionhallintoon ja toimi useissa työryhmissä. Valtioneuvoston lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelman kanssa yhteinen tavoite on lapsilähtöistä yhteiskuntaa vahvistavien pysyvien rakenteiden luominen valtionhallinnossa. Rakenteita tarvitaan lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan yhteistyöhön, lasten hyvinvoinnin tietopohjan parantamiseen, päätösten lapsivaikutusten arviointiin, lasten osallistumisen edistämiseen sekä lapsen oikeuksista tiedottamiseen.

Lapsiasianeuvottelukunta aloitti viime vuoden aikana Euroopan neuvoston lapsen oikeuksien strategian ns. *focal point* -tahona. Pohjoismaiden lapsiasiavaltuutetut tekivät yhteisen aloitteen suun terveydenhuollon vastuusta lastensuojelussa.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston työn suunnitelmallisuutta lisättiin mm. laatimalla oma strategia. ●

Asiasanat:
hyvinvointi, lapsen asema, lapsen oikeudet, lapset, lapsipolitiikka, lapsuus, nuoret, toimintakertomukset

Sammandrag

Barns rättigheter upp på agendan i Finland.

Barnombudsmannens årsbok 2010.

Helsingfors 2010. 90 s.

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2010:2.

■ Barnombudsmannen bör enligt lag årligen avge en verksamhetsberättelse till statsrådet om hur barns och ungdomars rättigheter tillgodoses och välfärd har utvecklats i Finland. Temat för denna årsbok är att utvärdera barnombudsmannens arbete under den första femårsperioden. Dessutom behandlas försöken att lindra de problem som den ekonomiska depressionen kan orsaka barn samt de vardagliga utmaningar som barn i behov av särskilt stöd står inför. Behovet av att utveckla skolan, tjänsterna för små barn samt tjänsterna för skilsmässofamiljer tas även upp.

I september 2005 grundades barnombudsmannens byrå i Jyväskylä. Under de gångna fem åren har barnombudsmannen tillsammans med sina samarbetsparter satt barns rättigheter på den nationella debattens dagordning. Några av de långsiktiga frågorna har varit barns rätt att delta, förbättrade tjänster för barn i missbrukarfamiljer samt nationella minoriteters, det vill säga romska och samiska barns, rättigheter.

I årsboken ger representanter för samarbetsparterna en positiv bedömning av vilken betydelse den första mandatperioden har haft. Det anses att barnfrågorna i högre grad än tidigare uppmärksammas i medierna och samhällsdebatten. Bedömningen är att även statsförvaltningen fått en tydligare helhetsbild av barns vardag.

Samarbetet mellan olika aktörer som arbetar med att främja barns och ungdomars välfärd intensifierades under 2009, som var 20-årsjubileet för FN:s barnkonvention. Finländarna har nu ännu bättre kännedom om barnens rättigheter. Erfarenheterna från den framgångsrika informationskampanjen under jubileumsåret har utnyttjats i utarbetandet av en nationell informationsstrategi om barns rättigheter, som även framöver förväntas att utvecklas i en positiv riktning.

Huvudtemat för jubileumsåret var barns rätt att delta, påverka och komma till tals. Barn och ungdomar är utan tvekan experter på sina egna liv. Barnombudsmannen har kartlagt barns och ungdomars synpunkter på hur deras rättigheter tillgodoses och förmedlar dem till beslutsfattarna. Under jubileumsåret publicerades en utredning om romska barns åsikter. Projektet inverkade på tyngdpunkterna i statsrådets politikprogram för romska barn samt riktade uppmärksamheten på barn och unga även inom romersamfundet.

Under 2009 inleddes en utredning om de rättigheter som barn i behov av särskilt stöd har. Det finns fortfarande mycket att förbättra när det gäller rättigheter för barn och ungdomar som är handikappade, på sjukhus eller långtidssjuka. Deras föräldrar behöver mer stöd för att orka samt

när det gäller att samordna tjänsterna. Det gäller att minnas att ett handikappat barn inte i första hand är ett vårdbehövande objekt utan en aktiv aktör i sitt eget liv.

Barnombudsmannen påverkar utvecklingen av viktiga tjänster för barn. Här gäller det speciellt frågor kring fostran och föräldraskap. I fjol publicerade barnombudsmannen 15 teser för hur tjänster i fråga om omsorg och fostran i den tidiga barndomen borde utvecklas ur ett helhetsperspektiv och med fokus på kvalitet. Skolväsendet borde ta lärdom av det samarbete som dagvården redan idag har med föräldrarna när det gäller uppföstringsfrågor.

Barnombudsmannen förbereder i samarbete med organisationer ett förslag på utvecklingsprogram för skilsmässotjänster. Barnombudsmannens mål är att få nästa regering att förbinda sig till en utveckling av skilsmässotjänster och med tanke på barnens intressen.

Kommunernas beslutsfattare har en betydande position när det gäller att förebygga de negativa effekter som den ekonomiska depressionen kan ha på barn. Det opinionsbildande arbetet sker därför i allt högre grad på kommunnivå. Barnskyddslagen förpliktar kommunfullmäktige att godkänna en välfärdsplan för att säkra barns och ungdomars välfärd. Välfärdsplanen utarbetas genom ett brett samarbete, och även barnen får komma till tals. Detta hjälper beslutsfattarna att fatta klokare beslut än tidigare då kommunekonomin försämras. Då man vill ta del av barns synpunkter är det inte i första hand fråga om pengar, utan om vuxnas attityder och verksamhetsätt.

Barnombudsmannens byrå gav 40 utlåtanden till statsförvaltningen och satt med i många arbetsgrupper under året. Det gemensamma målet för barnombudsmannen och statsrådets politikprogram för barn, ungdomar och familjer är att inom statsförvaltningen skapa bestående strukturer som formar ett barnvänligare samhälle. Det krävs strukturer för att samarbeta inom politikprogrammet för barn, ungdomar och familjer, förbättra kunskapsunderlaget för barns välfärd, bedöma hur besluten påverkar barnen, främja barns delaktighet samt informera om barns rättigheter.

Barnombudsmannadelegationen utsågs i fjol till Finlands så kallade *focal point*-representant i Europarådets strategi för barns rättigheter. De nordiska barnombudsmännen tog ett gemensamt initiativ när det gäller munhälsövårdens ansvar inom barnskyddet.

Barnombudsmannens byrås arbete blev mer systematiskt i och med att en egen strategi utarbetades. ●

Nyckelord:
barn, barndom, barnens rättigheter, barnets ställning, barnpolitik, unga, verksamhetsberättelser, välfärd

Summary

Children's rights on Finland's agenda.
Annual Report of the Ombudsman for Children 2010.
Helsinki 2010. 90 pp.
Publications of the Office of the Ombudsman for Children 2010:2.

■ By law, the Ombudsman for Children must submit an annual report to the Government describing activities undertaken and the state of the well-being and rights of children and adolescents in Finland. The theme for the present annual report is an evaluation of the first five years of the tenure of the Ombudsman for Children. Another featured topic is the alleviation of adverse effects on children of the economic recession and the everyday challenges faced by Roma children and children with special needs. The development of schools, services for small children and services for divorce families are also covered.

The Office of the Ombudsman for Children was set up in Jyväskylä in September 2005. Over the past five years, the Ombudsman for Children and her partners have put children's rights on the agenda for national debate. Long-standing themes include the right of children to participate, improving services for children in families suffering from intoxicant abuse, and the rights of children in national minorities (Roma and Sámi).

In this report, representatives of partners give a positive description of the tenure of the Ombudsman for Children so far. It is noted that children's affairs have gained more of a presence in the media and in public debate. It is also estimated that there is now a better understanding in central government administration of the everyday lives of children.

The campaign celebrating the 20th anniversary of the UN Convention on the Rights of the Child in 2009 brought parties promoting the well-being of children and adolescents closer together. Finns are now more aware of children's rights. The experiences of the campaign have been drawn upon in preparing for a national communication strategy on children's rights; this is expected to continue the positive trend established by the anniversary campaign.

The principal theme of the anniversary year was the right of children to participate, to have an influence and to be heard. Children and adolescents are indisputably the best experts on their own lives. The Ombudsman for Children has surveyed the thoughts of children and adolescents on the realisation of their rights and has conveyed these views to decision-makers. A report on the views of Roma children was also published during the anniversary year. The project influenced the emphases of the Roma policy programme of the Government and also drew attention to children and adolescents within the Roma community itself.

In 2009, work was begun on a report on the rights of

children with special needs. There is much to improve in the exercising of the rights of disabled, hospitalised and chronically ill children. Their parents need more support in coping and in coordinating services. We must remember that a disabled child is not principally an object of services but the active subject of his or her own life.

The Ombudsman for Children promotes the development of services important for children. Parenting and raising children are the focus of interest here. Last year, the Ombudsman published 15 statements on services for the early care and upbringing of small children that should be developed as a comprehensive entity and with a focus on quality. In school development, the experiences of education partnerships between day care centres and parents should be leveraged.

The Ombudsman for Children is working with NGOs to prepare an initiative for a divorce services development programme. The objective is to get the next Government to commit to a reform of divorce services from the point of view of the interests of children.

Municipal decision-makers have an important role to play in preventing the economic recession from adversely affecting children. Therefore, lobbying is increasingly aimed at local authorities. The Child Welfare Act requires municipal councils to adopt a plan for safeguarding the well-being of children and adolescents. Plans prepared using broad-based cooperation and consulting children help decision-makers to make wiser decisions than earlier as municipal economies become increasingly tight. Consulting children is an issue not so much of cost as of adult attitudes and practices.

During the past year, the Office of the Ombudsman for Children issued 40 statements to the central government and contributed to several working groups. The Office shares the goal of the Government's child, youth and family programme to create permanent central government structures to strengthen the child-oriented society. Such structures are needed for cooperation in child, youth and family policy, for improving the knowledge base in the well-being of children, for evaluating the impact of decisions on children, for promoting the participation of children and for publicising children's rights.

Last year, the Child Advisory Board was designated a *Council of Europe Focal Point* for implementing its strategy on child rights. The Ombudsmen for Children in the Nordic countries released a joint statement on dental care as a part of child protection.

Planning at the Office of the Ombudsman for Children was improved for instance by drawing up a strategy for the Office. ●

Key words:
annual reports, childhood, child policy,
children, children's rights, situation of
children, welfare, young people

Hámus čeahkkáigeasus

(pohjoissaame)

Máná vuoigatvuođat Suoma áššelistui.

Mánáidáittardeaddji jahkegirji 2010.

Helsset 2010. 90 s.

Mánáidáittardeaddji doaimmahaga publikašuvnna 2010: 2.

■ Mánáidáittardeaddji galgá lága mielde addit jahkásaččat stáhtaráđđái mitalusa doaimmastis sihke mánáid ja nuoraid buresbirgejumi ja vuoigatvuođaid dilis Suomas. Dán jahkegirjii fáddán lea mánáidáittardeaddji barggu vuosttaš viđajahkásaš áigodaga árvvoštallan. Dasa lassin fáddán lea ekonomalaš heajos áiggi dagahan mánáide čuohcán áruid litnudeapmi sihke románamánáid ja earenoamáš doarjaga dárbašeaddji mánáid árgga hástalusat. Ovdan leat maid skuvlla, unna mánáziid bálvalusaid ja earránan bearrašiid bálvalusaid gárgeheapmi.

Mánáidáittardeaddji doaimmahat vuođđuduvvui Jyväskyläi čakčamánu 2005. Viđa jagis áittardeaddji lea ovttasbargoguimmiidiguin buktán máná vuoigatvuođaid álbmotlaš ságastallama áššelistui. Guhkesáigásaš fáttát leat leamaš mánáid bálvalusaid buorideapmi, gárrenávdnasiid geavaheaddji bearrašiid mánáid bálvalusaid buorideapmi ja álbmotlaš veahdagaide gullevaš románá- ja sámi mánáid vuoigatvuođat.

Ovttasbargobeliid ovdasteaddjit árvvoštallet jahkegirjies miehtemielalaččat vuosttaš virgeáigodaga váikkuhusaid. Mánáid áššiid oinnolašvuohta muosáhuvvo lassánan medias ja servodatságastallamis. Ollislaš oaidnu máná árggas lea árvvoštallamiid mielde gárganan maid stáhtahálddahas.

ON:a máná vuoigatvuođaid soahpamuša 20-jahkásaš ávvudanjagi kampannjá jagi 2009 deahtstii doaibmiid gaskavuoda ovttasbargu, mainna ovddiduvvui mánáid ja nuoraid buresbirgejumi. Mánáid vuoigatvuođat leat dál ovdalaččage oahpáseappot suopmelaččaide. Kampannjá muosáhusat leat adnon ávkin válmmaštalladettiin álbmotlaš máná vuoigatvuođaid gulahallanstrategiija, man sáhtta vuordit joatkit ávvudanjagi lehttohan miehtemielalaš gárganeami.

Ávvudanjagi váldofáddán lei máná vuoigatvuohta oassálastit, váikkuhit ja šaddat gullojuvvot. Mánát ja nuorat leat iežaset eallima šiitemahttun áššedovdit. Mánáidáittardeaddji lea čielggadan mánáid ja nuoraid ipmárdusaid vuoigatvuođaideaset ollašuvvamis gaskusteami dihte daid viidáseappot mearrideddjiide. Ávvudanjagi áigge almmustuhttojuvvui čielggadeapmi románamánáid oaiviliin. Fidnu váikkuhii stáhtaráđi románapolitihkalaš programma deattuhusaide sihke stivrii maid románaservoša siste fuomášumi mánáide ja nuoraide.

Jagi 2009 áigge álggahuvvui čielggadeapmi earenoamáš doarjaga dárbašeaddji mánáid vuoigatvuođain.

Lámesmánáid, mánáid, geat leat buohcceviesus ja

guhkesáiggebuohcci mánáid vuoigatvuođain lea vel olu buorideamos. Sin váhnemat dárbašit eambo doarjaga veadjimii ja bálvalusaid koordineremii. Ferte muitit, ahte lámesmáná ii leat vuosttažettiin bálvalusaid čuožáhat muhto iežas eallima aktiivvalaš doaibmi.

Mánáidáittardeaddji váikkuha mánáide dehálaš bálvalusaid gárgeheapmái. Ovdan leat earenoamázit šaddadeapmi (bajásgeassin) ja váhnnvuohta. Áittardeaddji almmustuhtii diibmá 15 tesa unna mánáziid árradivššu ja šaddadeami bálvalusain, mat galget gárgehuvvot ollisvuohtan ja šlájá deattuhemiin. Skuvlla gárgeheamis galggalii váldit oahpa beaivedivššu oahpes šaddadanguoibmivuodas ovttas váhnnemiiguin.

Ovttasráđiid organisašuvnnaiguin mánáidáittardeaddji válmmaštallá álgaga earrobálvalusaid gárgehanprográmmán. Ulbmilin lea oázžut čuovvovaš ráđđehusa čatnasit earrobálvalusaid ođasnuhttimii máná ovddu oaidninuogis.

Gielddaid mearrideaddjit leat mávssolaš sajádagas, go eastaduvvojit ekonomalaš heajos áiggi árvováikkuhusat mánáide. Váikkuhanbargu dollejuvvot danin ain eanet gieldadássái. Mánáidsuodjalanláhka geatnegahtta gielddaid alimus stivraid dohkkehit plánáid mánáid ja nuoraid buresbirgejumi dorvvasteami várás. Viides ovttasbargus ja mánáid gullama mielde ollašuttuuvvon buresbirgejumi plánat veahkehit mearrádusdahkkiid bargat ovddit jagiid viisát čovdosiid gielddaid ruđalaš dili čavgama mielde. Mánáid gullamis ii leat eanasin jearaldat ruđas, muhto rávesolbmuid miellaguottuin ja doaibmavugiin.

Mánáidáittardeaddji doaimmahat atii jagi áigge 40 cealkámuša stáhtahálddahušsii ja doaimmai mángga bargojoavkkus. Stáhtaráđi mánáid, nuoraid ja bearrašiid politihkaprográmmain oktasaš ulbmil lea luovvat stáhtahálddahušsii bissovasaš ráhkadusaid, mat nannejit mánáid dárbbuid servodagas. Ráhkadusat dárbašuvvojit mánáid-, nuoraid- ja bearašpolitihka ovttasbargui, mánáid buresbirgejumi diehtovuodu buorideapmái, mearrádusaid mánáváikkuhusaid árvvoštallamii, mánáid oassálastima ovddideapmái ja mánáid vuoigatvuođain dieđiheapmái. Mánáidáššiid ráđđádallangoddi álggahii diibmá Eurohpá ráđi mánáid vuoigatvuođaid strategiija ng. *focal point* -beallin. Davviriiikkaid mánáidáittardeaddjit dahke oktasaš álgaga njálmmi dearvašvuohtafuolahusa ovddasvástádusas mánáidáittardeamis.

Mánáidáittardeaddji doaimmahaga barggu plánavulošvuođa lasihuvvui nu ahte ráhkaduvvui iežas strategiija. ●

Áššesánit:
buoresbirgejumi, máná sajádat,
máná vuoigatvuođat, mánát,
mánápolitihkka, mánávuohta, nuorat

Barns rättigheter upp på agendan i Finland

Barnombudsmannens årsbok 2010

Tiivistelmä	3
Sammandrag	4
Summary	5
Hámus čoahkkáigeasuse	6
Barnombudsmannens strategi: En bra barndom för alla!	10
I sämre tider är kommunernas beslut avgörande	12
I BARNENS BÄSTA I FRÄMSTA RUMMET OBEROENDE AV KONJUNKTURERNA	14
En bra välfärdsplan stöder beslutsfattandet i kommunerna	16
Kommunernas välfärdsplan för barn och unga	18
Barnombudsmannadelegationen utvärderade barns och familjers intressen i Haapajarvi	18
Barnombudsmannen höll kontakt med kommunerna	20
Munhälsovården med i kommunernas välfärdsplan	20
Barnfamiljerna lider mest då inkomstklyftorna ökar	21
Statsförvaltningen behöver strukturer som stöder barns rättigheter	23
”Barn har individuella behov”	24
II BARN OCH UNGDOMAR ÄR EXPERTER PÅ SINA EGNA LIV	26
Unga som utvecklare av tjänsterna för vård utanför hemmet	28
De romska barnen blir föremål för orättvisa generaliseringar	
”Du är ju inte alls sådan som jag trodde”	31
Mer lika än olika	32
Barnombudsmannens utredning ger viktigt stöd för programmet för romsk politik	33
III BARNOMBUDSMANNEN PÅVERKAR UTVECKLINGEN AV VIKTIGA TJÄNSTER FÖR BARN	34
Skolans roll som fostrare bör stärkas	36
Bättre servicehelhet under barnets tidiga år	38
Frånskilda föräldrar borde få stöd i att bevaka barnets intressen	39
Utvecklandet av skilsmässotjänster med i regeringsprogrammet	40
Barn i behov av särskilt stöd är i första hand barn	41
Funktionshindrade barns rättigheter bör främjas	43
Opinionsbildning innebär utlåtanden, nätverk och information	44
Barnombudsmannadelegationen med i internationellt nätverk	
Europarådets <i>focal point</i> -verksamhet	46
Medborgarkontakterna under fem år	47
Publikationer	54

IV BARNKONVENTIONENS FRAMGÅNGSRIKA JUBILEUMSÅR	56
Barnkonventionen numera välkänd	57
Barnombudsmannens byrå besökte skolor och kommuner	59
Barnkonventionens jubileumsår sysselsatte barnombudsmannens byrå	
Temat var barns och ungdomars delaktighet	60
Ett år av livligt informationsflöde	61
www.lastensivut.fi	61
Karta över personliga möten med barn och ungdomar	63
Medieöverblick 2009: Jubileumsåret gav synlighet	64
V BARNOMBUDSMANNENS FÖRSTA FEM ÅR I FINLAND	66
Barns rättigheter upp på agendan i Finland	67
Barnombudsmannens fem år i ett nötskal	72
Tack till samarbetsparterna!	74
Samarbetsparter ger positivt omdöme om den första femårsperioden	77
Ordförande Pentti Arajärvi: <i>Synlighet för de centrala sambanden mellan olika barnfrågor</i>	78
Barnombudsmannadelegationens sekreterare Auli Paavola:	
<i>Barns delaktighet diskuteras oftare än tidigare</i>	78
Programdirektör Inka Hetemäki: <i>Ombudsmannen har satt barnfrågorna på agendan</i>	79
Ungdomsrådet, direktör för ungdomsenheten Olli Saarela:	
<i>Barnpolitik utgående från barnens perspektiv</i>	79
Ledande expert Esa Iivonen: <i>Klar helhetsbild av barns vardag och rättigheter</i>	80
Utvecklingschef Riitta Viitala: <i>Viktigt att barn får sin röst hörd</i>	80
Generalsekreterare Kalevi Virtanen: <i>Ombudsmannens ståndpunkt representerar hela samhället</i>	81
Verksamhetsledare Tuomas Kurttila: <i>Fokus på barns, ungas och familjers välfärd</i>	81
VI ADMINISTRATION, EKONOMI OCH PERSONAL	82
Nya utrymmen öppnar för nya möjligheter	83
Byråns personal och arbetsbeskrivningar	84
BILAG Barnkonventionen i korthet	86
BILAG Barnombudsmannadelegationen under verksamhetsperioden	87

Barnets bästa ska sättas främst i alla samhällsbeslut. Målet är att så många barn och ungdomar som möjligt i Finland ska få en tillräckligt lång och sorglös barndom. Varje person under 18 år har rätt att vara barn.

Barnombudsmannens strategi på finska
www.lapsiasia.fi/sv/om_oss

Barnombudsmannens samhällsuppdrag är att

- låta barnen komma till tals
- bygga broar mellan olika aktörer
- ta initiativ och påverka

Målet för barnombudsmannens byrå är att vara en ansedd opinionsbildare och eftertraktad samarbetspart.

Värderingar som styr arbetet

- respektera barndomen
- försvara barnens intressen på ett modigt och självständigt sätt
- visa lyhördhet och omtanke
- var jämlik och rättvis
- I byråns arbete:
samarbetsförmåga och tjänstvillighet
kreativitet och reformvillighet

En bra barndom för alla!

Mer vuxennärvaro och mindre ensamhet.

Mer lek och mindre prestation.

Mer förebyggande tjänster och tidigt stöd.

Mer möjligheter för barnen att delta och komma till tals.

Beskrivning av barnombudsmannens verksamhet

Barnombudsmannen bevakar barns intressen och rättigheter:

- 1) lyssnar på barnens åsikter och förmedlar dem till beslutsfattarna
- 2) verkar för att stärka barnperspektivet
- 3) följer upp och rapporterar om barns välfärd och hur rättigheterna tillgodoses
- 4) sprider information om barnets rättigheter
- 5) utvecklar samarbetet inom barnpolitiken

Barnombudsmannen varken beslutar eller tar ställning i enskilda barns eller familjers ärenden.

Barnombudsmannens byrå samlar information om barns välfärd och hur deras rättigheter tillgodoses:

- genom att personligen träffa barn och ta reda på deras åsikter,
- medborgarkontakter,
- ta del av forskningsrapporter,
- kontakter med organisationer, experter och andra myndigheter som jobbar med barnfrågor.

Barnombudsmannens verksamhet ger upphov till

- årsbok,
- initiativ, utlåtanden, rekommendationer och anvisningar för myndigheter och andra aktörer inom området,
- svar på kontakter från medborgare,
- rapporter om barns åsikter,
- andra publikationer,
- webbtjänster för vuxna (www.lapsiasia.fi) och barn i lågstadieåldern (www.lastensivut.fi),
- informationsmaterial om barns rättigheter (broschyrer på finska, svenska, engelska, samiska, romani, ryska och teckenspråk),
- föreläsningar samt offentliga tal och framträdanden i medierna.

Enligt förordningen ska en årlig verksamhetsberättelse avges till statsrådet. Den ska beskriva barnombudsmannens verksamhet samt innehålla en bedömning av hur barns och ungdomars rättigheter tillgodoses och hur deras välfärd har utvecklats.

Barnombudsmannen är en självständig myndighet som administrativt fungerar i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Arbetsuppgifterna har bestämts i lagen om barnombudsmannen (1221/2004). Stationeringsorten är Jyväskylä. Statsrådet tillsätter en barnombudsmannadelegation som bistår barnombudsmannen (författning 274/2005).

I sämre tider är kommunernas beslut avgörande

Jyväskylä 19.4.2010

Maria Kaisa Aula
barnombudsman

■ Det finns mycket god vilja i frågor som rör barn. Ingen vill upprepa de misstag som gjordes under den föregående ekonomiska depressionen.

Trots det finns det kommuner som tillåter lärare, bildar större skolklasser eller minskar ungdomarnas fritidsverksamhet. Det finns dock även kommuner som har ökat hemtjänsterna för barnfamiljer eller avlönat fler skolpsykologer.

Kommunledningen fokuserar på att utveckla näringsverksamheten och på så sätt öka skatteintäkterna för kommunen. Om familjerna inte i god tid stöttas går de hårt förvärvade skatteintäkterna snabbt åt till utgifter för barnskyddet eller barnpsykiatri.

Hur den ekonomiska depressionen inverkar på barnen avgörs på arbetsplatserna och särskilt i kommunerna. Arbetslöshet kan orsaka spänningar i hemmet samt öka barnfattigdomen. Ur barnens perspektiv innebär fattigdom till exempel att inte ha råd att delta i hobbyer eller olika aktiviteter med kompisarna. Enligt ungdomar är ensamheten den största orsaken till utslagning. Sett ur barns och ungdomars perspektiv förebygger förmånlig och kostnadsfri fritidsverksamhet effektivt ojämlikhet och ekonomisk depression.

Det krävs en ny typ av ledarskap, organisering och planering för att undvika misstag inom den kommunala servicen under dåliga tider. Det kan mycket väl sluta med att en serviceorganisation börjar optimera kostnadsutvecklingen för förvaltningsområden och yrkesgrupper i stället för att sträva efter barns, ungdomars och familjers välfärd.

Kommunens förtroendevalda spelar en viktig roll när det gäller att bilda sig en helhetsbild av barns välfärd. Även en enskild fullmäktigeledamot kan

Kommunens förtroendevalda spelar en viktig roll när det gäller att bilda sig en helhetsbild av barns välfärd. Även en enskild fullmäktigeledamot kan med vanligt sunt förnuft ställa frågor, ta initiativ och förundra sig över saker.

med vanligt sunt förnuft ställa frågor, ta initiativ och förundra sig över saker.

Enligt barnskyddslagen ska kommunerna utarbeta och fullmäktige godkänna den välfärdsplan som är ämnad att vara ett verktyg inom barn-, ungdoms- och familjepolitiken. Barns och ungdomars åsikter bör kartläggas för att man ska få reda på deras prioriteringar. Det bör finnas elevkårer i skolorna och samordningen skulle skötas av barnens och ungdomarnas parlament eller fullmäktige för hela kommunen.

Kommuninvånarna bör få information om planen. Kommunens revisionsnämnd kan följa upp verkställandet av planen. Utvärderingen kan även få stöd av barnombudsmannadelegationen, som samarbetar med aktörer utanför kommunförvaltningen, såsom organisationer, församlingar, barn och ungdomar. De lokala medierna sköter sin roll som vakthund.

Även statsmakten bör dock ta sitt ansvar. När det gäller tjänster för barn, ungdomar och familjer förverkligas inte livscykelmodellen i dag i form av ett samarbete mellan olika ministerier. Revirindelningen är tydlig. Det är kommunernas sak att samordna olika projekt, rapporter och bestämmelser. Det skulle krävas mer samarbete för att till exempel utveckla elevvården samt tjänsterna för barn i behov av särskilt stöd. Det har i flera år tvistats om förvaltningsområdet dagvård.

Skolans samarbete med social- och ungdomsarbetet samt hälsotjänsterna är ännu bara i sin linda. Familjerna skulle i högre grad kunna erbjudas lättillgängligt stöd i skolan, på samma sätt som på rådgivningsbyrån. Ungdoms- och familjearbetet skulle kunna fungera i anslutning till skolan på samma sätt som hälsovården. Samarbetet mellan skolan och hemmet skulle behöva nya verksamhetsformer, särskilt på högstadiet. Det är viktigt att inte vänta med att ge stöd tills familjen blir ett fall för barnskyddet.

Statsrådets politikprogram har gått in för samarbete. Följande regering bör svara för att samordningen av barn-, ungdoms- och familjepolitiken etableras på statsrådsnivå. En minister skulle kunna ansvara för uppföljningen av denna helhet.

Kan administrativa lösningar förbättra barns välfärd i praktiken? Luktar det byråkrati? Vi ökar antalet anställda inom barnskyddet och elevvården! Mindre grupper i skolan och dagvården!

Förvaltningen kan inte i sig lösa allt. Tjänster och pengar är ur barns perspektiv människorelationer, det vill säga i bästa fall bestående, pålitliga vuxna. Det behövs fler sådana. Men inte heller sakkunniga inom kundarbetet kan lösa bristerna i tjänsterna när det gäller samordning av administrationen och samarbetet. Det ska ledningen, beslutsfattarna och politikerna ansvara för. ●

I BARNENS BÄSTA I FRÄMSTA RUMMET OBEROENDE AV KONJUNKTURERNA

"On ainakin minulla. Minulle kerrotaan kaikesta joka minua koskee. Minä en tietäisi mistään mitään, jos minulla ei olisi tätä oikeutta. Luulen että kaikilla Suomen lapsilla on tämä oikeus. Ei ehkä kaikilla mutta toivoisin niin."

– Nea 3. lk

Det har forskats mycket kring konsekvenserna av den ekonomiska depressionen på 1990-talet. Det är välkänt att såväl behovet av korrigerande insatser som utgifterna har ökat kraftigt samtidigt som utbudet av de viktiga förebyggande tjänsterna för barn, unga och familjer har skurits ner.

Kan vi dra lärdom av detta och gå till väga på ett annat sätt? Den nuvarande barnskyddslagen förpliktar kommunerna att göra upp särskilda planer för att säkra barns och ungdomars välfärd. Välfärdsplanen utarbetas genom ett omfattande samarbete, och även barnen får komma till tals. Detta hjälper beslutsfattarna att ta klokare beslut.

Då man vill ta del av barns synpunkter är det inte alltid i första hand fråga om pengar utan om vuxnas attityder och vanor.

En bra välfärdsplan stöder beslutsfattandet i kommunerna

Enligt barnskyddslagen, som trädde i kraft 2008, är kommunerna skyldiga att göra upp en välfärdsplan för barn och unga personer. Just nu håller kommunerna på att utarbeta och genomföra planen för första gången.

■ Enligt barnskyddslagen, som trädde i kraft 2008, är kommunerna skyldiga att göra upp en välfärdsplan för barn och unga personer. Just nu håller kommunerna på att utarbeta och genomföra planen för första gången.

”Bra välfärdsplaner är under arbete, och de mest bristfälliga blir bättre efter försöksomgången”, tror **Sirkka Rousu**, som är sakkunnig vid Kommunförbundet och har sammanställt handböcker till stöd för utarbetandet och uppföljningen av välfärdsplanen. Det positiva är att planen verkligen har utarbetats i en samarbetsprocess mellan olika kommunala sektorer och personer som jobbar med barn och ungdomar. Beslutsfattarna har även involverats i utarbetandet av planen. Däremot kunde barn, ungdomar och föräldrar bli bättre på att delta i processen än i dag.

I vissa kommuner har processen tagits ett steg längre. Otaliga kommuner har tillsatt nya nämnder som i stor utsträckning ansvarar för tjänsterna till barn, ungdomar och familjer. Kommunernas samarbete med organisationer och andra aktörer håller på att bli alltmer strategiskt, och det kräver sin tid.

”Även en bra plan kräver en uppföljningsgrupp”, konstaterar Rousu och tillägger att då lagen trädde i kraft påskyndades inte utarbetandet av planerna före kommunalvalet, eftersom nytillträdde fullmäktige skulle godkänna välfärdsplanen och på så sätt förbinda sig till att förverkliga den under sin mandatperiod.

Innehållet i kommunernas välfärdsplaner kommer även att utredas. I slutet av våren 2010 skickas en enkät till alla kommuner, som även ombeds returnera planhandlingarna. Den pågående utred-

ningen kommer även att granska hur väl den barn- och ungdomsspecifika servicen har utvecklats för att motsvara de behov som barns och ungdomars välfärd kräver. Samtidigt utreds de regionala skillnaderna mellan kommunerna.

”Den aktuella situationen kommer att rapporteras före utgången av året och preliminära resultat presenteras redan i september på de regionala seminarierna i samband med Barnskyddets kvalitetsdagar”, säger Rousu, som ansvarar för enkäten och utredningen. Hon hoppas att utredningsprojektet kan inledas år 2011.

Servicenätet följer befolkningsstrukturen

Sirkka Rousu är fortfarande försiktigt hoppfull i sin analys av hur den ekonomiska recessionen påverkar barn-, ungdoms- och familjepolitiken samt tjänsterna. Under processen med att utarbeta en välfärdsplan är det viktigt att komma fram till en gemensam uppfattning och helhetsbild beträffande barns och ungdomars välbefinnande och hur tjänsterna fungerar inom olika sektorer. Då är det nämligen mer troligt att effekterna av kommunal-ekonomins anpassningsbeslut på barns och ungdomars välbefinnande motiveras på ett bättre sätt.

”Det här är första året som den ekonomiska recessionen märks i kommunerna, och ingen vet ännu hur det slutligen kommer att gå med ekonomin. Kommunerna har det ekonomiskt väldigt kärvt och en hel del lagstadgade uppgifter”, konstaterar hon.

”I kommunerna har man troligen gått in för att fördela nedskärningarna jämnt över alla befolkningsgrupper, och faktum är att behoven alltid är större än resurserna. För tillfället är det dock

närmast fråga om att, i jämförelse med tidigare år, inte öka utgifterna i så snabb takt och att i viss mån sänka servicenivån. Det gäller att nöja sig med mindre än förut”, konstaterar Rousu.

Har kommunerna de verktyg som krävs för att man både ska kunna undvika misstagen från föregående recession och okontrollerbara utgifter framöver? Sirkka Rousu konstaterar att även unga politiker är väldigt medvetna om lärdomarna från den föregående lågkonjunkturen, även om de inte är ansvariga för de beslut som fattades då.

”Den här recessionen är annorlunda än den föregående och då kan även tillvägagångssättet vara annorlunda”, konstaterar hon.

”Tack vare de elektroniska tjänsterna och internet samt olika samarbetspartners borde det finnas nya förutsättningar att lösa dessa utmaningar jämfört med situationen för några decennier sedan.

Kundorienterade lösningar

Rousu hoppas att skolan oftare än tidigare kunde släppa in till exempel församlingarnas och organisationernas personal så att de kunde bidra med sitt kunnande till skolgemenskapen när det gäller olika slag av klubbverksamhet. Skolsystemet kräver dock nya riktlinjer för att till exempel genomföra planerna på en så kallad samlad skoldag.

Hon är hoppfull eftersom kommunerna i allt högre grad går in för en alltmer kundorienterad verksamhetskultur.

”Dagens yrkeskunniga personal har otaliga kundorienterade arbetsmetoder att ta till. Den som en gång har lärt sig en stärkande arbetsmetod som bygger på äkta interaktion kan omöjligt jobba på något annat sätt”, säger Rousu.

Hon uppmuntrar kommunerna att lyssna på klienternas åsikter om och erfarenheter av tjänsterna. Det är viktigt att försöka få till stånd en dialog.

”Människorna är experter på sitt eget liv. Det krävs ytterligare träning för att vi ska lära oss att samtala med barn och lyssna på föräldrar för att vi ska få den information som behövs för att fatta bra beslut”, medger Rousu.

”Människorna är experter på sitt eget liv. Det krävs ytterligare träning för att vi ska lära oss att samtala med barn och lyssna på föräldrar för att vi ska få den information som behövs för att fatta bra beslut”, medger Sirkka Rousu.

Om kommunernas ekonomiska situation försämras ytterligare, kommer en väsentlig fråga att behöva ställas. Erbjuder välfärdsplanen för barn och unga i ett kärvt läge stöd och en värdegrund för beslutsfattarna så att nedskärningar i verksamhetsutgifterna inte inriktas på tjänster som påverkar barns, ungas och familjers välfärd?

”Även utan denna ekonomiska depression är man tvungen såväl i stora som små kommuner att hantera förändringen i befolkningsstrukturen. Servicenätverket bör i alla händelser ses över samt både nedskärningar och investeringar motiveras med de förändringar som sker i befolkningsstrukturen och servicebehoven.”

”En väl utarbetad välfärdsplan för barn och ungdomar är till stöd för ett faktabaserat beslutsfattande, det vill säga hurudana nedskärningar orsakar minst skada och varifrån är det omöjligt att skära bort.” ●

Kommunförbundets handbok till stöd för utarbetande av välfärdsplaner för barn och ungdomar, som skrivits av Sirkka Rousu samt ytterligare information om barnskyddets kvalitetsdagar på adressen www.kommunerna.net

Kommunernas välfärdsplan för barn och unga

■ Välfärdsplanen är ett nytt lagstadgat hjälpmedel för att styra och utveckla barns och ungdomars välbefinnande i kommunerna. Den berör alla kommunala sektorer och hör till vedertagen praxis när det gäller att planera, förverkliga och utvärdera verksamheten.

Syftet är att säkra en långsiktig och målinriktad verksamhet i kommunen när det gäller barns välbefinnande. Välfärdsplanen bygger på samverkan

och partnerskap mellan kommunens myndigheter och andra aktörer. I den fastställs innehållet i kommunens barn- och barnskyddspolitik och reserveras nödvändiga resurser.

Planen, som godkänns av fullmäktige, ses över åtminstone vart fjärde år och ska beaktas då kommunens budget och ekonomiplan görs upp. ●

Barnombudsmannadelegationen utvärderade barns och familjers intressen i Haapajärvi

■ Flerbarnsmamman **Kaarina Torkkola** har under sina år i kommunfullmäktige tagit flera initiativ för att en kommunal delegation för barn- och familjepolitik skulle tillsättas i hennes hemkommun Haapajärvi. Hon presenterade även ett initiativ direkt efter det den nya barnskyddslagen, som förpliktar kommunerna att utarbeta en välfärdsplan för barnen, hade trätt i kraft. År 2009 inledde barnombudsmannadelegationen sitt arbete i kommunen. Samma år tog Torkkola initiativ för att uppmärksamma FN:s barnkonventions jubileumsår med ett seminarium, som också blev det

FN:s seminarium om barnets rättigheter blev Haapajärvis barnråds första offentliga framträdande. I seminariet deltog även barnombudsmannen Maria Kaisa Aula. På bilden delar pastor Kaija Tiirola ut blanketter för Överenskommet-avtalet till barnombudsmannadelegationens deltagare.

första officiella framträdandet för barnombudsmannadelegationen i Haapajärvi. I seminariet deltog även barnombudsmannen Maria Kaisa Aula.

”Barnperspektivet kan alltid lyftas fram i alla diskussioner”, konstaterar en nöjd Kaarina Torkkola, som

www.wellsinki.fi

Helsingfors välfärdsplan för barn och ungdomar 2009–2010 har fått sina egna webbsidor. På sidorna finns information om och forskning kring barns och ungdomars välfärd samt befintliga barn- och ungdomstjänster och behovet av att utveckla dem.

svarade för arrangemangen kring seminariet.

Tidigare hade en arbetsgrupp bestående av tjänstemän hand om barnfrågor i Haapajärvi. I barnombudsdelegationen finns fortfarande representanter för myndigheterna, men även för olika organisationer, föräldraföreningen och församlingarna.

Enligt Kaarina Torkkola är det viktigt att även ungdomsnämnden är representerad i delegationen. Hon är själv med i barnombudsmannadelegationen som representant för Barnfamiljernas Intresseorganisation rf, och även medlem i kulturnämnden.

”Framförallt förväntar jag mig att barnombudsmannadelegationen förbättrar det tidiga stödet till barnfamiljer så att man inte behöver ta till barnskyddsåtgärder”, konstaterar hon.

”Det behövs till exempel fler hemvårdare. De skulle höra till basservicen och förmedlas via barnrådgivningen. Och då krisdrabbade kommuner är tvungna att stänga byskolor har delegationen möjlighet att bedöma hur besluten skulle påverka barns liv.”

Delaktighet och välfärd

Barnombudsmannadelegationen söker fortfarande sina slutliga verksamhetsformer, men den har i uppdrag att utvärdera och utveckla barns och ungdomars välfärd utgående från kommunens välfärdsplan. Detta konstaterar tidigare omsorgsdirektören i Haapajärvi **Heleena Talala**, som numera svarar för tjänsterna

till barn, ungdomar och familjer inom Samkommunen Selänne, som bildades i början av år 2010.

”Delegationen utarbetar själv sin verksamhetsplan, som precis som protokollen kommer att publiceras på hemsidan när den är klar. Arbetet med hemsidan utförs på frivillig basis”, säger Talala.

I år ska man speciellt utvärdera om barnens intressen bevakas i samband med de kommunala besluten. Haapajärvi stad har startat projektet *Lapsen hyvä arki* (En bra vardag för barnet) och engagerat studerande att med hjälp av mätverktyget *LapsiARVI* utföra en enkät riktad till barn och deras föräldrar när det gäller barns och ungdomars välfärd. Det finns även planer på att starta en databas för lärdomsprov.

Barnombudsmannadelegationen har vunnit gehör i trakten och även fått en egen spalt i lokaltidningen där delegationens medlemmar kan publicera skrivelser om aktuella saker. Enligt Talala söker man även annars i kommunen metoder för att öka invånarnas delaktighet.

Dessutom hoppas man att organisationerna erbjuder resurser till stödgrupper för barn, ungdomar och familjer i samma situation.

”I små kommuner är dessa organisationer ytterst viktiga, eftersom tjänsterna och välfärden i kommunen kan utvecklas med hjälp av dem”, konstaterar Heleena Talala. ●

Barnombudsmannen höll kontakt med kommunerna

■ Barnombudsmannens byrås kontakter riktades mer än tidigare mot kommunerna. Teman var barns och ungdomars rätt att delta samt att planera en branschövergripande välfärd för att inte upprepa de misstag som gjordes i samband med den förra ekonomiska depressionen.

Publikationen *Med adress till vuxna!* samt ett brev angående välfärdsplanen för barn och ungdomar skickades i samarbete med Kommunförbundet till alla kommuner i januari 2009. Kommunerna uppmanades att arrangera diskussioner för att sammanlänka barnkonventionens jubileumsår och den egna välfärdsplanen. Barnombudsmannens byrå deltog i sådana tillställningar i Viitasaari, Haapavesi, Aspsjö, Joutsa, Tusby, Rovaniemi, Kajana och Kervo.

I augusti skickades barnombudsmannens årsbok *Barnens rättigheter i två årtionden i Finland* även till kommunerna.

Jubileumsårets seminarier arrangerades i samarbete med politikprogrammet och riktades till kommunernas förtroendevalda och professionella inom social- och utbildningsväsendet samt ungdomsarbetet. Seminarierna gav impulser speciellt för att involvera

även barn och ungdomar i arbetet med välfärdsplanen. Seminarier arrangerades i Jyväskylä, Åbo, Uleåborg, Kouvola, Kuopio, Helsingfors och Rovaniemi.

Ett brev om att utse en barnrepresentant i lågstadiet till det nationella barnparlamentet skickades till alla kommuner i samarbete med Barnens Parlament i Finland. 195 kommuner utsåg en representant.

Mellersta Finlands förbund arrangerade en möjlighet att föreläsa för kommundirektörerna i landskapet. **Elna Nivala** deltog i Mellersta Finlands landskapskryssning och presenterade där välfärdsprogrammet för barn och ungdomar i Mellersta Finland. Barnombudsmannens byrå är med och utarbetar programmet, medan Humanistiska yrkeshögskolan, HUMAK, svarar för samordningen. ●

Munhälsovården med i kommunernas välfärdsplan

■ Barnombudsmannen skickade ett brev till vård- och omsorgsnämnden i alla kommuner för att påminna om munhälsovårdspersonalens roll i barnskyddet och det multiprofessionella samarbetet.

”Det är viktigt att tandvårdspersonalen är med och utarbetar välfärdsplanerna för barnen”, konstaterar Maria Kaisa Aula.

Brevet baserade sig på de nordiska barnombudsmännens gemensamma initiativ. Efter det nordiska mötet i maj i Danmark beslutade ombudsmännen att vädja till beslutsfattarna i sitt land för att förbättra munhälsovårdspersonalens sakkunskap i att identifiera

barns vanvård och olika former av våld som barn utsätts för.

I alla nordiska länder har det konstaterats att personalen inom munhälsovården har dålig kännedom om till exempel den anmälningsplikt som stadgats i barnskyddslagen. Undersökningar visar till exempel att fysisk misshandel av barn i 60 procent av fallen lämnar synliga spår på överkroppen och huvudet. Munhälsan kan även påvisa annan brist på omsorg och vård av barn.

Förslaget skickades förutom till kommunerna även till branschens yrkeshögskolor och universitet samt ministeriernas beslutsfattare. Munhälsan spelade också en mer framträdande roll i till exempel de handböcker om barnskyddslagen som ministeriet har framställt. ●

Barnfamiljerna lider mest då inkomstklyftorna ökar

Alla erkänner att nedskärningarna under depressionen i början av 1990-talet har blivit dyra. Enhällighet råder om att samma misstag inte får upprepas under den nuvarande recessionen.

■ ”Men ord och gärningar möts inte”, konstaterar **Esa Iivonen**, ledande sakkunnig vid Mannerheims Barnskyddsförbund.

Enligt Iivonen finns det tydliga tecken på detta. I en internationell jämförelse mellan OECD-länderna skiljer sig Finland i många avseenden från de övriga välfärdssamhällena, och inte alltid till sin fördel.

”Vi satsar till exempel väldigt små ekonomiska resurser på den grundläggande utbildningen, och hos oss har elever i åldern 7–14 år näst minst lektioner i hela OECD-området. Mig veterligen permitteras inte heller lärare i något annat land”, konstaterar Iivonen.

Med tanke på sparåtgärder är utgångsläget nu sämre än under den föregående ekonomiska depressionen, eftersom många av de tjänster som var

viktiga för barn aldrig återställdes efter nedskärningarna. Till exempel inom skolhälsovården gör hälso-systemen och läkaren färre undersökningar, medan barnfamiljernas hemhjälp har avyttrats.

Inkomstklyftorna skapar barnfattigdom

Inkomstklyftorna har tilltagit även i Finland och berör mest barnfamiljer. Barnfattigdomen ökar i takt med tilltagande inkomstskillnader.

”Detta är ett problem som berör hela samhället. Barnens brist på välfärd påverkar resten av deras liv, för känslan av att vara förfördelad kan inte längre rättas till i 30-årsåldern”, konstaterar Iivonen.

Enligt Iivonen har den effektivitet som eftersträfvats i tjänsterna varit skenbar, eftersom de externa mätinstrumenten inte beaktar i vilken utsträckning lösningarna påverkar till exempel individernas funktionsförmåga.

”Det mänskliga och sociala hållbarhetsunderskottet är även grunden till hållbarhetsunderskottet inom den offentliga ekonomin. Även konkurrensen skapas av människorna”, konstaterar han.

”Planen kan sammanställas på ett bra eller ett dåligt sätt. Det är inte bra om planen utarbetas av en liten grupp som en skrivbordsprodukt, utan man ska samarbeta och höra andras synpunkter.”

Ivonen anser att ett av problemen är politikens kortsiktighet jämfört med den tid det tar för en individ att växa från barn till vuxen. Regeringsperioder på fyra år tenderar att skapa kortsiktiga program, trots att det även finns ett behov av att dra upp riktlinjer på lång sikt.

”Har beslutsfattarna tålmod att invänta resultatet och förbinda sig till målsättningarna?” undrar Esa Ivonen, som redan länge har följt med barns och ungdomars välbefinnande.

Statens och kommunernas åtgärder bör sammanjämkas

Esa Ivonen har även lagt märke till en positiv utveckling i den finländska barnpolitiken. Barnombudsmannatjänsten 2005, ungdomslagen 2006, statsrådets politikprogram för barn och ungdomar 2007, reformen av barnskyddslagen 2008 och politikprogrammet för barns, ungdomars och familjers välfärd påverkar utvecklingen även på lång sikt.

”Regeringsprogrammet är bindande för att säkra en långsiktig utveckling. Samordningen av barnpolitiken har förbättrats. Det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården samt kommun- och servicestrukturen strävar efter att utveckla tjänsterna som helheter”, konstaterar Ivonen.

Han tycker att det sker en gynnsam utveckling på kommunnivå, men att samordningen bör förbättras på statlig och kommunal nivå.

”Politikprogrammet för barn och ungdomar borde bättre än i dag dra upp riktlinjer för kommunerna, som i sin tur aktivt borde delta i beredningen av det”, föreslår Ivonen.

Potential i kommunal välståndplan

Esa Ivonen anser att det finns en särskilt betydande möjlighet i kommunernas lagstadgade välfärdsplan för barn och ungdomar. Han hoppas att kommunerna tar planen på allvar och uppmanar dem att använda de handböcker som Kommunförbundet har publicerat om saken.

”Planen kan sammanställas på ett bra eller ett

dåligt sätt. Det är inte bra om planen utarbetas av en liten grupp som en skrivbordsprodukt, utan man ska samarbeta och höra andras synpunkter”, konstaterar Ivonen.

”Eller om endast rådande praxis beskrivs och inga mål sätts upp.”

En bra plan förutsätter att barn och ungdomar själva får komma till tals och att man begär synpunkter av organisationer och andra aktörer som jobbar med de här frågorna. Den bör innehålla en ärlig analys och konkreta utvecklingsåtgärder inklusive en tidsplan och ansvariga personer. Välfärdsplanen beaktas då kommunens budget görs upp, och en uppföljning och utvärdering av hur den förverkligas sker kontinuerligt.

Enligt Ivonen borde kommunen tillsätta en uppföljningsgrupp med uppgift att bereda en välfärdsplan för barn och ungdomar samt följa upp hur den verkställs.

Viktigt att utveckla och dela med sig av kunskapsunderlaget

Det krävs ett tillräckligt kunskapsunderlag för att utveckla barns, ungdomars och familjers välfärd. Information bör samlas in på såväl statlig som kommunal nivå. Esa Ivonen hoppas att en uppföljning av förskolebarns och lågstadieelevers välbefinnande skulle ske fortlöpande i likhet med skolhälsovårdsenkäten.

”Det behövs en regelbunden insamling av erfarenheter samt tidsserier. Institutet för hälsa och välfärd tillhandahåller en webbaserad indikatorbank, sotkanet.fi, med mycket användbar information”, säger han.

Ivonen framhåller även att informationen bör vara tillgänglig för alla och att kommunen aktivt ska dela ut den till fältet.

”Då vi i Finland övergick från normstyrning till informationsstyrning fick vi de facto ingenting i stället. Informationen når aldrig fram om uppgifterna blir liggande på socialdirektörens bord”, konstaterar han. ”Informationen bör vara tillgänglig för alla kommuninvånare.” ●

Statsförvaltningen behöver strukturer som stöder barns rättigheter

■ Barnombudsmannadelegationen föreslår ett bestående samarbete inom statsförvaltningen när det gäller barn-, ungdoms- och familjepolitiken. Det fortsatta arbetet med politikprogrammet för barn, ungdomar och familjer kräver en samordnande enhet som ska kunna fungera i anslutning till antingen undervisningsministeriet eller social- och hälsovårdsministeriet.

Frågor som gäller barn, ungdomar och familjer förekommer främst inom social- och hälsovårdsministeriet samt undervisningsministeriet, men även inom andra ministerier. Sådana är till exempel tjänster för och bidrag till barn, ungdomar och familjer, möjligheten att samordna arbete och familjeliv, konsumentskydd och regleringar för medier och videogram när det gäller minderåriga samt trafikpolitiken i fråga om barn och skolelever.

”Samarbetet mellan olika förvaltningsområden är nödvändigt för att förbättra barns och ungdomars välfärd. Barnens och ungdomarnas liv är inte uppdelade i sektorer. Tjänsterna skulle hålla högre kvalitet och ge större effekt om barn, ungdomar och familjer betraktades på ett så övergripande sätt som möjligt även i ledningen och planeringen av ärenden”, konstaterar barnombudsmannadelegationens ordförande, barnombudsmannen Maria Kaisa Aula.

Den nya samordnande enheten ska ha som uppgift att, i samarbete med alla ministerier som sköter barnfrågor, säkra verkställandet av statsrådets politikprogram för barn, ungdomar och familjer. Enheten ska även främja samarbetet mellan olika förvaltningsområden i kommunerna då välfärdsplaner för barn utarbetas. Det skulle även säkra verkställandet av förpliktelseerna i FN:s barnkonvention. De viktigaste av dem är att informera om barns rättigheter samt att i samarbete med utrikesministeriet avge periodiska rapporter till FN:s barnrättskommitté.

Arbetsfördelningen mellan de ministerier som är underställda statsrådet samt den oberoende barnombudsmannen skulle förtydligas om det grundades en samordnande enhet. Enheten skulle få stöd av en ministergrupp under ledning av den minister inom vars förvaltningsområde enheten har placerats. Barnombudsmannens byrå skulle fungera i anslutning till den nya enheten och som

en självständig myndighet precis som i dag.

Barnombudsmannadelegationen föreslår även att det grundas en ny nationell delegation för barns, ungdomars och familjers välfärd. I den nya delegationen skulle ingå representanter för såväl ministerier, kommuner, regionförvaltningen, medborgarorganisationer som forskarsamfundet.

Delegationen ska för sin del vara ett forum för dialogen mellan barnombudsmannen, övriga ministerier och medborgarsamhället. Den ska sammanjämka dagens splittrade delegationssystem för barn- och ungdomsfrågor.

Till stöd för samordningen föreslår delegationen att det antas en ny ramlag om främjande av barns och ungdomars välfärd. Den skulle innehålla statsrådets program om främjande av barns, ungdomars och familjers välfärd i enlighet med den nuvarande ungdomslagen samt motsvarande välfärdsplan på kommunal nivå i enlighet med vad som för tillfället stadgas i barnskyddslagen.

En ny lag skulle förpliktiga statliga och kommunala myndigheter att bedöma hur besluten inverkar på barns liv. Denna bedömning förutsätter även att barns och ungas egna åsikter kartläggs då beslut fattas på såväl statlig som kommunal nivå. Lagen skulle även säkra en nationell uppföljning av barns och ungdomars välfärd samt policyn för kunskapsunderlaget över ministeriegränserna. Detta skulle även stödja motsvarande arbete i kommunerna. ●

Läs mera
www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/view/1488632

”Barn har individuella behov”

Det nationella utvecklingsprogrammet för barnens välfärd (*Kaste*) försöker ta fram bättre sätt att arrangera tjänster för barn och familjer. Ojämligheten barn emellan lever kvar efter den förra ekonomiska depressionen. Jukka Mäkelä, som leder programmet vid Institutet för hälsa och välfärd, hoppas att vuxna nu i högre grad stöder barnen i deras vardagsmiljö.

■ Barn behöver individuell uppmärksamhet på daghemmet och i skolan för att utvecklas till harmoniska vuxna.

Enligt barnpsykiater Jukka Mäkelä har samhällets allt hårdare värderingar lett till att barnens start i livet är ojämlig. Starka individer klarar sig bra, men många barn uppvisar olika symptom.

”Det viktigaste är att barnet i både hemmet, dagvården och skolan omges av trygga vuxna som samverkar.”

Problem har uppstått som en följd av minskad hemtjänst för barnfamiljerna, inskränkt familjeförberedelse vid rådgivningarna, större daghemsgrupper och nedskärningar i skolhälsovården.

”Flödet av intryck ökar då gruppen blir större. Barns förmåga att behandla information utvecklas långsamt under barndomen och ungdomsåren. Om intrycken är fler än barnet kan bemästra, försätter sig hjärnan i katastrofberedskap med intensivare reaktioner som följd”, säger utvecklingschef Jukka Mäkelä på avdelningen för barn, ungdomar och familjer vid Institutet för hälsa och välfärd.

De vanligaste symptomen vid ett för stort flöde av intryck är aggression eller uppgivenhet. Aggressionen kan ta sig uttryck i rastlöshet eller mobbning av andra barn. Barnen försöker ta plats på andras bekostnad.

”En del barn klarar sig bra i stora grupper, men varje barn som hamnar på fel väg kostar samhället en miljon euro. För att inte tala om det mänskliga lidandet”, påpekar Mäkelä.

Han tillägger att ett barn som under skolåldern saknar en trygg vuxen kan uppvisa symptom senare i livet och det kan ta sig uttryck i missbruksproblem och beteende- eller ätstörningar.

Gruppen bör stöda individen

Jukka Mäkelä har funderat över varför samhället har reagerat på den stress som 1990-talets depression förde med sig på ett sätt som minskar barnets möjligheter till en trygg vuxen vid sin sida.

”Samhället har i ännu högre grad polariserats efter depressionen”, konstaterar han.

Mäkelä konstaterar att det finländska samhällets ideal är att var och en klarar sig själv, utan att be om hjälp. Den inställningen har även överförs till barndomen. I och med att effektiviteten ökar förväntas allas beteende vara likadant. De som har symptom blir utslagna.

”Största delen av dessa barn skulle nog klara sig i gruppen om vuxna hade tillräckliga resurser för att tillgodose barnets behov och kunde låta bli att direkt stämpla barn med något avvikande beteende som problembarn.”

Mäkelä vill akta sig för att ställa föräldrar och andra fostrare i motsatsförhållande till varandra. Enligt honom utgår vi från den biologiska utgångspunkten om ett delat föräldraskap. Det viktigaste är att barnet i både hemmet, dagvården och skolan omges av trygga vuxna som samverkar.

”Den gemensamma uppgiften för familjen, förskolan och skolan är att fostra medborgare som

uppskattar, förstår och hjälper varandra. Människan är en social varelse som behöver andra människor omkring sig”, påminner han.

Förändring i luften

Jukka Mäkelä som jobbar i stödgruppen för *Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovård (Kaste)* kan dock skönja en attitydförändring i samhället. I den nya barnskyddslagen betonas betydelsen av förebyggande barnskydd. Detta förutsätter att kommunerna gör upp en plan för att främja välmåendet samt stöda barnets uppväxt och utveckling ur ett helhetsperspektiv.

”I reformen av lagen om den grundläggande undervisningen, som är under behandling, fastställs att lärarens uppgift inte enbart är att förmedla kunskap utan även att stöda barnets utveckling. I reformen av ungdomslagen är kommunerna förpliktigade till ett multiprofessionellt samarbete”, konstaterar Mäkelä.

Enligt honom innehåller *Kaste*-programmet tre viktiga aspekter. För det första uppfattas familjen och barnet som en helhet i stället för att vara indelade i sektorer. För det andra ska tjänsterna i första hand tillhandahållas i den miljö och vardag där barnet växer och utvecklas. För det tredje ses tjänsternas grund- och specialnivå som komplement till varandra, inte som en trappstegsmodell.

”Tanken är att avskaffa den traditionella modellen som hopar en massa krav om förändring över barnet. Om barnet har svårigheter i en grupp, anser man lätt att det är barnets problem. *Kaste*-programmet fokuserar på att erbjuda vuxna nya verktyg för att de ska kunna stöda barnet och gruppen med att lösa problemet”, säger Mäkelä. ●

”Den gemensamma uppgiften för familjen, förskolan och skolan är att fostra medborgare som uppskattar, förstår och hjälper varandra. Människan är en social varelse som behöver andra människor omkring sig”, påminner barnpsykiater Jukka Mäkelä.

II BARN OCH UNGDOMAR ÄR EXPERTER PÅ SINA EGNA LIV

"Minun elämässäni on hyvää että minulla on koti ja ihana perhe, olen onnellinen että minulla on ruokaa ja kaikkea hyvää koska joillakin lapsilla ei ole edes kotia. Mutta on elämässäni myös huonoja puolia kuten se että minulla on isovelji joka kiusaa minua. Elämässäni on paljon hyviä että huonoja puolia, ihmettelen vain mitä tapahtuisi jos minulla ei olisi hyvää elämää, en ehkä olisi sellainen kuin nyt, olen iloinen kaikesta mitä minulla on."

– Neea 3. lk

"Haluaisin kattoo enemmän luonto-ohjelmia. Niinku niissä oppii niin paljon luonnosta. Ja ne on kiinnostavia. Ja eläimet kivoja."

– Topi 6 v.

Barnombudsmannen kartlägger barns och ungdomars åsikter om hur deras rättigheter tillgodoses och förmedlar dem vidare till beslutsfattarna. Barnombudsmannen lyfte fram romska barns synpunkter på sin egen vardag. Projektet inverkade på tyngdpunkterna i statsrådets politikprogram för romska barn samt riktade uppmärksamheten på barn och unga även inom romersamfundet.

En av barnombudsmannens samarbetspartners är ungdomarna i gruppen *Selviytyjät*, tidigare klienter inom barnskyddet. Gruppen producerade presentationen *10 fakta till ungdomar*, som även öppnade de vuxnas ögon.

Unga som utvecklare av tjänsterna för vård utanför hemmet

Johanna Barkman är utvecklingschef på Pesäpuu, och 2008 ledde hennes projekt Vård utom hemmet för ungdomar inom barnskyddet till att gruppen *Överlevarna* bildades. Ur de diskussioner som fördes inom gruppen föddes tio fakta om barns och ungdomars rätt till beskydd. En diavisioning av dem har även visats utomlands.

■ ”Ord som ’omhändertagande’ och ’barnskydd’ borde avskaffas från vårt ordförråd”, funderar Pipsa och ler över det omöjliga i uttalandet.

Dessa ord präglar över 10 000 barn och ungdomar i Finland.

”De har oftast inte haft möjlighet att påverka det faktum att det skulle ha varit tryggare att växa upp i en fosterfamilj, på familjehem eller barnhem än med sin biologiska familj”, tillägger Pipsa, som är medlem i gruppen *Överlevarna* (*Selviytyjät*) inom barnskyddsforeningen Pesäpuu ry.

Gruppen består av ungdomar som har placerats i vård utom hemmet. **Tiina**, som är en av medlemmarna, fick under en anställningsintervju för ett sommarjobb frågan varför hon har bytt bostadsort så många gånger under ungdomsåren.

”Jag berättade att jag som ung placerades i en fosterfamilj för att min mamma var alkoholist, och att jag efter det flera gånger varit tvungen att omplaceras utom hemmet. Plötsligt var arbetsgivaren inte längre intresserad av att anställa mig”, konstaterar hon.

I gruppen *Överlevarna* fungerar unga som varit placerade i vård utom hemmet som utvecklare av tjänsterna för vård utanför hemmet. *Tio fakta om skyddet för barn och unga* baserar sig på de ungas egna erfarenheter.

Erfarenheter ledde till 10 fakta

Johanna Barkman är utvecklingschef på Pesäpuu, och 2008 ledde hennes projekt *Vård utom hemmet för ungdomar inom barnskyddet* till att gruppen *Överlevarna* bildades.

Tiina och Pipsa minns de första känsloladdade träffarna.

”Det var otroligt att för första gången få dela erfarenheter med sådana ungdomar som hade upplevt liknande saker som vi”, säger flickorna.

Ur gruppens alla smärtpunkter, gråt, skratt och otaliga samtal föddes tio fakta om barns och ungdomars rätt till beskydd. De sammanställdes till en PowerPoint-presentation på föreningens webbsidor. Projektet har även utmynnats i en affisch och ett kort, och materialet har presenterats på otaliga seminarier, även utanför Finlands gränser.

Under jubileumsåret för barns rättigheter distribuerades affischen till alla skolor och socialbyråer.

”Barnombudsman Maria Kaisa Aula tog med sig en översatt version av presentationen till de nordiska barnskyddsdagarna i Norge. Detta gav presentationen ytterligare mervärde. 10 fakta har spridits i översatt form även till många andra europeiska länder”, säger Johanna Barkman.

Åtminstone en anträffbar vuxen 24/7

Johanna Barkman vill påminna om att varje barn och ung person bör ha åtminstone en vuxen som alltid är anträffbar. För barn och unga som placeras i vård utom hemmet är behovet av stöd från en vuxen person särskilt viktigt. Ibland är det socialarbetarna som står för det viktigaste stödet.

”Det värsta är om den enda ansvarsfulla vuxna personen i ett barns liv är anträffbar mellan åtta och nio, och inte alltid då heller”, konstaterar Pipsa.

Kamratgrupper som ger möjlighet att dela liknande erfarenheter är även till stor hjälp. Teamet kring gruppen *Överlevarna* är redo att fungera som tutor om man beslutar att grunda den här typen av grupper runtom i Finland. ●

Ytterligare information: johanna.barkman@pesapuu.fi
En finskspråkig presentation av 10 fakta finns på adressen www.snap.fi/services/pesapuu/10fakta/

Barnombudsmannen tackar ungdomsgruppen *Selviytyjät* för de idéer hon fått i samtalen med dem. ”Jag har haft möjlighet att förmedla ungdomarnas synpunkter direkt till beslutsfattarna via mina skrivelser och officiella tal beträffande barnskyddsfrågor”, berättar Maria Kaisa Aula.

När känner du att du fortfarande skulle vilja vara ett barn?

Ungdomars enkätsvar
barnombudsmannens enkät
för ungdomar i åldern 14–20 år
på mässan My Way i Jyväskylä
10–11.11.2009.

- "Då jag får för mycket ansvar och om man berättar om framtida uppdrag."*
- "Alltid då man slänger för mycket ansvar på mig och jag inte får göra saker för att det är barnsligt."*
- "Ansvaret börjar tynga som en stor säck då man fyller 18, men man får till all lycka alltid vara barn i sinnet."*
- "När pengarna är slut och jag måste äta ris och ketchup i en vecka (som barn var ris+ketchup det bästa som fanns)."*
- "Jag behöver ännu inte sköta om olika saker så mycket. Och jag täcks ännu leka."*
- "När man till exempel borde stöda dem som är mindre eller sina kompisar. Då skulle man igen vilja vara ett sorglöst barn."*
- "Alltid då jag måste besluta om stora saker eller när det är bråttom."*
- "När saker går åt skogen och man helst vill slänga sig på golvet och skrika och gråta".*
- "Att få larva sig i lugn och ro, åka utför backen med en åklapp på vintern och ha lerkrig."*
- "Bara vara och leka och inte behöva förstå vuxna saker och annat sådant."*
- "Jag vill bara krypa ihop i mammas famn när världen känns hård!"*

Mirikli och Leif Långström, Marika Manner.

De romska barnen blir föremål för orättvisa generaliseringar ”Du är ju inte alls sådan som jag trodde”

Många romska ungdomar har utsatts för mobbning i skolan. Utredningen om de romska barnens och ungdomarnas välfärd lyfte bland annat fram betydelsen av ett samarbete mellan hem och skola samt att det finns anställda med romsk bakgrund i skolan.

■ **Marika Manner** (15) anser att romska barn och unga idag har en jämlikare ställning. ”Våra föräldrar har berättat att situationen inte alltid har varit så här bra”, säger hon.

Marikas kusin **Mirikli Långström** (15) säger att hon nog stöter på fördomar.

”Finländska ungdomar tror att vi romer uppför oss på ett visst sätt. Men när vi har pratat och blivit bekanta, säger de, ’du är ju inte alla sådan som jag trodde’”, konstaterar Mirikli.

Marika, Mirikli och Miriklis lillebror **Leif Långström** understöder barnombudsmannen Maria Kaisa Aulas önskan om att fler romer skulle anställas på skolorna.

”En ung människa från den egna klanen skulle säkert kunna hjälpa romska elever som har det svårt i skolan”, säger Marika.

Samarbetet angeläget

Samarbetet mellan skolan och hemmet ansågs viktigt i den utredning som barnombudsmannen och Jyväskylä universitet låtit utföra om huruvida romska barns och ungdomars rättigheter tillgodoses. ”Romers rätt till skolgång kräver att skolan har förståelse för den romska kulturen”, konstaterar **Malla Laiti**, som är sekreterare i den regionala delegationen för romska ärenden i Södra Finland och medlem i styrgruppen för utredningsprojektet.

Enligt Laiti är arbetslösheten stor bland vuxna romer just för att de en gång i tiden blev utan stöd under skolgången. ”Föräldrarna vill att barnen får utbildning, men de vet inte nödvändigtvis på vilket sätt de ska kunna hjälpa sina barn att få det”, säger Laiti.

Enligt Marika Manner är det bra att läraren och föräldrarna diskuterar saker som berör deras barn

och ungdomar. Och gärna så att också ungdomarna själva får veta vilka frågor som behandlas.

Enligt Marika och Mirikli är det vanligt att romska ungdomar har problem med skolgången. Rasism är ofta orsaken.

”Många barn vill inte gå till skolan eftersom de blir mobbade där”, vet flickorna.

Marika, Mirikli och Leif tycker inte att de har blivit så värst mobbade.

”Om det har blivit käbbel eller någon ropat öknamn, har lärarna omedelbart ingripit och saken har retts ut i lärarrummet”, säger Mirikli.

Romska dräkten borde tillåtas i arbetslivet

Marika och Mirikli är klädda i ungdomliga romska dräkter, sydda av tyger som Miriklis mamma hämtat från Dubai. De traditionella dräkterna är viktiga för dem.

”Vår klädstil borde tillåtas inom arbetslivet. Det finns många arbetsplatser där den romska dräkten inte får användas”, konstaterar Mirikli.

I skolorna är det naturligtvis tillåtet att bära de romska kläderna. I många skolor är det endast klädseln under gymnastiklektionen som väcker debatt. Av kulturella skäl vill de unga inte byta till idrottskläder då de motionerar utomhus.

”I gymnastiksalen är vi inomhus, så jag kan nog byta till idrottskläder även om ingen romsk vuxen är på plats”, säger Mirikli.

Hemmet, musiken och släkten viktiga

Då barnombudsmannens utredning publicerades hösten 2009 under ett seminarium på Jyväskylä universitet bjöds det inte på någon sedvanlig tillställning med långa utredningar. Publiken fick ta del av intressanta uttalanden, paneldiskussioner

Mer lika än olika

■ Hösten 2009 publicerade barnombudsmannen en utredning över romska barns och ungdomars välfärd samt hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. Den förbereddes i samarbete med social- och hälsovårdsministeriets delegation för romska ärenden och de regionala delegationerna för romska ärenden. Jyväskylä universitet fungerade som samarbetspartner och projektet finansierades av Alli Paasikivis stiftelse.

I århundraden har Finlands romer och majoritetsbefolkningen levt sida vid sida. Olikheten är en rikedom, men samtidigt har de många saker gemensamt. Romska barn och unga är stolta över sin bakgrund, men på samma gång förundras de över majoritetsbefolkningens fördomar och orättvisa generaliseringar samt känslan av att bli stämplad. Alla, men speciellt vuxna inom majoritetsbefolkningen, borde i ljuset av utredningen begrunda de egna uppfattningarna om romer och den romska kulturen.

Forskarna **Pekka Junkala** och **Sanna Tawah** genomförde utredningen *Vi är mer lika än olika* och intervjuade 36 romska barn och ungdomar som bodde på olika håll i Finland. Utredningen visade att skolan tyst förbiser den romska kulturen.

”Även om de nationella grunderna för läroplanen uppmuntrar skolorna att berätta om såväl romer som samer förverkligas inte detta i praktiken. Även i arbetet mot mobbning i skolan bör det tas större hänsyn till de traditionella minoritetsgrupperna”, konstaterar Maria Kaisa Aula. ●

Pekka Junkala & Sanna Tawah:
Enemmän samanlaisia kuin erilaisia. Romanilasten ja -nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa.
Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:2.

och delta i workshopar, men även höra begåvade barn och unga framföra sånger. Marika, Mirikli och Marikas kusin **Satu Manner** hörde till dem som uppträdde.

”Musiken är hela mitt liv. Jag har sjungit ända sedan barnsben. På *Iskelmä Himos* deltog jag också i tävlingarna”, säger Marika.

”Jag var medlem i en romsk ungdomskör, som även gav ut en skiva. Vi sjöng i ungefär ett år, men sedan splittrades kören då ungdomarna flyttade till andra orter. Jag saknar den kören”, säger Mirikli.

Musiken är en viktig hobby även för slakten och familjen. Slakten träffas ofta och då blir det alltid sång och dans. Barnombudsmannens förslag om att arrangera nationella kulturdagar för romska barn och ungdomar är enligt flickorna en god idé.

”Vi deltar helt säkert”, lovar de. ●

Barnombudsmannens utredning ger viktigt stöd för programmet för romsk politik

■ Barnombudsmannens och Jyväskylä universitets utredning var till nytta för den beredning av Finlands första program för romsk politik som avslutades i slutet av år 2009.

”Det är speciellt viktigt att utredningen gör de romska barnens röst hörd”, säger **Hannele Syrjä**, sekreterare i social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp som förberett programmet.

Enligt henne har romska barn inte tidigare intervjuats i den här utsträckningen om saker som berör deras rättigheter. Barnens synpunkter skärpte målsättningen för programmet för romsk politik. ”Det var bra att till exempel låta barnen berätta om hurudant stöd skolgångsbiträdena har gett dem”, konstaterar Syrjä.

”Under beredningen hade det redan framkommit saker som sedan stöddes av utredningsresultatet, till exempel vikten av tidig fostran och utbildning. Och faktum är att förskolans och skolans personal borde

veta mer om den romska kulturen”, tillägger hon.

I det politiska programmet för romsk politik finns även behovet av att stötta familjerna och föräldraskapet synligt med.

”I samband med utredningen har de romska föräldrarna även kunnat informeras om att skolgången inte innebär att barnet lösgörs från den romska kulturen. Gemenskapen och den egna kulturen betyder väldigt mycket för de här ungdomarna”, säger Syrjä.

Förslaget till ett program för romsk politik har varit på remissbehandling, och det har ansetts finnas behov för det. I utlåtandena har det speciellt framhävts att romska barn och ungdomar behöver stöd.

”Vårt mål är att innan sommaren 2010 få ett principbeslut från statsrådet om att programmet ska genomföras. Verkställandet av programmet förutsätter att alla aktörer helhjärtat går in för det”, konstaterar Hannele Syrjä. ●

Barnombudsmannen påverkar utvecklingen av viktiga tjänster för barn. Till de frågor som lyftes fram hörde framför allt fostran och föräldraskap.

Skolorna kunde ta efter den modell för fostran tillsammans med föräldrarna som tillämpas inom dagvården. Småbarnsföräldrarna måste ges större möjligheter till deltidsarbete.

Föräldrarna till barn med behov av särskilt stöd bör erbjudas mer stöd för att orka samt för samordning av de varierande tjänsterna.

Barnen gillar inte att föräldrarna separerar, men de måste stå ut med det. Tjänsterna vid separationer borde utvecklas som en helhet med hänsyn till barnets bästa.

Skolans roll som fostrare bör stärkas

Grundskolans undervisningsinnehåll håller på att förnyas. Barnombudsmannen ska stärka skolans uppgift som fostrare och samarbetet med föräldrarna. Betoningen på kunskap skulle kunna minskas så att det blev tid över även för att möta barnets glädje och sorg.

■ "Skolans läroplan och timfördelning borde i större utsträckning än idag inbegripa frågor som rör fostran. Undervisningen och fostran befinner sig för tillfället i ett korstryck i skolorna", funderar överinspektör **Elina Nivala** vid barnombudsmannens byrå.

Nivala har i samarbete med barnombudsmannen förberett byråns riktlinjer när det gäller reformen av den grundläggande undervisningen. Hon konstaterar att den finländska grundskolan är starkt inriktad på en kunskapsbetonad undervisning. Framgångarna i den internationella undersökningen PISA har väckt krav på att upprätthålla en hög kunskapsnivå.

"Undervisningen är så inriktad på kunskapsmässiga mål att det inte finns tid att lösa frågor som berör uppväxt och utveckling. Samtidigt talas det om vikten av att utveckla medmänsklighet och

medborgarfärdigheter. I praktiken finns det dock inte utrymme för någon sådan fostran."

Elina Nivala anser att det viktiga med grundskolreformen är att fundera över om skolan ska ge barnen en viss baskunskap för arbetslivet eller fostra dem att leva tillsammans och fungera som medlemmar i samhället.

Nya inlärningsmetoder

Elina Nivala konstaterar att för att få en bred världsbild är det viktigt med allmänbildning som innebär mångsidiga kunskaper i olika saker. Skolornas sätt att ge allmänbildning är dock föråldrat.

"Ett nytt sätt skulle vara att lära sig saker genom att undersöka och debattera. Dagens lektionsbaserade struktur skulle kunna delas upp i större studiehelheter för att göra det möjligt att granska ett stort tema eller fenomen ur flera olika läroämnens perspektiv.

I Alakytä skola firades Barnkonventionens dag med workshopar, där man bland annat resonerade om att alla barn inte har allt. Vad skulle man kunna avstå ifrån?

Enligt Nivala behöver läraren då inte på förhand noggrant välja de saker som ska läras ut, utan gruppen skulle skapa sig en bild av olika saker genom att diskutera och tillsammans utforska dem.

”Vi borde vara modiga nog att lita på att kunskapsnivån inte sjunker även om undervisnings- och studiemetoderna ändras. Samtidigt skulle barnet få en uppfattning om den egna inlärningsförmågan och utveckla sitt tänkande.”

Nya erfarenheter ökar toleransen

Fördelen med att arbeta i grupp är att barnen lär sig att umgås med olika sorters människor i olika åldrar. Nivala poängterar att det i grupparbetet finns utrymme för olikheter och att grupparbetet borde införas för att tillföra ytterligare en dimension när det gäller inläring och social utveckling.

”Hyperaktivitet framhävs om eleverna ska sitta tysta och lyssna på läraren. Vissa barn har svårt att samarbeta med andra. Problemet skulle till viss del kunna avlägsnas om grupparbete var en del av skolans vardag. Eleverna skulle få öva sig i att tillsammans utforska och diskutera.”

Nivala menar att tyngdpunkten i lärarutbildningen ligger på didaktiken, det vill säga att studera undervisningsmetoder. Utbildningen borde till exempel innehålla flera socialpedagogiska perspektiv som skulle ge de blivande lärarna färdigheter i att stöda elevernas personliga och sociala utveckling.

”Reformen av timfördelningen i den grundlägg-

”Vi borde vara modiga nog att lita på att kunskapsnivån inte sjunker även om undervisnings- och studiemetoderna ändras. Samtidigt skulle barnet få en uppfattning om den egna inlärningsförmågan och utveckla sitt tänkande”, säger överinspektör Elina Nivala.

gande undervisningen skulle baseras på de allmänna målen för den grundläggande undervisningen, som samtidigt är under beredning. Reformernas målsättningar tenderar att förbli vackra fraser, medan läroämnena i praktiken kämpar om utrymme sinsemellan.”

Skolan finns till för barnen

Elina Nivala påminner om att skolans uppgift inte enbart är att förbereda eleverna för framtiden utan även att främja barnens och ungdomarnas välmående här och nu. Skolpersonalen möter dagligen hela åldersgruppen och detta gör att även skolan bör ta ansvar för barnen och ungdomarna ur ett helhetsperspektiv, det vill säga bemöta hela människan inklusive sorger och bekymmer.

”Många lärare anser att de inte har förutsättningar att arbeta med att öka välmåendet, eftersom de är inriktade på att sprida kunskap. Det är svårt att ändra på denna roll, eftersom undervisningsarbetet definieras enligt vissa starka uppfattningar om läraryrket.”

Läroplanens strikta målsättningar lägger ytterligare press på lärarna. I planen finns noggrant preciserat vilka saker som ska behandlas och tidsramarna för dem.

”Det finns inte tid för samtal, möten med barnet eller för att till exempel behandla mobbningsfrågor”, konstaterar Nivala.

Nivala anser att skolvärlden skulle kunna ta lärdom av det samarbetskoncept i uppfostringsfrågor som tillämpas inom dagvården.

”Skolan borde erkänna sin roll som uppfostrare vid sidan av föräldrarna och söka samförstånd för att undvika att det uppstår motsättningar mellan skolan och hemmet.” ●

Bättre servicehelhet under barnets tidiga år

Under den tidiga barndomen avgörs vilka förutsättningar barnet får inför framtiden. Barnombudsmannen publicerade 15 teser för hur tjänster i den tidiga barndomen borde utvecklas ur ett helhetsperspektiv. Barnens intressen ligger till grund för reformarbetet.

■ Sett ur ett helhetsperspektiv borde de tjänster som gäller småbarnsfostran och omsorg samt stödet för uppfostran i hemmet i högre grad än i dag fås under kontroll på kommunal nivå. Det är dags att övergå från att diskutera hur vi kan säkra dagvårdsplatser till att tala om kvaliteten på fostran och omsorgen om små barn.

Ansvaret ligger på kommunens och statens beslutsfattare och dagvårdspersonalen, men även på mammorna och papporna samt arbetsgivarna. Föräldrarna, men även barnen, kan bidra med många synpunkter när det gäller att bedöma kvaliteten.

Det har länge varit aktuellt med en reform av dagvårdslagen. Många medborgare har varit i kontakt med barnombudsmannen på grund av oro över dagvårdens kvalitet och gruppernas storlek.

Ju yngre barnet är, desto bättre att det vårdas i hemmet eller i en hemliknande miljö. Det gäller alltså att fokusera på kvalitativ omsorg och fostran i den tidiga barndomen, eftersom en undermålig omsorg kan skada barnet.

FN:s barnkonvention ger allmänna riktlinjer även för hur man förnyar den lagstiftning som styr tjänsterna inom omsorg om och fostran av små barn.

Barnombudsmannens riktlinjer för omsorg och fostran

Hösten 2009 publicerade barnombudsmannen sina egna teser för att påverka helheten av tjänster för små barn. I stället för dagvårdslagen krävs en lag om fostran av och omsorg om små barn.

I reformen borde man sikta på att förlänga föräldraleidigheten, öka den öppna lek- och klubbverksamheten för 4–5-åringar samt stärka morgon- och eftermiddagsverksamheten för 1–2-klassister. Alla barns delaktighet i förskoleundervisningen bör främjas.

Offentliga tjänster kan produceras i samarbete med andra aktörer. Till exempel församlingarna, olika organisationer, musikinstitut, konstskolorna, den grundläggande konstundervisningen och medborgarinstituterna kan vara kommunernas samarbetsparter.

Föräldrarna bär det primära ansvaret för sina barns uppfostran. Kommunens alla familjetjänster bör stöda föräldrarna, eftersom även uppfostran i hemmet behöver ske i samverkan med professionella samt andra föräldrar i samma situation. Det är viktigt att identifiera behovet av särskilt stöd och trygga barns jämlikhet i fråga om särskilda tjänster.

Familjecentren borde erbjuda lättillgängliga multiprofessionella tjänster och sakkunskap i allt från barnrådgivning och barnskydd till psykologtjänster och munhälsövård.

Viktigt med korta dagar

Barnombudsmannen kräver i sina teser rekommendationer för kommunerna när det gäller storleken på daghemsgrupporna samt en uppföljning av hur gruppstorleken utvecklas. Grupper med under 3-åringar skulle ha högst 12 barn och grupper med över 3-åringar högst 21 barn. Barn under 1,5 år behöver en vuxen per två barn.

Med tanke på barnets välmående har det betydelse hur länge barnet vistas på dagis. Därför borde arbetslivet gå inför deltidarbete för föräldrar med små barn samt vårdpengen höjas så att barn- och familjevänliga arrangemang är möjliga även i praktiken.

Barn har rätt att bli sedda, hörda och förstådda även inom dagvården. Även små barns åsikter bör beaktas utifrån ålder och utvecklingsnivå. Föräldrarnas och dagvårdens fostringsgemenskap ger barnet möjlighet att få sin röst hörd.

I sina teser påminner barnombudsmannen även om barns rätt till sitt språk och sin kultur. Barn som hör till olika minoritetsgrupper bör få aktivt stöd för sin tvåspråkighet. ●

Läs förslaget och publikationen i sin helhet www.lapsiasia.fi

Frånskilda föräldrar borde få stöd i att bevaka barnets intressen

Barnen gillar inte att föräldrarna grälar, men i allmänhet gillar de inte heller att föräldrarna skiljer sig. Barnens åsikter kan inte hindra föräldrarna från att skiljas. Det vore ändå bra om föräldrar som står i begrepp att skilja sig skulle stanna upp och fundera över vad de kan göra för att minimera den skada skilsmässan kan orsaka barnet.

■ För tillfället håller Barnombudsmannens byrå tillsammans med Centralförbundet för Barnskydd på att ta fram ett utvecklingsprogram för att förnya skilsmässotjänsterna så att de bättre ska skydda barn till föräldrar som står i beråd att skilja sig. Projektchef **Heikki Koiso-Kanttila** vid stödcentret för skilsmässoföräldrar representerar Centralförbundet för Barnskydd. Han anser att föräldrarna skulle behöva stöd samlat på ett enda ställe i samband med en skilsmässa.

”Varje barn är förtjänt av att de människor som är viktigast med tanke på barnets välfärd erbjuds hjälp att klara sig genom en skilsmässa. För att förebygga problem borde föräldrar som står i beråd att skilja sig ha möjlighet till en lättillgänglig tjänst i likhet med rådgivningsbyråerna”, föreslår Koiso-Kanttila.

”Om alla skilsmässofamiljer nås i ett så tidigt skede som möjligt är det även möjligt att ta itu med risksituationerna. De föräldrar som är i behov av särskilt stöd under skilsmässoprocessen skulle slussas vidare för intensivare handledning”, tillägger han.

Verkligheten ser annorlunda ut. Föräldrar i beråd att skilja sig har inte lätt att hitta tjänster som de skulle ha nytta av.

”Tämligen ofta försöker de kämpa på tills väggen kommer emot. Då de inte längre kan göra något för sina barn går de till ytterligheter för att klara sig genom krisen. För att reparera skadan krävs sedan omfattande och varierande tjänster, som även är dyra ur ekonomisk synvinkel.

Minimera barnens förluster

I samband med en skilsmässa förlorar barnet i alla händelser något och känner sorg.

”Hur skilsmässan sköts är av avgörande betydelse för framtiden. Det kan även vara lättare för barnet om en ångestfylld familjesituation löser sig och

”Varje barn är förtjänt av att de människor som är viktigast med tanke på barnets välfärd erbjuds hjälp att klara sig genom en skilsmässa”, föreslår Heikki Koiso-Kanttila.

båda föräldrarna därefter kan fungera med barnets bästa i åtanke”, säger Heikki Koiso-Kanttila.

Koiso-Kanttila leder arbetet med att grunda Finlands första stödcenter för skilsmässoföräldrar i Helsingfors. Där kommer det att erbjudas varierande tjänster på ett och samma ställe för föräldrar i beråd att skilja sig.

Från och med hösten 2010 kommer stödcentret dessutom att erbjuda tjänster även för barn och ungdomar samt styvfamiljer.

Centralförbundet för Barnskydd svarar för centrets tjänsteutbud tillsammans med bland annat Förbundet för uppfostrings- och familjerådgivning och Uusperheellisten liitto (förbundet Styvfamiljerna i Finland).

Förutom att starta upp stödcentret i Helsingfors har det hittills även utbildats 120 barnövervakare samt familjerådgivnings- och organisationsanställda för att producera stödtjänster på de egna orterna.

Minns den mänskliga dimensionen

Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt godkändes år 1983 och innebar en vändpunkt för den position som skilsmässofamiljernas barn har i Finland.

”Det är inte roligt när föräldrarna grälar.” – Janina och Vimpul@ 5 kl

”Dittills hade lagstiftningen byggt på antagandet att frånskilda föräldrar inte ska förmås att samarbeta. Det ansågs att om föräldrarna överhuvudtaget hade beslutat att skilja sig så var motsättningarna oöverkomliga, och även ett sakligt samarbete mellan föräldrarna skulle medföra ytterligare lidande för barnen”, säger Heikki Koiso-Kanttila.

”Nu erkände lagen att även om parets förhållande tar slut, ligger det i barnets intresse att se till att båda föräldrarna även framöver är delaktiga i barnets liv. Lagen beträffande frånskilda familjer har en human och djupt social och psykologisk dimension, och saken bör inte betraktas enbart som en ekonomisk fråga”, säger Koiso-Kanttila. ●

Överinspektör Anne Hujala förbereder ett förslag till utveckling av.

Utvecklandet av skilsmässotjänster med i regeringsprogrammet

■ Barnombudsmannens mål är att få nästa regering att förbinda sig till en utveckling av skilsmässotjänsterna ur barnens perspektiv. Utöver att bryta den negativa spiralen av upprivande gräl är det viktigt att stärka det förebyggande stödet för att säkra barnets välmående samt viktiga relationer till närstående personer.

En nationell helhet och ett regionalt kommunsamarbete bör utvecklas i fråga om barns rättsliga tjänster samt i anslutning till dem även stödtjänster för att ge råd och vägledning i samband med skilsmässor. I varje kommun bör det finnas ett ställe där föräldrarna kan söka information samt nödvändig hjälp i samband med en skilsmässa. I samband med vårdnadstvister borde det vara möjligt att utse en företrädare för barnet som är oberoende av föräldrarna. ●

Barn i behov av särskilt stöd är i första hand barn

Varje specialbarn bör i första hand ses som ett barn. Det betyder rätt till ett åldersrelevant liv och allt det innebär av kamratrelationer, lek och fritid. Ett handikappat barn är inte i första hand ett vårdbehövande objekt utan en aktiv aktör med synpunkter och åsikter. Så konstateras i barnombudsmannens färska utredning.

■ Det är mycket som behöver förbättras i fråga om specialbarnens rättigheter, även om det finns många starka sidor i deras verksamhetsmiljö. Förra hösten och vintern kartlade Satu Siitari vid barnombudsmannens byrå situationen för de barn och ungdomar som är handikappade, långtidssjuka eller intagna på sjukhus.

Utredningen innehåller en hel del rekommendationer som förtjänar att bli uppmärksammade såväl på ett nationellt och regionalt plan som på serviceenhetsnivå. Barnombudsmannens mål har varit att stärka barnperspektivet även i statsrådets politikprogram för handikappade.

FN:s barnkonvention som gäller alla barn under 18 år samt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har varit utgångspunkt för utredningen. Materialet innefattade, utöver författningar, även intervjuer med anställda inom handikappomsorgen och handikappade barns föräldrar samt evenemang i anknytning till handikappade personer. I arbetet användes förutom den erfarenhetsbaserade sakkunskapen även forskningsresultat i ämnet.

Viktigt med information och tidigt stöd

Barnombudsmannens opinionsbildande arbete innefattar förmedling av utredningens viktiga slutsatser och rekommendationer till beslutsfattarna. Rekommendationerna betonar att en tidig stödsats är av avgörande betydelse för barnet samt att även föräldrarna behöver stöd för att orka. En vårdgaranti bör införas för de tjänster inom primärvården som rör rehabilitering av barn.

”Barnet bör få tidigt stöd i så ung ålder som möjligt. Långa väntetider till rehabilitering och hälsovård försvagar barnets utveckling, och dröjsmål när det gäller stödsatser vid sjukdom eller handikapp kan vara ödesdiga”, konstaterar barnombudsmannen Maria Kaisa Aula.

Barnens föräldrar har i praktiken ett stort ansvar för att samordna barnets tjänster, förmedla information från hälsovården till andra serviceformer samt överhuvudtaget att kräva rättigheter. Deras uthållighet provas ofta. ”För att specialbarnens föräldrar ska orka bör de erbjudas hemhjälp, stöd- och fosterfamiljer samt andra tillfälliga stödsatser, poängterar barnombudsmannen.”

Tjänsterna bör även förbättra vägledningen och informationsgången. Ansvaret för samordningen bör inte enbart skjutas över på föräldrarna.

”Det borde bättre än idag informeras om de tjänster som folkpensionsanstalten och kommunerna erbjuder. Blanketterna för ansökan om handikappbidrag bör vara tydligare och besluten långsiktiga. Familjerna behöver mer vägledning och rådgivning beträffande tjänsterna”, säger Maria Kaisa Aula.

”Inom servicerådgivningen behövs en samordnare för att förbättra informationsgången och samarbetet mellan yrkesgrupperna”, föreslår Satu Siitari, som har sammanställt utredningen.

Servicekedjan för rehabiliteringen och hälsovården bör fortsätta tills personen fyller 18 år. I nuläget bryts den i 16-års åldern, då till exempel Folkpensionsanstaltens bidrag förändras och det är dags att flytta till sjukhusets vuxenavdelning.

För att avlägsna regional ojämlikhet rekom-

menderar barnombudsmannen även att det skapas nationella riktlinjer för Folkpensionsanstaltens tolkningar när det gäller att arrangera rehabilitering och bevilja handikappbidrag. I dag råder ojämlikhet mellan kommunernas tjänster för handikappade barn och familjer, vilket ytterligare kan förvärras på grund av den ekonomiska depressionen.

Samarbeta även med barnen

Barnen och ungdomarna bör själva höras i olika skeden av vården och rehabiliteringen. Barnet glöms alltför ofta bort i det multiprofessionella rehabiliteringssamarbetet.

Det är viktigt att personalen har färdigheter att ta reda på barnens åsikter och kommunicera med olika slags barn. Specialbarnens medverkan påverkas även av god fysisk tillgänglighet, som alltid bör beaktas i offentliga utrymmen.

”Specialbarns och -ungdomars åsikter beaktas inte alltid på sjukhus och daghem eller i skolan och

”Även specialbarn och -ungdomar kan ge kundrespons när det gäller kvaliteten på tjänsterna, och de bör ges möjlighet till det på ett lämpligt sätt”, konstaterar Satu Siitari.

fritidsverksamheten. Även specialbarn och -ungdomar kan ge kundrespons när det gäller kvaliteten på tjänsterna, och de bör ges möjlighet till det på ett lämpligt sätt”, konstaterar Satu Siitari.

Enligt henne är det även nödvändigt med social tillgänglighet, det vill säga att de personer som umgås med specialbarn är välvilligt inställda och kommunicerar på ett vänligt sätt”.

Utredningen visade exempel på lärare och fritidsledare med diskriminerande attityder mot handikappade barn. Barn i behov av särskilt stöd löper även en större risk att bli utsatta för mobbning i skolan. Detta bör beaktas i skolgemenskapen genom att öka toleransen för olikheter och stärka klasskamraternas relationer.

Lita på de starka sidorna

I miljöerna kring barn och ungdomar i behov av särskilt stöd finns även starka sidor som kan ligga till grund för att bygga upp ett mer välfungerande servicesystem. Satu Siitari nämner till exempel det förtroende som människor i allmänhet har för sjukhus och för att vården fungerar.

”Dessutom har daghemmen yrkeskunnig personal och specialbarn får i allmänhet en god vård och fostran. Principen om inklusion innebär att specialbarn har rätt att gå i närskolan”, fortsätter Siitari.

Handikappfrågor tas allt oftare upp och reformen av handikappolitiken samt lagarna stöder generellt sätt handikappade personer och förbättrar deras livskvalitet.

”Många kommuner har till exempel arrangerat mycket motionsverksamhet för specialgrupper. Många kamratgrupper och organisationer, som bevakar handikappades och långtidssjukas intressen, har beviljats finansiering av Penningautomatföreningen.”

Barnombudsmannens byrå fortsätter att påverka i handikappfrågor i samverkan med arbetsgruppen YTRY inom Stiftelsen för handikappade barn och ungdomar. På uppdrag av stiftelsen utreder Satu Siitari även andelen specialbarn bland klienterna inom barnskyddet i Mellersta Finland. ●

Utredningen Erytyistä tukea tarvitseva lapsi on ensisijaisesti lapsi (Ett barn i behov av särskilt stöd är i första hand ett barn) publiceras på barnombudsmannens hemsida.

Funktionshindrade barns rättigheter bör främjas

■ ”Pappa, kan du komma och vara LI”, ropar tioåriga **Samu Grundström** ofta från sitt rum.

Det är pappa **Tonis** uppgift att under spelets gång trycka på de knappar som finns på sidan av konsolens handkontroll, eftersom Samus händer bara klarar av att trycka in knapparna som ligger ovanpå den.

Samu Grundström hör till den ovanliga skaran barn som läkaren har ordinerat att spela Playstation.

”Samus hand förlamades och alla former av handrörelser, även datorspel, rehabiliterar den”, säger **Janet**.

Pojken gillar även att spela innebandy.

”Klubban tejpas fast i Samus hand. Han kan röra på sig och också spela med hjälp av ett ståstöd. Vi har bokat en sal i Samus skola, som ligger alldeles i närheten av hemmet. Bekanta familjer och grannar är med i gruppen”, säger Toni.

Härliga sommartider

Enligt Janet var förra sommaren kanske världens bästa sommar. Samu hade efter otaliga faser blivit så pass stark att han kunde åka ut med sin elrullstol för att leka med kompisarna och även utan att föräldrarna var med. Då mammas ringsignal hördes från mobiltelefonen i fickan visste Samu att han skulle åka hem och fråga vad mamma hade för ärende.

”Förra sommaren var inte den bästa, utan sommaren i Kanada”, upplyser Samu. Till den sommaren hörde nämligen en oförglömlig resa och höjdpunkten var att få spendera tid med sångerskan Céline Dion. Samus familj deltog tillsammans med 11 andra familjer från olika delar av världen i välgörenhetsevenemanget *Homage en visages 2008*, som arrangerades i Montreal. Barnen och Céline ställde upp som modeller för en kalender och med intäkterna understödde man verksamheten vid barnsjukhusen i Toronto och Montreal. De deltagande barnens historia dokumenterades också i en bok, och intäkterna från den gick till sjukhuset.

Familjen har även roliga minnen från en resa till Österrike då de vandrade högt uppe i alperna. Samu kunde andas in den tunna bergsluften och njuta av den fantastiska utsikten från pappas ryggsäck.

Viktigt att vara aktiv

Samu är svårt rörelsehindrad och har nedsatt hörsel på grund av den ovanliga skelettsjukdomen *Chondrodysplasia punctata*.

Janet Grundström är projektarbetare på föreningen *Leijonaemot (Lejonhonorna)*, som erbjuder stöd för familjer med funktionshindrade barn. Enligt henne blir de föräldrar som fött ett barn med funktionshinder alltför ofta ensamma.

”Alla orkar inte ta reda på hurudana stöd de är berättigade till. Pappern från FPA har inte så stor betydelse då det inte ens är säkert om det egna barnet kommer att överleva”, konstaterar Janet Grundström.

Enligt henne är speciellt föräldrar till barn med en ovanligare diagnos själva tvungna att ta reda på och ofta även kämpa för sina lagstadgade subjektiva rättigheter i den egna kommunen.

”Även funktionshindrade barns syskon får ofta alltför lite uppmärksamhet. Jag har till och med hört om en familj som var tvungen att göra en barnskyddsanmälan om sig själva innan kommunen i fråga gav hjälp till hela familjens kris-situation”, säger hon.

”I kommunerna borde det finnas förståelse för att föräldrar till specialbarn lever i ytterst svåra situationer. Det lönar sig att förebygga problem. Möjligheten till en personlig assistent är till exempel alltför ofta beroende av om det anses vara för dyrt att arrangera en sådan kommunal tjänst.”

”Grunderna för att få stödet för närståendevård varierar alltför mycket i olika kommuner. Det finns rentav kommuner som har beslutat att stöd för närståendevård inte alls betalas ut för barn under 18 år. Hur kan en förälder till ett multihandikappat barn som kräver tillsyn dygnet runt vara i arbete?” ●

Opinionsbildning innebär utlåtanden, nätverk och information

Barnombudsmannens verktyg i det opinionsbildande arbetet är förslag, officiella framträdanden och utlåtanden om lagförslag under beredning. Att bilda nätverk stöder möjligheten att påverka. Stoff till förslag och utlåtanden inhämtas såväl via barns synpunkter som vuxnas kontakter till byrån. I utlåtandena bedöms lagförslagen ur FN:s barnkonventions perspektiv. Byråns representant sitter även med i flera arbetsgrupper inom statsförvaltningen.

■ Olika ministerier och riksdagen begär aktivt om utlåtanden om lagförslag av barnombudsmannen. Under 2009 gav barnombudsmannen totalt 40 utlåtanden, det vill säga 16 fler än under det föregående året. Totalt gavs 29 utlåtanden till ministerier och 9 till riksdagens utskott.

Ombudsmannen gav ett utlåtande till kyrkomötet i fråga om att integrera barns rättigheter i den evangelisk-lutherska kyrkan. I slutet av året beslutade kyrkomötet att barns rättigheter och bedömningen av hur olika beslut påverkar barnens liv ska införas i kyrkans lagstiftning och arbetsordning.

”Beredningen av barnombudsmannens utlåtanden kräver att man sätter sig in i ärendet och har

ett bra nätverk av experter inom olika områden”, konstaterar juristen **Jaana Tervo**, som svarar för byråns opinionsbildande arbete.

Alla ärendets handlingar granskas även noggrant. Enligt Tervo har de mest arbetskrävande utlåtandena under 2009 varit speciellt de som gavs beträffande reformen av statens regionförvaltning, statsrådets människorättspolitiska redogörelse och Finlands periodiska rapport i enlighet med FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

”Det handlade om stora helheter och det gällde att på ett övergripande sätt begrunda saker med tanke på barns rättigheter”, konstaterar Tervo.

Politiken för de mänskliga rättigheterna behandlades flera gånger under året. Statsrådets människorättspolitiska redogörelse lade positivt nog tyngdpunkten på barns och minoriteters rättigheter. Riksdagen framhävde i sin redogörelse vikten av att stärka människorättsfostran i skolor och på läroanstalter, såsom även barnombudsmannen hade framfört i sitt utlåtande.

I utlåtandet om inrättandet av en byrå för grundläggande rättigheter påminde barnombudsmannen om att de så kallade Parisprinciperna inte direkt förpliktar en institution att vara barnvänlig. I Finland behandlar barnombudsmannen inte klagomål eller enskilda barns fall. Därför bör de aktörer som för närvarande jobbar med mänskliga och grundläggande

”Mervärdet ligger främst i att vi framhåller barns och ungdomars egna synpunkter, som vi har samlat in via olika enkäter, bland annat *Med adress till vuxna!*”, berättar juristen Jaana Tervo.

gande rättigheter utveckla sin verksamhet så att även minderåriga kan ta kontakt med dem. Under 2010 kommer detta tema att vara aktuellt även i barnombudsmannens enkät till lag- och människorättsövervakare.

Till arbetet hör även svåra etiska frågor, och det gäller till exempel att överväga förhållandet mellan att höra barnet, självbestämmanderätten och behovet av barnskydd.

”Räcker det till exempel att höra barnets synpunkt när det gäller att delta i medicinska studier? I utlåtandet om lagförslaget till medicinsk forskning framhölls att barnet självt bör höras och att barnet bör få information om undersökningarna, men att det i sista hand är föräldrarna som ska bevaka barnets intressen”, säger Jaana Tervo.

Lagen om medicinsk forskning föranledde även en livlig offentlig debatt och ett stort antal medborgarkontakter.

I fråga om reformen av statens regionpolitik stödde barnombudsmannen att ungdomsarbetet i sin helhet skulle placeras inom Regionförvaltningsverket, och detta fick även understöd av riksdagens kulturunderskott. Förvaltningsutskottet, som gav

det slutliga betänkandet, föreslog dock att ungdomsarbetet skulle placeras inom Närings-, trafik- och miljöcentralen, vilket också blev riksdagens beslut. ”Jag förutspår att detta kommer att leda till att det blir svårare att bilda en helhetsuppfattning om och att samordna barn- och ungdomspolitikerna inom regionförvaltningen. Jag hoppas på en ändring i beslutet”, säger Maria Kaisa Aula.

Utlåtanden gavs om kvalitetskriterierna för den grundläggande undervisningen samt utredningen om morgon- och eftermiddagsverksamheten. Barnombudsmannen är tämligen nöjd med kvalitetskriterierna. Utlåtanden gavs i flera omgångar. I slutskedet föreslog barnombudsmannen bland annat konkreta rekommendationer i fråga om skolklassernas storlek samt att kvaliteten på skolmaten skulle inkluderas i kriterierna. ”Jag är nöjd över att även skolans fysiska miljö har beaktats i kriterierna”, säger barnombudsmannen.

Barnombudsmannen satt med i undervisningsministeriets expertgrupp som arbetade med reformen av lagen om granskning och kontroll av filmer och videogram. En delreform behandlades i riksdagen redan under år 2009. ”Kulturutskottets betänkande hade på ett bra sätt beaktat barnombudsmannens önskan om att verksamheten för mediebranschens myndigheter skulle förenhetligas sett ur ett barnskyddsperspektiv”, säger Maria Kaisa Aula.

Aktiv i statsförvaltningens arbetsgrupper

Barnombudsmannens byrå var representerad i flera av ministeriernas arbetsgrupper under 2009. Social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp för vård av missbrukarmammor samt den så kallade SERI-arbetsgruppen, som kartlagt hur utredningen av sexuella övergrepp mot barn ska organiseras, har avgett sina rapporter under året. Förslagen motsvarade mycket väl de mål barnombudsmannen har satt upp för att förbättra tjänsterna för barn i missbrukarfamiljer samt för att förenhetliga verksamhetsmodellerna för undersökning av sexualbrott i riktning mot den så kallade Barnhusmodellen. Verkställandet har tillsvidare framskridit långsamt i

ministeriet. Juristen Jaana Tervo deltog i justitieministeriets arbetsgrupp som förbereder ratificeringen av Europarådets nya konvention i syfte att förebygga sexuellt utnyttjande av och sexuella övergrepp mot barn. På social- och hälsovårdsministeriet fortsätter den arbetsgrupp som utarbetar ett åtgärdsprogram för att minska kroppssaga sitt arbete.

Det gemensamma målet i samarbete med statsrådets politikprogram för barn, ungdomar och familjer är att inom statsförvaltningen skapa bestående strukturer som leder till ett barnvänligare samhälle. Barnombudsmannen satt med i ledningsgruppen för informationskampanjen om barns rättigheter, i arbetsgruppen som utvecklar indikatorer för barns välfärd samt i gruppen som arbetar för ett barnvänligt samhälle. I slutet av året inledde en ny grupp sitt arbete med att fundera över förvaltningsstrukturerna inom barn- och ungdomspolitik. År 2010 spelar en avgörande roll när det gäller att etablera bestående verksamhetsmodeller.

Barnombudsmannen är ordförande i social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp som ska se över reformbehovet av systemet med föräldraledighet samt medlem i den av statsrådets kansli tillsatta arbetsgruppen för det så kallade tillväxtprojektet. Deras verksamhetsperiod avslutas hösten 2010.

Barnombudsmannen inledde samarbete med Vägförvaltningen beträffande skolbarnens trafiksäkerhet, det vill säga regelbundna möten med representanter för Vägförvaltningen, Mannerheims Barnskyddsförbund och Trafikskyddet. Barnombudsmannen fungerade även som Trafikskyddets styrelseordförande.

Nya samarbetspartners under året var de regionala delegationerna för romska ärenden och romerorganisationerna. Samarbetet stärktes dessutom betydligt med organisationer som jobbar för handikappade barn och barn på sjukhus, det vill säga en regelbunden kontakt upprättades via arbetsgruppen YTRY.

För kandidaterna i EU-valet arrangerades den 7 juni en paneldiskussion med temat *Barns rättigheter och EU* i samarbete med Finlands Ungdomssamar-

beteAllians rf. Barnombudsmannen skrev även om saken i en publikation av Finland i Europa rf, som distribuerades i stort antal före valet.

De nordiska länderna strävade efter att kunna anställa en gemensam samordnare av samiska barns rättigheter till barnombudsmännens byrå i Finland, Sverige och Norge. Kontakten med den nordiska barn- och ungdomskommittén NORDBUK i den här frågan gav dock inget resultat.

Barnen och ungdomarna med i den periodiska rapporten till FN

Under våren 2010 koncentrerar sig juristen på att sammanställa barnombudsmannens första egna periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté. Tervo karakteriserar den som ett tvärsnitt av de missförhållanden som har uppdragats beträffande hur barns och ungdomars välfärd och rättigheter tillgodoses i Finland.

"Vårt utlåtande bör stå i lämplig relation till såväl organisationernas rapport som den rapport som staten gav redan i slutet av förra året. Mervärdet ligger främst i att vi framhåller barns och ungdomars egna synpunkter, som vi har samlat in via olika enkäter, bland annat *Med adress till vuxna!*", säger Jaana Tervo.

Barnombudsmannen överlämnar sin rapport till FN:s barnrättskommitté sommaren 2010. Den periodiska rapporteringen fortskrider i och med att barnombudsmannen och organisationerna har bjudit in kommitténs representant till Finland senare i höst. Syftet med besöket är att ge representanten en möjlighet att personligen träffa finländska barn och ungdomar. Rapporteringspraxis inkluderar även att utöver regeringen höra externa instanser, det vill säga medborgarorganisationer och barnombudsmannen i oktober.

I januari nästa år kommer FN:s barnrättskommitté att höra finska statens representant, det vill säga utrikesministeriet. På basis av det insamlade materialet publicerar kommittén sina slutsatser om Finlands fjärde periodiska rapport. Rapporteringen sker med fem års intervall. ●

Alla barnombudsmannens utlåtanden finns på webbsidorna www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot

Barnombudsmannadelegationen med i internationellt nätverk

Europarådets *focal point* -verkamhet

■ Barnombudsmannadelegationen har som uppgift att bistå barnombudsmannen, främja barnens ställning och rättigheter samt därtill hörande samarbete med myndigheterna. Delegationen gör en uppföljning och utvärdering av den nationella utvecklingen inom sitt verksamhetsområde samt främjar utvecklingen av ett barnvänligare samhälle.

Barnombudsmannadelegationen har även som uppgift att främja det internationella samarbetet och bedöma den internationella utvecklingen. År 2008 har barnombudsmannadelegationen utnämnts till Finlands *focal point*-representant i *Europarådets strategi Building a Europe for and with Children 2009–2011*.

År 2009 utarbetade Europarådet riktlinjer för förebyggandet av barnmisshandel (*Council of Europe, Policy Guidelines on Integrated National Strategies for the Protection of Children from Violence*). Delegationen gav sina kommentarer beträffande riktlinjerna till Europarådet i juli. Barnombudsmannadelegationens sekreterare **Auli Paavola** deltog i beredningen av riktlinjerna och i två arbetsseminarier i anknytning till ärendet.

Under 2010 utarbetar Europarådet även riktlinjer om barnens delaktighet samt rätten till ett barnvänligt samhälle. Delegationen har fått information om beredningen av dessa frågor. ●

Barnombudsmannadelegationens medlemmar finns i en bilaga till årsboken. Ytterligare information om delegationens arbete www.lapsiasia.fi/sv/om_oss/delegation

Medborgarkontakterna under fem år

Högst på listan finns vårdnadstvister, barnskyddsfrågor, skolärenden och medier.

■ Varje år tar 400–600 medborgare direkt kontakt med barnombudsmannens byrå huvudsakligen per e-post och telefon. Under alla fem verksamhetsåren har de vanligaste orsakerna till kontakterna varit vårdnadstvister, barnskyddsfrågor samt ärenden i anknytning till skola och medier. År 2009 gav även hälso- och dagvårdsfrågor tämligen allmänt anledning till kontakt.

Barnombudsmannen tar inte ställning till enskilda barns eller familjers ärenden. Medborgarkontakterna har gjort det möjligt att följa hur barnens och familjernas välmående har utvecklats och hur deras rättigheter har tillgodosetts. Barnombudsmannen kan utnyttja informationen i sitt opinionsbildande arbete och på basis av den ta initiativ, ge rekommendationer eller utlåtanden eller vidta andra åtgärder.

Kontakterna arkiveras och statistik upprättas årligen över dem. Under tidigare år har svaren dröjt på grund av för få handläggare. Däremot har närapå alla som har tagit kontakt under 2008 fått svar, eftersom extra personal har anställts och byråns verksamhet har omorganiserats. Under år 2009 har väntetiden för svaren blivit avsevärt kortare.

Svar på de vanligaste frågorna finns på barnombudsmannen webbsidor för att så många som möjligt snabbt ska få besked om något de grubblar över. Dessutom finns där kontaktuppgifter till andra aktörer som sköter ärenden som rör barn, till exempel regionalförvaltningen, social- och patientombudsmännen, riksdagens justitieombudsman, Kommunikationsverket samt Konsumentverket. ●

De kommunala myndighets kontakterna ökar

Under hela den tid som verksamheten har pågått är det mammorna som oftast har kontaktat barnombudsmannen i frågor som rör barn. Deras andel uppgick till cirka en tredjedel av alla kontakter. Därefter följer papporna (14 %) och olika myndigheter (13 %). Under de två senaste åren har antalet kontakter från olika myndigheter fördubblats. Största delen av dem var kommunalt anställda personer som jobbar med barn. Barnen själva har fortfarande i mycket liten utsträckning tagit direkt kontakt.

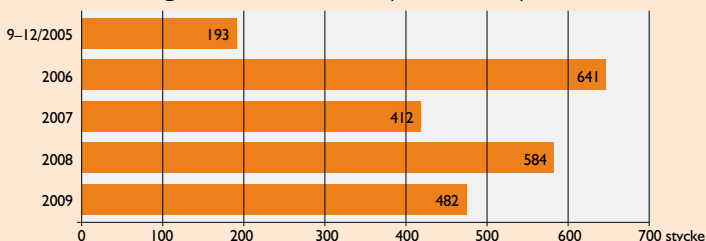
Många av dem som tog kontakt bad om barnombudsmannens ståndpunkt eller hjälp i något enskilt fall. Mindre än en tiondedel ville ha barnombudsmannens direkta hjälp i någon situation och närapå hälften bad om råd eller anvisningar för att sköta den egna belägenheten. Knappt en tredjedel ville upplysa barnombudsmannen om ett enskilt barns eller en enskild familjs situation.

Nya metoder för att lösa vårdnadstvister

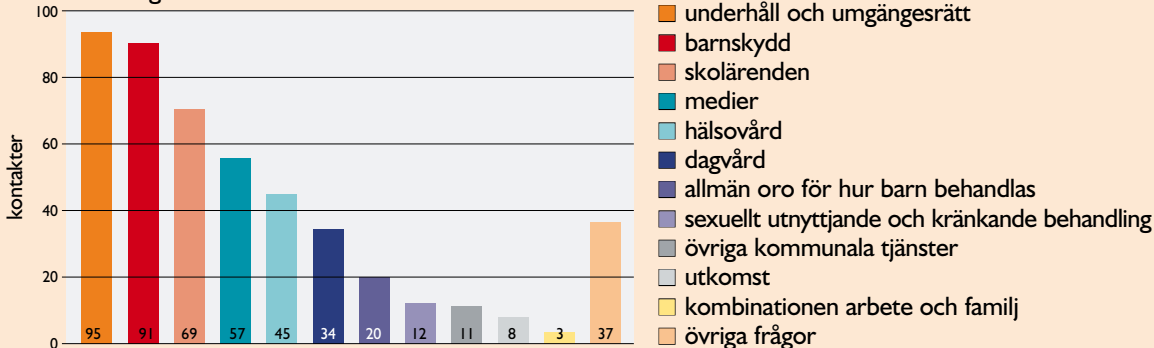
Kontakterna i fråga om underhåll och umgängesrätt har under åren 2005–2009 vittnat om mycket gräl föräldrar emellan, trots att en överenskommelse i saken har slutits genom avtal i samråd med socialförvaltningen eller tingsrättens beslut. Såväl föräldrarna, socialförvaltningen som rättsinstanserna har verkat sakna redskap för att bryta den negativa spiralen av upprivande gräl. Anmärkningsvärda är även kontakterna från mor- och farföräldrar som upplever att de har blivit utestängda från sina barnbarns liv efter föräldrarnas skilsmässa. Dessutom har det förekommit resonemang angående pappans svaga ställning i rättsprocessen.

Redan under flera år har målet för barnombudsmannens opinionsbildande arbete varit att utveckla skilsmässotjänster som ser till barnens intressen. Detta har gjorts i samarbete med projektet *Eroneuvo (Skilsmässoråd)* vid Centralförbundet för Barnskydd. Justitieministeriet har inlett ett projekt för att utreda den så kallade norska modellen, det vill säga om det fungerar att ta in en expert i de finländska domstolarna i samband med rättegångar som behandlar underhållsfrågor. Utvecklingen av skilsmässotjänsterna har inte framskridit vid social- och hälsovårdsministeriet.

Medborgarkontakterna totalt (som schema)

Medborgarkontakternas teman år 2009

Otillräckliga resurser för barnskyddet i kommunerna

Under hela den tid barnombudsmannen har varit verksam har kontakterna i anknäring till barnskyddet vittnat om de problem som har uppstått till följd av bristande resurser och sakkunskap samt personalomsättningen inom socialvården i kommunerna. Arbetsfördelningen bör ytterligare tydliggöras mellan kommunens aktörer, till exempel mentalvårdstjänsterna, barnskyddet och missbrukarvården.

Beträffande barnskyddslagen, som trädde i kraft från början av år 2009, har inga särskilda brister i lagstiftningen framförts till barnombudsmannen, utan frågorna har gällt den faktiska tillämpningen av lagen. Om detta vittnar även anmärkningarna om brister i övervakningen av kommunernas verksamhet och platserna för vård utom hemmet. År 2008 fanns även missnöje med förvaltningsdomstolarnas beslutsfattande, men sådana kontakter förekom knappt alls under år 2009.

Eftersnacket kring situationer i samband med barnskyddsanmälningar är ett fenomen som blivit vanligare. Många kontakter under år 2009 vittnar om att situationer tillspetsas och blir polisärenden då föräldrarna har upplevt att deras ära har blivit kränkt. Det vore viktigt att fästa uppmärksamhet vid anvisningarna om barnskyddsanmälan, eftersom det i praktiken kan vara allt svårare att göra anmälningar på grund av rädsla för efterspel.

Skolnätverket, transporter och problem med inomhusluften återkommande frågor

Ända sedan inledningen av barnombudsmannens verksamhet har de vanligaste kontakterna när det gäller skolan handlat om inskränkningar i skolnätet i olika kommuner samt skolskjutsarna. Nedläggningen av små skolor har gett anledning till mycket bekymmer och väckt motstånd. Barnombudsmannen har poängterat att enligt lagen bör även barnens och ungdomarnas egna åsikter utredas då beslut om skolnätet fattas lokalt.

Oron över att skolresorna blir längre har delvis varit kopplad till gallringen av skolnätet. Föräldrarna har även annars framfört sitt missnöje över hur skolskjutarna organiseras. Barnombudsmannen samarbetar med Trafikverket för att utveckla utvärderingen av kvaliteten på skolskjutsarna.

År 2008 handlade kontakterna i skolärenden i hög grad om kritik mot skolbyggnadernas inomhusluft- och mögelproblem. Barnombudsmannen föreslog ökade anslag för att renovera och bygga skolor. Barns rätt till en hälsosam skolmiljö bör övervakas lika strängt som de vuxnas arbetsmiljö.

År 2009 fanns en tydlig oro för skolarbetets innehåll, till exempel mobbning. Precis som under tidigare år framhölls att upplevd mobbning och osaklig behandling oftare kom från undervisningspersonalens håll än mellan eleverna.

Undervisningsbranschens etiska kommitté, som verkar i samband med lärarnas fackorganisation OAJ, har på barnombudsmannen begäran dragit upp riktlinjer för vilka åtgärder som bör vidtas i situationer där läraren anses mobba eleven. I barnens offerundersökning kartlades år 2008 den mobbning som lärarna riktade mot barnen.

Målet är bättre kvalitet på barnskyddet

■ Barnombudsmannen samlar branschens aktörer via barnombudsmannadelegationens sektion för barnskyddet. Sektionen följer utvecklingen i branschen och lämnar förslag. Några teman för 2010 är bland annat att tillsammans med de ansvariga myndigheterna utveckla nationella kvalitetskriterier för barnskyddet samt gemensamma kriterier för övervakningen av vård utanför

hemmet. Sirkka Rousu är ordförande för denna sektor.

För att ha en grund för evalueringen och övervakningen är en viktig målsättning att säkra insamlingen av de erfarenheter barn och ungdomar har haft som kunder inom barnskyddet. Effekten av barnskyddet evalueras år 2010 tillsammans med forskare i branschen och Jubileumsfonden för Finlands självständighet. ●

Många funderar över hur medierna påverkar barnen

Det stora antalet kontakter som har strömmat in till barnombudsmannen i anknytning till medier och konsumtion visar att ett stort ansvar för barnens välmående ligger på de kommersiella aktörerna. Föräldrarna funderar och bekymrar sig även över mediernas inverkan på barnen.

Under åren 2005–2006 var eftermiddagstidningarnas löpsedlar den största enskilda orsaken till kontakt med barnombudsmannen i frågor som gällde medier. Innehållet i dem kritiserades och deras placering i ögonhöjd med barnen bekymrade. Saken väckte allmän debatt och fick många föräldrar samt mor- och farföräldrar att ta kontakt. År 2007 flyttade tyngdpunkten över på reklam som ansågs vara till skada för barnets uppväxt och utveckling. Även då var frågor i anslutning till tidningar och löpsedlar den näst största gruppen.

Debatten om löpsedlarna ledde till att riksdagen 2009 fastslog att också löpsedlarna förutom journalism även är marknadsföring, som enligt konsumentskyddslagen inte får strida mot god sed.

Under de två senaste åren har den vanligaste orsaken till kontakter beträffande medier varit innehållet i televisionsprogrammen, det vill säga program och reklam. Programmens inverkan på barn har varit en särskild källa till oro, eftersom de allt oftare har inslag av våld och pornografi. Missnöje har visats i synnerhet mot att tv-kanalernas självreglering inte har fungerat bra. Särskild kritik har riktats mot att det tidigt på kvällen görs reklam för de filmer och program som sänds sent på kvällen och under veckoslut.

Kontakter i frågor kring Internet var under 2009 likartade som under tidigare år. En del av anmälningarna gällde webbsidor som var olämpliga för barn och

en del var mer allmänna önskemål om att påverka innehållet på nätet. Frågor med anledning av barns integritet väckte även bekymmer.

I sitt opinionsbildande arbete har barnombudsmannen kritiserat de svårbegripliga reglerna i övervakningen av den audiovisuella branschen. Föräldrarna har numera svårt att avgöra till vilken myndighet de borde förmedla sin kritik. Spel, filmer, tv-kanaler och program som kan beställas via nätet styrs av sinsemellan olika regelverk. Barnombudsmannen har även föreslagit en nationell harmonisering av barnens och föräldrarnas mediefostran. Barnombudsmannen förväntar sig att den nya lagstiftningen angående videogram kommer att förtydliga situationen.

Respons angående tjänster för barn och familjer

Under den femåriga verksamhetstiden har kontakterna även handlat om hälsovård, dagvård och andra offentliga tjänster, barns rättigheter i allmänhet, kränkande behandling och sexuellt utnyttjande av barn samt frågor som rör utkomst och möjligheten att kombinera arbete och familj. Inom hälsovården har ett problem varit den ojämlika tillgången på tjänster såväl när det gäller rådgivningstjänster för barn som specialbarnens tjänster.

Föräldrarnas kritik mot stora barngrupper, personalbrist och trånga utrymmen inom dagvården har ökat under de senaste åren. Ofta förekommande frågor gällde även ensamstående föräldrars svårigheter med att ordna vård för små skolbarn. Responsen var en bidragande orsak till barnombudsmannens förslag om tjänster för förskolebarn och en reform av dagvårdslagen. Utgångspunkten i förslaget är att på ett bättre sätt behandla förskolebarnens (0–8 år) tjänster som en helhet. Enligt barnombudsmannen bör mer uppmärksamhet än tidigare riktas mot tjänsternas kvalitet.

Fjolårets kontakter gav konkreta underlag för barnombudsmannens arbete i arbetsgruppen som utreder sexuella övergrepp mot barn och arbetsgruppen för vård av missbrukarmammor samt en reform av familjeledigheterna. Många som tog kontakt under 2009 var missnöjda över ministeriets förslag till lag om medicinsk forskning och bad om barnombudsmannens ståndpunkt.

Kontakterna i anknytning till invandring och missförhållanden i integreringen ökade något under 2009. Många kontakter vittnar om en allmän oro över hur barn blir bemötta och har bland annat rört barns religionsfrihet, kryssningsfartygens utskänkingspolicy, barns rätt till lekplatser samt hur lämpliga de kommersiella fritidstjänsterna är för barn i olika åldrar. ●

Publikationer

I början av året fick barnombudsmannens byrå en egen publikationsserie till sitt förfogande: Barnombudsmannens publikationer. Under året utgavs fem nya publikationer, varav två var svenskspråkiga. Publikationen *Asiaa aikuisille!* från år 2008 översattes till svenska: *Med adress till vuxna!*

Lapsiasiavaltuutetun toimiston toimintasuunnitelma vuodelle 2009. (endast pdf)
Verksamhetsplan för barnombudsmannens byrå 2009. (endast pdf)

- I den årliga verksamhetsplanen beskriver barnombudsmannen tyngdpunkterna i sitt arbete och hur de anknyter till verksamheten inom olika förvaltningsområden. Verksamhetsplanen lämnas till statsrådet.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2009.
Kaksi vuosikymmentä lapsen oikeuksia Suomessa.
Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:1.

- Barnombudsmannen avger årligen en verksamhetsberättelse till statsrådet samt en bedömning av hur barns rättigheter tillgodoses och välfärd har utvecklats. Temat för den fjärde årsboken är 20-årsjubileet för FN:s barnkonvention. Läsaren får en bra helhetsbild av aktuella teman inom den finländska barnpolitiken.

Päivi Tuononen.
Med adress till vuxna! Barn och ungdomar berättar hur deras rättigheter tillgodoses i Finland.
Barnombudsmannens byrå.
Utredningar 4:2008.

- Den svenskspråkiga publikationen *Med adress till vuxna!* innehåller barns och ungdomars synpunkter om välfärd och hur deras rättigheter tillgodoses. Barnombudsmannen kartlade barns åsikter för att på basis av dem rapportera till FN:s barnrättskommitté.

Broschyr om barns rättigheter på ryska

- Broschyren förmedlar de centrala delarna av innehållet i FN:s barnkonvention.

Broschyr om barnens rättigheter

- Videopresentationen återger på teckenspråk de centrala delarna av FN:s barnkonvention.

Pekka Junkala & Sanna Tawah.
Enemmän samanlaisia kuin erilaisia. Romanilasten ja -nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:2.
(Vi är mer lika än olika. Romska barns och ungdomars välfärd och hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. Barnombudsmannens byrå. Publikation 2009:2.)

- Syftet med den utredning som utfördes av barnombudsmannens byrå samt historiska och etnologiska institutionen vid Jyväskylä universitet var att höra romska barn och ungdomar som sakkunniga när det gäller det egna vardagslivet. Barn och ungdomar berättar om sitt liv hemma, i skolan och på fritiden. De talar om vänskapsförhållanden och framtidsförhoppningar samt funderar över vad det innebär att vara rom i det finländska samhället.

Lasten varhaisten vuosien palveluista parempi kokonaisuus Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2009:3.
(Bättre servicehelhet under barnets tidiga år) Barnombudsmannens byrås publikationer 2009:3.)
Barnombudsmannens initiativ till förnyelse av tjänsterna för små barn. (endast pdf) Barnombudsmannens byrå. Publikation 2009:4.

- Social- och hälsovårdsministeriet håller på att bereda en reform av lagen om barndagvård. Barnombudsmannen föreslår att reformen i större omfattning ska beröra tjänster för barn i åldern 0–8 år. Publikationen innehåller en sammanställning av barnombudsmannens riktlinjer för utvecklingen av tjänsterna för barn i de tidiga åren. Barnombudsmannen föreslår förbättringar av föräldradigheterna och tjänsterna i anslutning till barndagvården, rådgivningen, småbarnspedagogiken samt morgon- och eftermiddagsverksamheten för skolelever.

Barnombudsmannens årsbok. Barnens rättigheter i två årtionden i Finland. Barnombudsmannens byrå. Publikation 2009:5.

- Temat för den fjärde årsboken är 20-årsjubileet för FN:s barnkonvention. Läsaren får en bra helhetsbild av aktuella teman inom den finländska barnpolitiken.

Barnombudsmannens publikationer, meddelanden, officiella framträdanden och uttalanden finns på hemsidan www.lapsiasia.fi

IV BARNKONVENTIONENS FRAMGÅNGSRIKA JUBILEUMSÅR

"Tunnen oloni turvalliseksi koska en pelkää mitään, koulussa on turvallista koska siellä on rajat, koulussa kukaan ei uskalla kiusata. Pelkään sotaa, minulle tapahtuisi kaikki nämä asiat yhtä hyvin, mutta pelkäisin sotaa silti. Suomessa ei ole lapsia joilla ei olisi tätä oikeutta, muualla maailmassa kaikilla ei ole tätä oikeutta."
– Matias 3. lk

Barn har egna
rättigheter

Barnkonventionen numera välkänd

Kampanjen synliggjorde barnens rättigheter på ett helt nytt sätt, ökade barns och vuxnas kunskaper om barnkonventionen, aktiverade olika slag av lokal verksamhet samt banade väg för barnens möjligheter att komma till tals även i medierna. Huvudtemat var barns rätt att delta, påverka och komma till tals.

Kampanjen genomfördes som ett samarbete mellan statsrådets politikprogram, barnombudsmannen, olika organisationer samt kyrkan.

Finländarna har nu ännu bättre kännedom om barnens rättigheter. Efter kampanjen uppgav 72 procent av finländarna att de känner till barnkonventionen.

■ Kännedomen om FN:s barnkonvention har ökat i Finland efter kampanjen i samband med konventionens 20-årsjubileum. Nu säger 72 procent av finländarna att de hört talas om konventionen, medan motsvarande siffra i fjol var 54. Dessutom anser 95 procent att de vuxna skulle fatta bättre beslut om de lyssnade på barns och ungdomars åsikter oftare än i dag.

Taloustutkimus utförde undersökningen före, under och efter jubileumskampanjen på uppdrag av politikprogrammet för barns, ungdomars och familjs välfärd. Den senaste enkäten utfördes i början av år 2010 och då deltog 1 028 finländare i åldern 15–79 år från olika delar av Finland.

”Resultatet påverkades av publiciteten i anknytning till kampanjen och festligheterna kring Barnkonventionens jubileum i november”, säger Auli Paavola.

Hon är sakkunnig vid Centralförbundet för barnskydd och fungerade som generalsekreterare för kampanjen. Enligt henne skedde inga större förändringar i motsvarande enkät som utfördes i början av hösten 2009, men efter höstens uppmärksammade

aktiviteter förbättrades resultatet märkbart. Även det förberedande arbete som gjordes för medierna hade säkert sin del i saken. Innan jubileet i november publicerade medierna omkring fyrahundra artiklar år 2009, medan de artiklar som behandlade jubileumsdagen uppgick till över 800.

Barnens riksdag i Finlands jubileumssession samlade barn från olika delar av landet till Finlandiahuset i Helsingfors den 20 november 2009.

Barns rätt till delaktighet stärktes

Resultatet visar att utöver ett barnskyddsperspektiv accepterar ett stort antal finländare tanken om barns rätt att delta.

”De människor som kände till barnkonventionen var även positivt inställda till delaktigheten. Efter kampanjen ökade antalet förespråkare märkbart. Kvinnor är fortfarande något positivare än män”, säger Paavola.

De intervjuade hade dock en felaktig uppfattning om att FN:s barnkonvention skulle vara en del av läroplanen i alla skolor.

”Överraskande nog var det den yngsta åldersgruppen, det vill säga 15–24-åringarna, som kände till konventionen sämst. Av allt att döma har i varje fall skolan inte informerat tillräckligt om saken. Troligen var det mediernas förtjänst att skillnaderna mellan åldersgrupperna trots allt hade minskat i den senaste mätningen.

Samarbete och många kanaler gav resultat

Auli Paavola sätter stort värde på det breda samarbetet som gjordes under hela kampanjen. Olika aktörers evenemang, kontakter och nätverk kunde ses via många kanaler. Den gemensamma logotypen, som var synlig på många ställen, var en samlande faktor för informationen och stärkte dess effekt.

”Ingen aktör hade klarat av detta ensam”, poängterar hon.

Enligt Paavola har även den vilja och de resurser som ställts till förfogande via regeringsprogrammet varit ett betydande stöd.

”Vi ville ha ett uppmärksammat jubileum och även en mer bestående struktur i statsförvaltning-

en med tanke på den fortsatta informationen om barnkonventionen efter det att politikprogrammet för barn, ungdomars och familjers välfärd har avslutats”, säger hon.

Nationell informationsstrategi för barns rättigheter

Erfarenheterna från jubileumsåret och informationskampanjen har utnyttjats i den nationella informationsstrategin om barns rättigheter, som Paavola har varit med om att ta fram. I strategin, som blir klar under våren 2010, konstateras att statsmakten inte har informerat om barnens rättigheter så som konventionen förutsätter.

”Utrikesministeriet, som rapporterar till FN:s kommitté för barnets rättigheter, har inte sakkunskap när det gäller innehållet i konventionen. I praktiken har inget ministerium tagit sig an informationsplikten. Informationsarbetet kräver även samarbete mellan ministerierna”, konstaterar Paavola.

För att öka kännedomen om och slagkraften i barns rättigheter bör information om barns rättigheter ingå i grundutbildningen och fortbildningen för sådana yrkesgrupper som arbetar med barn och ungdomar. Dessutom bör man i skolan även informera barnen själva om barns rättigheter.

”Jubileumsårets mål att bygga upp ett samarbete mellan organisationer, kyrkan, politikprogram och barnombudsmannen lyckades bra och det känns fantastiskt att kännedomen om konventionen har ökat i så hög grad”, säger Auli Paavola.

De olika aktörerna anser också att det goda samarbetet bör fortsätta och på ett strukturerat sätt. ●

Barnombudsmannens byrå besökte skolor och kommuner

Personliga möten med 2 000 barn och ungdomar.

■ Kampanjen för barnkonventionens jubileumsår och samarbetet med organisationer, kyrkan samt politikprogrammet för barn, ungdomar och familjer var de viktigaste arbetsuppgifterna på barnombudsmannens byrå under 2009. Kampanjen synliggjorde barnens rättigheter på ett helt nytt sätt, ökade barns och vuxnas kunskaper om barnkonventionen, aktiverade olika slag av lokal verksamhet samt banade väg för barnens möjligheter att komma till tals även i medierna.

Byrån besökte barn och ungdomar i skolor och kommuner. Under året skedde närmare 2 000 personliga möten med barn och ungdomar på 54 olika evenemang. Barnombudsmannen deltog till exempel i Barnens dag i Vanda och Träskända samt på Finlands dövas förbunds seminarium för unga. **Elina Nivala** besökte närapå 20 skolor.

Byråns anställda deltog under året i över hundra tillställningar runt om i landet för att diskutera och föreläsa för vuxna om barns rättigheter. Barnombudsmannen föreläste för vuxna om välfärd och rättigheter ur barns perspektiv samt barns rätt att delta. Det största enskilda evenemanget sett till publikmängden var Barnträdgårdslärardagarna i Jyväskylä i oktober.

Under barnkonventionens jubileumsår svarade barnombudsmannens byrå för planeringen av den nationella kampanjen samt för produktionen och distributionen av publikationer på olika språk. Årsboken berättade via intervjuer med flera experter om såväl barnkonventionens historia som verkställandet av den i Finland. Publikationerna *Asiaa aikuisille!* och *Med adress till vuxna!* innehöll barnens egna synpunkter och fick ett positivt mottagande. Byrån satsade mer än tidigare på att producera svenskspråkiga publikationer, eftersom statsrådets politikprogram deltog i finansieringen av dem.

Publikationernas distribution sköttes i samarbete med flera instanser såsom Kommunförbundet samt statsrådets politikprogram. Helsingfors stad lät trycka en särskild upplaga för alla högstadieelever. Polisen delade ut broschyren om barns rättigheter till alla sina verksamhetsenheter. Den ryskspråkiga broschyren om barns rättigheter distribuerades av de ortodoxa religionsläraarna. Finlands Föräldraförbund skickade publikationen *Med adress till vuxna!* till alla sina medlemsföreningar.

Barnombudsmannen samarbetade med Barnens Parlament i Finland för att välja nya ledamöter från varje kommun till höstens jubileumsplenum. Lokaltidningarna uppmärksammade i hög grad valet av ledamöter. ●

Respons på barnombudsmannabyråns skolturné 2009

"Vi fortsatte att diskutera barns rättigheter även efter ditt besök. Jubileumsåret firade vi med en fest som barnen hade planerat. På programmet fanns god mat, maskerad och dans i takt till musik som barnen hade valt."

Mikko Jurvansuu, Koivun koulu, Tervola

"Vår skola firade såsom överenskommit FN:s dag för barnets rättigheter. ... I vår skola hade vi arrangerat tre workshopar som klasserna besökte i tur och ordning.

1) Hurudan är jag?

2) Alla barn har inte allt.

Vad kan du undvara?

3) Barn bor i olika länder /runt om i världen.

Markku Olli, rektor, Alakylän koulu

"Vi firade dagen genom att tåga för saken tillsammans med de andra skolorna... Tåget stannade på idrottsplanen, där lärare Ulla Kivelä läste FN:s deklaration om barnets rättigheter. Vår skola arrangerade även en morgonsamling där lärare Aki Kauppinen talade om barnens rättigheter. Dessutom såg vi på Unicefs video 'Drömmen om ett liv – en nepalesisk flickas historia'. Den dagen började vi också läsa Tittamari Marttinens bok 'Tavallisen kiva päivä' (En vanligt trevlig dag) utgiven av Lasten Keskus. Boken cirkulerar fortfarande i olika klasser för högläsning. Skön väntan på våren!"

Pasi Kannianen, Möttösen koulu, Perho

Barnkonventionens jubileumsår sysselsatte barnombudsmannens byrå Temat var barns och ungdomars delaktighet

Seikkailu Sisunmaassa (Äventyr i Sisuland) är ett spel om barnens rättigheter. Spelet publicerades på de förnyade Lasten sivut (Barnens sidor) i november 2009. Under november–december besöktes det av över 4 000 spelare.

- Turnén *Täällä lapsi, kuuleeko Suomi (Barnet här, hör Finland)* genomfördes tillsammans med politikprogrammet för barn, ungdomar och familjer i Jyväskylä, Åbo, Uleåborg, Kouvola, Kuopio, Helsingfors och Rovaniemi.
- Skrivartävlingen för lågstadiel elever med temat *De glada barnens skola och by* samlade totalt 424 deltagare.
- Temat för årsboken 2009 var barnens rättigheter i två årtionden i Finland, som även gavs ut på svenska.
- Publikationen *Med adress till vuxna!* publicerades på finska och svenska och skickades till alla kommuner, skolor och föräldraföreningar.
- **Elina Nivalas** och **Inka Hakanen** skolturné om barns rättigheter samlade totalt 700 elever och 40 lärare i 13 skolor runt om i Finland.
- Katten Sisu turnerade på fem orter för att berätta om barns rättigheter, och kattens svenskspråkiga kusin Sam besökte 13 skolor på Kimitoön.
- På fem orter i Mellersta Finland arrangerades en kurs som inspirerade elever och lärare att fira barnens rättigheter. Närapå 300 deltog i ceremonierna, som arrangerades i samarbete med ungdomsföreningen NuK-Su ry.
- Deltagande i jubileumspenium för Barnens Parlament i Finland samt Suomen nuorisovaltuustojen liitto (Ungdomsrådenas förbund i Finland) möte 20.11.2009.
- Material, lektioner och festtåg i Jyväskylä tillsammans med nio Unesco-skolor.
- Barnens rättigheter var temat på skolelevernas evenemang *ToukoFest* och mässan *My Way* i Jyväskylä.
- Ett gemensamt seminarium med Agora Center vid Jyväskylä universitet. Som gäst **Anders Bro**, kanslichef från Barnrättsakademien vid Örebro universitet.
- Barnombudsmannens t-tröjor med tryck som *Anna mun olla lapsi (Låt mig vara barn)* samt *Lapsen oikeudet ovat aikuisen velvollisuuksia (Barns rättigheter är vuxnas skyldigheter)*.
- På barnombudsmannens 4-årsjubileumsdag arrangerades ett seminarium tillsammans med minoritetsombudsmannen om hur romska barns rättigheter tillgodoses.
- Broschyren om barns rättigheter utkom i rysk översättning.
- Teckenspråkig video av broschyren om barns rättigheter tillsammans med Finlands dövas förbund.
- Spelet om barns rättigheter *Seikkailu Sisunmaassa* publicerades i november på barnens förnyade webbsidor www.lastensivut.fi och under november–december var antalet spelare över 4 000.
- Samarbete i samband med Barnträdgårdsläraryrket 90-årsjubileum i form av information om barns rättigheter i tidningen *Lastentarha*, på temadagen om förskolepedagogik 12.2 samt föreläsning på Barnträdgårdsläraryrket 3.10.
- Insamling av finländska artiklar för en samnordisk publikation om praxis för barns och ungdomars delaktighet tillsammans med NORDBUK.
- Deltagande i de *Nordiska barnskyddsdagarna* i Bergen 7–9.9 och FN:s barnrättskommittés jubileumsfest i Geneve 8–9.10.
- Samt föreläsning i Tallinn på *Lapsekaitse Liits konferens* om barns rättigheter 6.11.
- Barnombudsmannen föreläser om välfärd ur barnens perspektiv inför representanter för alla kyrkosamfund på *Finlands ekumeniska råds seminarium* i Vasa 9.10.
- Medverkade i grundandet av sametingets ungdomsråd på ett seminarium i Saariselkä 16.10.

Ett år av livligt informationsflöde

■ Jubileumsåret för barnkonventionen ledde till ett stort informationsutbud från barnombudsmannens sida. Webbsidorna på finska, engelska, svenska och samiska uppdaterades vid sidan av andra uppgifter till och med oftare än vanligt. Sidorna förnyades även under våren och överfördes till en ny plattform.

”Vanligtvis uppdaterar jag webbsidornas material flera gånger per dag. Jag försöker hålla till exempel medieöversikten bra uppdaterad”, säger avdelningssekreterare **Pirkko-Liisa Rautio**, som svarar för sidornas uppdateringar.

Under jubileumsåret postades ett stort antal publikationer. Publikationen *Med adress till vuxna!* distribuerades i 10 000 exemplar på finska och 1 800 på svenska.

”Hela upplagan anlände till byrån i åtta lastpallar, och vi skickade den vidare i olika stora partier. Totalt postades 13 500 exemplar av broschyren om barnens rättigheter till 62 olika kommuner. Utredningen om romska barns rättigheter skickades i 2 000 exemplar”, säger Rautio.

”Totalt postades 13 500 exemplar av broschyren om barnens rättigheter till 62 olika kommuner”, berättar avdelningssekreterare **Pirkko-Liisa Rautio**.

Årsböckerna skickades i 3 000 finskspråkiga exemplar och 2000 svenskspråkiga. **Ari Lensu**, som genomgick arbetslivsträning under året, har hjälpt till med arbetet.

Under året skickade barnombudsmannens byrå även totalt 33 pressmeddelanden och deltog i åtta presskonferenser. Den av de egna presskonferenserna som lyckades speciellt bra hölls i Kajana, där resultaten för skrivartävlingen om barnens rättigheter publicerades.

Totalt publicerades 23 av barnombudsmannens skrivelser i olika tidningar samt fem av byråns andra skrivelser. ●

Lasten sivut www.lastensivut.fi har förnyats och fått ett nytt utseende samt fler egna berättelser av barn och bilder som barnen själv har ritat än tidigare. Barnens hemsida utvecklas tillsammans med Agora Center vid Jyväskylä universitet.

"Jag heter Sam, och är barnombudsmannens officiella maskot. Ni kanske redan känner min kusin Sisu, som har åkt runt i Finland ganska länge. Han berättade om sina resor och jag tyckte att det lät så roligt att jag också ville prova. Jag kommer främst att träffa svenskspråkiga barn, men jag vill också väldigt gärna vara vän med barn som talar finska, eller något annat språk."

Barnombudsmannens maskot katten Sisu turnerar med sin resväska runt om i landet för att påminna om barnens rättigheter.

Kontakta barnombudsmannens byrå och beställ Sisu till din egen skola!

I slutet av våren besökte överinspektör Elina Nivala, högskolepraktikanten Inka Hakanen och barnombudsmannens maskot katten Sisu tio lågstudier runt om i landet. Besöken inkluderade interaktiva och aktiva lektioner om barnens rättigheter. Tillsammans gjordes en fantasifull resa till en öde ö. På barnens webbsidor fördes en rapport över besöket. Erfarenheterna fick ligga till grund för ett lektionspaket som kan vara till nytta framöver.

Barnombudsmannens byrås möten med barn och unga 2009

- Maria Kaisa Aulas möten med barn och unga
- Överinspektör Elina Nivalas möten med barn och unga
- ● Katten Sisu besök i skolorna
- ● Katten Sams besök i skolorna

En skoluturné för att informera om barnets rättigheter i tretton skolor på olika håll i Finland, bland annat skolan Koivun koulu i Tervola.

Resultaten av barnombudsmannens skrivtävling offentliggjordes i Kajana.

Elina Nivala satt med i juryn för medietävlingen *Mun Tampere (Mitt Tammerfors)* och deltog i seminariet. *Vanhemmat on in, out ja online (Föräldrarna är in, out och online)* och i *Tammerfors barnparlamentets storkongress*.

Barnets rättigheter var temat under evenemanget *ToukoFest* i Jyväskylä.

Material, lektioner och festtåg tillsammans med nio Unesco-skolor i Jyväskylä.

Mötet med gruppen *Selviytyjät (Överlevarna)* vid Pesäpuu r.f. i Jyväskylä.

Katten Sisu åkte runt på fem orter för att berätta om barnets rättigheter, bl.a. i skolan Kirkonkylän koulu i Urjala.

Maria Kaisa Aula besökte daghemmet Marskin päiväkot.

Utbildningsdagar på fem orter i Mellersta Finland för att motivera skolelevna och lärarna till att anordna fester i anslutning till barnets rättigheter, bl.a. för eleverna i klasserna 1–6 respektive klasserna 7–9 i Jämsä.

Sisu svenskspråkiga kusin Sam hann besöka tretton skolor på Kimitoön.

Med under *Päverkar dagen* för barn och unga i Vanda.

Medieöverblick 2009: Jubileumsåret gav synlighet

Kampanjen för barnkonventionens jubileumsår med temat alla barns rätt till delaktighet genererade medieexponering även för barnombudsmannen och barnens rättigheter.

■ Räknat i antal pressklipp var medieuppmärksamheten på samma nivå som under föregående år, medan mediernas sätt att behandla barnens rättigheter hade blivit mångsidigare och mer konkret. Barn och ungdomar fick även själva mer spaltutrymme och sändningstid, det vill säga barnens rätt att bli hörda förverkligades i de finländska medierna bättre än tidigare.

I september arrangerade Rundradion barnens temadag för att göra barns och ungdomars röster hörda såväl regionalt som nationellt. Helsingin Sanomat gjorde de ungas insändarspalt till ett stående inslag på dagstidningens insändarsidor. Savon Sanomat fortsatte sin verksamhet med ungdomsrådet som pågått sedan ett år tillbaka och planerade något motsvarande för barns och familjers synpunkter. I november publicerade Iltasanomat en stor bilaga om FN:s barnkonvention, där barnen själva fick kommentera olika artiklar i konventionen. Tidningen Keskisuomalainen publicerade på jubileumsdagen en egen insändarsida för barnen.

Romska barns ärenden uppmärksammades
Barnombudsmannen framträdde i tidningar, radio och television i genomsnitt 53 gånger per månad, vilket ligger på samma nivå som under de två föregående åren (56 ggr år 2008 och 50 ggr år 2007). Antalet enskilda pressklipp uppgick till 636, av vilka en femtedel förekom i samband med barndagen i november. Även i september och oktober låg medieexponeringen klart över genomsnittet, särskilt i samband med att utredningen över hur romska barns och ungdomars rättigheter tillgodo-

ses i Finland "Vi är mer lika än olika" publicerades på ett seminarium i Jyväskylä.

Barnombudsmannen efterlyste synlighet för den romska kulturen såväl i skolan som i massmedierna. Hon tog upp frågan om skolmobbing, som är allmänt förekommande bland romska barn och ungdomar, men talade även om den positiva inverkan som skolgångsbiträden och annan skolpersonal med romsk bakgrund har haft på ungdomarnas skolgång.

Det fanns ett stort antal medieträffar även i januari i samband med att jubileumsårets skrivartävling för barn offentliggjordes. Berättelserna om de glada barnens skola och by fick också mycket uppmärksamhet i maj då tävlingsresultatet publicerades i Kajana. Den tystaste perioden i fråga om barnrelaterade ärenden var i juli, då barnens rättigheter och barnombudsmannen figurerade endast 26 gånger i olika medier.

Under året fördelades publiciteten tämligen jämnt mellan ledande medier, landskapstidningar samt region- och lokaltidningar. Region- och lokaltidningarna visade i relation till sina resurser anmärkningsvärt stort intresse för frågor som rör barn, ungdomar och familjer. Barnombudsmannens besök runt om i Finland uppmärksammades kontinuerligt även i lokala massmedier på de olika orterna.

Lärdom av förra depressionen

Utöver evenemangen kring barnkonventionens jubileumsår lyftes även sådana teman fram som att den problemförebyggande vardagliga hemhjälpen försvann utom räckhåll för familjerna samt de nya hotbilder som depressionen och kommunernas

De svenska elevena från Åbo och finska skolorna elever från Torsholm till Irja Pentti för Åbo skolorna en sång om barnens rättigheter. Nerevare går fram på scenen och på Reha, Ann-Majlund och på scenen. Foto: Karin Sundberg

Sari Suominen, Eero Andaranta och Sanna Kulla övar upp sina skolar om barnens rättigheter. I följande bild: de i scenen, som den var barnens som hade skolat från alla beten som skulle få en ny bild från Centralskolan. Foto: Karin Sundberg

Föräldrarna svarar på frågor i Centralskolan i Örebro. Elevena sitter kring bordet. Finns skolorna elever med svenska skolorna elever, uttrycks av bilderna. Foto: Karin Sundberg

Fest för barnens rättigheter

Barnombudsmannen varnar för fel sparande

▼ Barnombudsmannen Maria Kalla Aulå varnar beslutsfattarna för att upprepa misstaget från föregående recession. Då gällande man i stödjtjänsterna för barn och familjer, vilket sedan syntes i årsstat i ett ökat

behov av barnkydds- och mentalsjukvårdstjänster. Aulå noterar att sparåtgärderna på 90-talet slutligen blev dyra för skattebetalarna. Då barnfamiljerna blev utan preventiv hjälp med sina svårig-

heter, förvärrades problemen. Utgångspunkterna för beslut i enlighet med barnens intressen är enligt Aulå nu bättre än på 90-talet. Staten har utarbetat bindande normer för kvaliteten på barn-

skydd, rådgivningsåtgärder och skolhälsovård. Nivån på servicen för barn varierar ändå kraftigt från kommun till kommun. Barnombudsmannen Årebok överrättades på i-sändningen till statsminister Petteri Orvola i juni 2010.

Elever kommer i kläm när skolan sparar

Åtminstone fjorton kommuner permittenter sina lärare i höst. Till dem hör Hangö, Borgå och Åbo. Nu manar också finlandssvenska lärare till kamp.

PERMITTERINGAR Närmare 100 000 barns drabbas i de kommuner som har stannat för att också skolan ska spara till ekonomiska gill skatte. 134 kommuner är beredda att permittenter lärare undan lättast och i stället gå ett antal kommuner är permittenter under beredning. - Jag var med under permittenterna på 90-talet och sade då att så

ringarna ut på en lång period och det ledde till att skolläroverarna lika de skollära. Nu ska vi göra om de andra så att de ska bli bättre än tidigare så att eleverna inte längre väjra sig vid att flera lärare lättast och man kan komma och gå som man vill, säger Maaneri.

Han har själv varit permittenterad i två veckor under sommaren. Den tredje veckan infaller senare i höst. - Man kan ju fråga sig vad resultatet blir och slutligen är de resultatet blir att skolan sparar skatteinstäcker. Också utbildningsdirektör Mikael Lundholm i Borgå är upprörd. - Erfarna politiker har sagt att det som de ångar sämre mest från

90-tallets depression är skolekonomiska åtgärder, att det är ett av de största beslut som kan fatta. I Borgå går lärare permittenter till två dagar. Permittenteringen innebär större utgifter med flera elever på plats. Dessutom står man i trossensrens.

Handikappade berörs i Åbo. Tjänsterna som är i skolorna också i Åbo skolorna de lärare permittenter på fyra dagar i grundskolan och sex i gymnasiet som man redan har beslutat om. - Dessutom minskar skolan skolekonomiska åtgärder för handikappade med 15 från tidigare 250, säger utbildningsdirektör Ulla Rosenborg. Lärare till Åbo och barnombudsmannen Maria Kalla Aulå har presenterat mot att sparåtgärderna dröjer skolorna och nu villar sig också Finlands svenska lärarförbund till kritikerna. Utdelningen Dan Johansson manar föräldrarna till kamp mot såväl permittenter som sänkningar i tjänsterna och skolan.

- Vet beslutarna vad värdstopp, permittenter och skolekonomiska betyder för eleverna? Varje lördag i kommande månad följande följande och styrande här personlig ansvar för det kaos som deras beslutningar skapar i skolorna, säger Dan Johansson.
Anne Svanström
08 (02) 337, anne.svanstrom@kyl.fi

ekonomiska svårigheter för med sig när det gäller barnens, ungdomarnas och familjernas välmående. Barnombudsmannen och andra experter vädjade vid flera olika tillfällen till beslutsfattarna för att den negativa inverkan som besparingarna under den förra depressionen hade på barnen nu skulle kunna undvikas. Uppmärksamhet riktades också mot riskerna med att publicera fotografier av barn på Internet, som barnombudsmannen hade varnat föräldrarna för samt även vädjat till redaktionerna att de ska ta ansvar i frågan. I oktober noterade många medier FNB:s nyhet med rubriken "Lasten kuvat voivat levitä holtittomasti netissä" (Fotografier av barn

kan hänsynslöst spridas på nätet). Mindre uppmärksamhet än väntat fick diskussionen kring reformen av lagen om barndagvård och behovet av att utveckla tjänsterna som helhet för små barn och deras familjer. Barnombudsmannens publikation i frågan innehöll många betydande riktlinjer och förslag för att utveckla och säkra kvaliteten på dessa tjänster, som är så viktiga för småbarnsfamiljerna. Under hösten överskuggades temat av andra frågor i medierna. Tröskeln för en offentlig debatt höjdes även eftersom tidningarnas sidantal och medieutrymme till följd av depressionen minskat rent konkret på grund av mindre reklamintäkter. ●

V BARNOMBUDSMANNENS FÖRSTA FEM ÅR I FINLAND

*"Jos koulussa olisi liian meluisaa, en voisi oppia mitään. Läksyjä pitäisi olla enemmän. Haluaisin oppia paljon enemmän. Jos minulla ei olisi tätä oikeutta, en oppisi mitään. Minulla on oikeus oppimiseen. Koulussa haluan oppia lukemaan, laskemaan ja kirjoittamaan."
– Anna 3. lk*

Barns rättigheter upp på agendan i Finland

Barnombudsmannens byrå har tillsammans med sina samarbetspartners satt barns rättigheter på dagordningen i den nationella debatten. Under sin femåriga verksamhetsperiod har det bland annat handlat om barns rätt att delta, romska och samiska barns ställning samt tjänster för barn i familjer med missbruk.

■ När barnombudsmannens tjänst inrättades för fem år sedan visade det sig att det finns ett stort behov av den. Medierna visade intresse redan innan byrån officiellt hade öppnat sina dörrar i Jyväskylä i början av september 2005. Strömmen av kontakter som välldes in efter det att verksamheten hade inletts överträffade alla förväntningar.

”Detta var direkt från starten den största överraskningen. Ingen var beredd på att vår medborgarservice skulle bli en så pass omfattande verksamhet”, säger **Maria Kaisa Aula**, som tog emot tjänsten för fem år sedan.

Några hundra medborgare tog kontakt under de första fyra månaderna. Det var mer än den dåvarande byråns två anställda klarade av att hantera. Samtidigt skulle hela verksamheten startas upp från noll med allt vad det innebar från utrustning och rutiner för arkivering av dokument till att skapa en visuell image och webbtjänst.

”Nya institutioner borde aldrig mer startas upp med så minimala resurser”, hälsar ombudsmannen till landets regering.

Följande vår lättade situationen något i och

med att byråns jurist inledde sitt arbete i början av april, men då var också antalet kontakter som störst. Nu har antalet stabiliserats och ligger på 400–600 årligen.

”Det känns fint att människor har förtroende för oss och förmedlar sina bekymmer i frågor som rör barn. Många är redan nöjda över att myndigheten lyssnar på dem. De resurser som beslutsfattarna har beviljat oss är dock fortfarande inte på en nivå som motsvarar medborgarnas förväntningar”, konstaterar Maria Kaisa Aula.

Informationen från vuxna och barn används för att dra upp riktlinjer

Barnombudsmannen efterlyser dock inte befogenheter att ingripa i enskilda fall likt lagövervakare. ”Vi tolkar kontakterna som signaler på vilka områden vi måste påverka. Exempel på sådana är bland annat vårdnadstvister i samband med föräldrarnas skilsmässa. De är ofta väldigt slitsamma ur barnets perspektiv”, säger Maria Kaisa Aula.

Barnombudsmannens byrå dryftar tjänstehelheter och drar upp stora riktlinjer och alltid ur

”I det opinionsbildande arbetet är det viktigt att vara på rätt ställe vid rätt tidpunkt. Därför bör man ha klart för sig vem som bestämmer, om vad och när det sker. Dessutom är det nödvändigt att vara ihärdig och upprepa saker.”

barnombudsmannen Maria Kaisa Aula

barnens perspektiv. Ombudsmannen får stoff för sitt opinionsbildande arbete via medborgarkontakterna, men även genom barnens och ungdomarnas åsikter, som samlas in via enskilda enkäter samt personliga möten med barn. Syftet med detta arbete är att försöka påverka vilka ärenden som står på beslutsfattarnas agenda.

Frågor som tagits upp har varit skoltrivseln ur barnens perspektiv men även ärenden i anknytning till samiska, romska och andra minoritetsgruppers barn.

”Enligt barnen är trivseln i skolan bättre om skolgården är funktionell, utrymmena trivsamma, snygga och målade i vackra färger samt om skolmaten håller bra kvalitet. Små saker är viktiga”, påminner Maria Kaisa Aula.

Politikprogram för ärenden som rör barn, ungdomar och familjer

Maria Kaisa Aula förstår att det kan låta torrt och byråkratiskt att försöka inverka på hur barnvänliga

samhällsstrukturerna är. ”Vi har inga ekonomiska befogenheter eller någon bestämmanderätt i förhållande till andra aktörer eller myndigheter. Men man kan ha makt på olika sätt, till exempel makt att påverka eller makt att utforma en föredragningslista. Eftersom vår byrå är liten, bör energin riktas på saker som vi kan påverka”, förklarar hon.

Regeringsprogrammet och ministeriernas olika program har varit utgångspunkt för det opinionsbildande arbetet. Maria Kaisa Aula har utnyttjat det inflytande hennes roll som opinionsbildare medför för att få statens olika strategier att urskilja de frågor som är väsentliga ur barnens, ungdomarnas och familjernas perspektiv.

Hon konstaterar att politikprogrammets betydelse har blivit allt viktigare inom statsförvaltningen under 2000-talet. ”Det att barns, ungdomars och familjers välbefinnande anges som mål för olika program garanterar inte att de verkställs, men utan dessa förbindelser skulle arbetet vara ännu svårare”, konstaterar hon.

Barnombudsmannens byrå har aktivt deltagit i statsförvaltningens arbetsgrupper, som har berett olika reformer samt gett utlåtanden om lagförslag. I praktiken är utlåtandena en utvärdering av vilka konsekvenser lagstiftningen har för barnen, vilket samtidigt upplyser förvaltningen om skyldigheterna enligt FN:s barnkonvention.

”I det opinionsbildande arbetet är det viktigt att vara på rätt ställe vid rätt tidpunkt. Därför bör man ha klart för sig vem som bestämmer, om vad och när det sker. Dessutom är det nödvändigt att vara ihärdig och upprepa saker.”

Arbetet är inte enbart inriktat på den offentliga förvaltningen utan även på att framhålla marknadens ansvar. ”Även de kommersiella aktörernas lösningar har stor inverkan på hur barns rättigheter tillgodoses. Om detta vittnar även det stora antalet medborgarkontakter som strömmar in till byrån i fråga om medier och reklam”, konstaterar Maria Kaisa Aula.

Samarbete stärker en gemensam syn

Barnombudsmannen har i sitt opinionsbildande arbete gått in för att bilda nätverk och stärka samarbetet mellan olika aktörer. ”Lyckligtvis har vi haft många andra aktörer som tänker i liknande banor när det gäller frågor som rör barn. Detta hjälper till att skapa synlighet för barns rättigheter”, säger Maria Kaisa Aula.

Barnombudsmannen har från första början blivit väl mottagen av de organisationer som fokuserar på barn- och ungdomsfrågor. Ombudsmannens roll har gjort det möjligt att högt uttala sådana målsättningar som även många andra är medvetna om när det gäller barns och ungdomar välbefinnande samt att sammanföra dessa krafter.

Hon nämner frivilligorganisationer som Finlands Ungdomssamarbete Allians rf samt Centralförbundet för barnskydd och Unicef samt organisationer som jobbar med kyrkans barnarbete. A-klinikstiftelsen har även varit en viktig samarbetspartner, som med anledning av sitt projekt *Englasskär barndom* tog kontakt med barnombudsmannen redan i början av tjänsteperioden.

”Vi gör ett långsiktigt opinionsbildande arbete för att minska de skador som föräldrarnas rusmedelsmissbruk orsakar barnen. Beslutsfattarnas

inställning visar redan tecken på att barnperspektivet har stärkts”, anser hon.

Barnombudsmannens knappa resurser i Finland har även lett till ett påtvingat samarbete i positiv bemärkelse. ”I till exempel Sverige har barnombudsmannen redan länge haft en stor byrå och resurser att verka på egen hand. I Finland är vi självständiga, men vi vill inte känna oss ensamma. Även i Sverige har verksamheten den senaste tiden riktat in sig på att bilda nätverk i allt högre grad”, konstaterar Maria Kaisa Aula.

Barnombudsmannens strategi är nu att i högre grad än tidigare försöka påverka på kommunal nivå, det vill säga där det fattas beslut om många viktiga tjänster för barn, ungdomar och familjer. Samarbetet planeras tillsammans med Kommunförbundet. Barnens Parlament i Finland rf, som även är verksam på Internet, fungerar som partner i samarbetet med kommunerna. Parlamentsledamöterna har lovat ställa upp som barnombudsmannens rådgivare.

”Jag hoppas att kommunerna även ger sitt stöd till det nationella barnparlamentets ledamöter så att de kan fungera som ambassadörer för barns rättigheter.”

Permanent strukturer som främjar barns rättigheter

Maria Kaisa Aula konstaterar att hon från första början ansåg det vara viktigt att i statsförvaltningen införliva strukturer som på ett bestående sätt stärker barnperspektivet och ser till att barnens rättigheter står kvar på agendan. År 2007 uppfylldes ett mål i och med att politikprogrammet för barns, ungdomars och familjers välfärd fastställdes i regeringsprogrammet.

”Ett politikprogram är en temporär samarbetsstruktur mellan olika ministerier, och det är viktigt att det etableras och fortsätter även efter år 2010. Inom statens förvaltning skulle det vara viktigt att utvärdera vilka konsekvenser besluten har för barnen samt att stärka kunskapen om barns välmående, till exempel med hjälp av gemensamma indikatorer. FN:s konvention förpliktar även att informera och ge utbildning om barnets rättigheter”, framhåller barnombudsmannen.

Aula påminner om att även statsförvaltningen bör lyssna på barns och ungdomars åsikter.

”Lyckligtvis finns det redan vissa exempel på att barns och ungdomars synpunkter har fått ligga till grund för utvecklingsarbetet. Det utfördes bland annat en enkät bland eleverna i samband med läroplansreformen. Inom statsförvaltningen finns dock inte ännu någon utvecklad vedertagen praxis för detta. Barns och ungdomars egna synpunkter behövs även för att utvärdera de konsekvenser som beslutet har för barnen.

Ombudsmannen är nöjd över att så många nya strukturer och rutiner har skapats, även om de inte ännu är etablerade till alla delar.

”Idéer har åtminstone lyfts fram. Men finns det politisk vilja i landet att skapa bestående strukturer? Jag är inte så bekymrad över politikerna som över tjänstemännen som är vana att sköta ärenden på sitt sätt och indela i fack. Är de kapabla att se utanför den egna sektorn?” undrar hon.

Goda erfarenheter från kommunerna

Maria Kaisa Aula gör ofta rundresor i kommunerna och konstaterar att där har förändringen redan kommit i gång.

”Den kommunala förvaltningen är mer flexibel än den statliga. Jag tror att kommunernas traditionella sektorbaserade förvaltningsmodell inom fem år kommer att ersättas av en livscykelmodell där

tjänsteproduktionen för barn, ungdomar och familjer organiseras enligt åldersgrupp eller fas i livet.

Enligt barnskyddslagen bör varje kommun göra upp en välfärdsplan för barn och ungdomar som ska godkännas av fullmäktige och beaktas då budgeten görs upp. Till stöd för planen skapas olika lokala strukturer för samarbete och överläggningar.

”Jag uppmuntrar enskilda ledamöter i kommunfullmäktige att ta initiativ och att i den egna kommunen lyfta fram vikten av samarbete i barnfrågor. Det har stor betydelse ur barnens perspektiv”, konstaterar Maria Kaisa Aula.

Till exempel i Haapajärvi har kommunen tillsatt ett råd för barnfrågor med representanter för organisationer, församlingen samt kommunens ämbetsmän och förtroendevalda. Även i Kempele planeras ett råd för barnfrågor. Nystadsregionen har gått inför ett motsvarande regionalt organ med representanter för socialarbetet, familjearbetet, missbrukarvården, skolväsendet och ungdomsarbetet, barnpsykiatri, kultur- och fritidsverksamheten, polisen och Mannerheims Barnskyddsförbund. I Jockas har kommunen inrättat en barnombudsman delvis enligt den redan vedertagna Tammerforsmodellen.

Banbrytande nordiskt samarbete

Samarbetet med internationella kolleger har gett goda jämförelseobjekt för barnombudsmannens arbete i Finland. Europeiska nätverket för barnombudsmän ENOC håller årliga möten som bidrar med nya idéer. Enligt Maria Kaisa Aula handlar de stora riktlinjerna i de nordiska länderna i stort sett om samma saker. Arbetet bland samiska barn tillsammans med de nordiska kollegerna har varit banbrytande även i ett internationellt perspektiv.

”Det gläder mig att barns rättigheter ur ett samiskt perspektiv har lyfts fram såväl inom statsförvaltningen som bland samerna själva. Detsamma har skett för romernas del i Finland”, säger Aula.

I Norge och övriga delar av Europa har ensamkommande invandrabarns ärenden spelat en mer betydande roll än i Finland.

”Hos oss har minoritetsombudsmannen gjort ett värdefullt arbete i den här frågan och hon har även haft myndighetsbefogenheter när det gäller att utvärdera vad som är bäst för barnen. Minoritetsombudsmannens befogenheter kommer framöver även att omfatta jämställdhetsfrågor och då är det väldigt viktigt att vårt samarbete fortsätter”, konstaterar Aula.

”En betydande principiell brist med tanke på barns rättigheter är att ensamkommande asylsökande barns ärenden inte behandlas enligt samma principer för gott barnskydd som för barn som lever i Finland utan förmyndare. I Norge och Sverige har man ändrat praxis, och det bör vi sträva efter även i Finland.

Rapporterar till FN:s barnrättskommitté

Barnombudsmannen är en ny aktör i uppföljningsprocessen för FN:s barnkonvention. I juli förväntar sig FN:s barnrättskommitté att, förutom organisationerna, även barnombudsmannen avger en egen rapport. Staten lämnade sin rapport redan hösten 2008.

”Självständiga nationella människorättsinstitutioners position har sålunda erkänts även av FN.

Barnen framförde hälsningar från sina hemkommuner till Barnens riksdag i Finlands jubileumssession, som hölls för att fira FN:s konvention om barnens rättigheter.

På så sätt förstärks de signaler som förmedlas från Finland till kommittén. En viktig målsättning är att låta barnen få komma till tals under processen.”

Därför har Barnombudsmannens byrå kartlagt barns och ungdomars syn på hur deras rättigheter tillgodoses. I slutet av år 2008 sammanställdes utredningen *Med adress till vuxna!* som delades ut i tusentals exemplar till beslutsfattarna under barnkonventionens jubileumsår.

”Vi har konsekvent framhållit barnens rätt att delta och få sin röst hörd. Det har säkert sporrat även andra att inom sin verksamhet ta reda på barnens synpunkter”, säger Maria Kaisa Aula.

Hon erkänner att det krävs relativt mycket kreativitet i ombudsmannens arbete. Enkäterna för att kartlägga barnens synpunkter har även fått extern finansiering av Alli Paasikivis stiftelse och EU.

”Jag tänker alltid att allt är möjligt, saker och ting går oftast att ordna. Många gånger är det redan till stor hjälp om man lyckas samla rätt personer runt samma bord.” ●

Barnombudsmannens fem år i ett nötskal

2005

Medborgarkontakter strömmade in till minimal byrå

- den nya tjänsten fick mycket publicitet och ökade kontakterna från såväl medborgare och organisationer som medierna
- verksamheten inleddes i Jyväskylä från "noll" och i snabb takt, det vill säga "datorerna och invigningsfestens gäster anlände samma dag"
- byrån hade två anställda; svårigheter med att förena resurser och förväntningar
- samarbetet med Centraförbundet för barnskydd inleddes med en utredning av kunskapsunderlaget när det gäller barns välfärd

2006

Strukturer, samarbetsnätverk och en nationell agenda skapas för verksamheten

- www.lapsiasia.fi på finska, svenska och engelska
- byråns visuella image
- juristtjänst inrättas på byrån, utlåtanden ges i snabbare takt
- det första seminariet med stiftelsen ITLA
- nätverk med organisationerna bildas för att påverka regeringens politikprogram för barn och ungdomar
- initiativ i fråga om att utveckla och bilda nätverk kring barndomsforskningen
- den första årsboken delades ut till beslutsfattarna
- förslaget om att avskaffa löpsedlarna i butikskassorna väckte debatt i medierna
- gemensam utredning med Finlands Föräldraförbund beträffande kvällstidningarnas reklamaffischer som en del av barns uppväxtmiljö
- medlemskap i det europeiska nätverket för barnombudsmän

2007

Huvudtemat är barns delaktighet och möjlighet att påverka

- barnombudsmannadelegationen inledde sitt arbete, kunskapsunderlaget för barns rättigheter diskuteras
- webbsidorna www.lastensivut.fi öppnas i samarbete med Jyväskylä universitet
- första enkäten till elevkåren var *Miten nuo pienet ossaa ajatella noin fiksuksi?* (Hur kan de små vara så klipska?)
- temat var att påverka välbefinnandet i skolan via den fysiska omgivningen, skolgården och maten
- förslag på stöd till barn i familjer med missbruk
- det opinionsbildande arbetet ledde till att politikprogrammet för barn och ungdomar 2007–2011 togs med i regeringsprogrammet
- påverkade innehåll i statsrådets första politikprogram för barn- och ungdomar
- en nordisk utredning inledd beträffande samiska barns rättigheter
- en andra elevenkät i samarbete med bland annat Barnens Parlament i Finland och Klubbcentralen
- nordiska barnombudsmännens möte i Jyväskylä
- byrån får en tidsbestämd planerare för ärenden i fråga om barns deltagande
- årsboken väckte debatt om barns rätt att leka
- utredning om barnperspektivet i socialombudsmännens arbete
- publikation om att förebygga ungdomars självmord
- örslog om att utveckla mediefostran tillsammans med Klubbcentralen – stöd för skolan rf

2008

Elevers och minoritetskulturers åsikter uppmärksammas

- labroschyror om barnkonventionen på olika språk
- temat för årsboken är barns rätt att delta
- utredningen *Med adress till vuxna!* förmedlade barns och ungdomars synpunkter till beslutfattarna
- utredningen *Att vara same är som en gåva* offentliggjordes i Enare
- webbsidor på samiska
- inför kommunalvalet arrangerades kampanjen *Lasten ja nuorten valtuutetuon huoneentaulu (Gyllene regler för barnens och ungdomarnas förtroendevalda)* i samarbete med bland annat Allians
- förslag till kommunerna om att utveckla barnfamiljernas hemtjänster tillsammans med Finlands flerlingsfamiljer rf
- Barnens Parlament i Finland samlades i Jyväskylä och inledde sin verksamhet som barnombudsmannens rådgivare
- Barnombudsmannadelegationen Europarådets *Focal Point*-representant
- publikation om informationskällor och statistik över barns och ungdomars levnadsförhållanden
- medverkar i ett flertal av ministeriernas arbetsgrupper och utvecklingsnätverk
- byrån får två nya ordinarie tjänster

2009

Jubileumsåret ökade kännedomen om barns rättigheter

- Barnkonventionens jubileumsår förstärkte samarbetet med organisationer, kyrkan samt politikprogrammet för barn, ungdomar och familjer
- gemensamt utvecklingsarbete med politikprogrammet när det gäller indikatorer för barns välfärd, information om barnens rättigheter och barns delaktighet
- skrivartävling för barn och en äventyrs-späckad turné om barnets rättigheter i skolor runt om i landet
- temat i årsboken är barnets rättigheter i två årtionden i Finland
- rekordstort antal lokala evenemang för barn och vuxna
- utredningen *Vi är mer lika än olika* om hur romska barns rättigheter tillgodoses är klar
- utredningsarbetet inleddes beträffande de barns och ungas rättigheter som är i behov av särskilt stöd
- de nordiska barnombudsmännens gemensamma initiativ när det gäller munhälsövårdens ansvar inom barnskyddet
- initiativ i fråga om tjänster för små barn i sin helhet och kvaliteten på dagvården
- byråns webbsidor förnyades och ett spel om barns rättigheter publicerades
- byrån flyttade in i större utrymmen
- byråns arbete blir mer planmässigt och en strategi uppgörs

2010

plan: Barn och ungdomar blir byråns rådgivare

- barns och ungdomars erfarenheter beaktas för att utveckla tjänsterna: enkät om metoder att minska kroppsaga
- allt tätare samarbete med Barnens Parlament i Finland
- en rådgivande grupp bestående av ungdomar tillsätts
- "turné" kring vård utanför hemmet och samarbete med ungdomsgruppen *Selviytyjät* i föreningen Pesäpuu
- teckenspråkiga barns synpunkter kartlades i samarbete med Finlands dövas förbund
- publikation om hur rättigheterna tillgodoses för barn i behov av särskilt stöd
- samarbete med stiftelsen för handikappade barn och ungdomar VAMLAS och arbetsgruppen YTRY för att stärka barnperspektivet i handikappolitiken
- barnombudsmannens rapport till FN:s barnrättskommitté
- målet är att skapa bestående strukturer i fråga om barnpolitik efter att statsrådets politikprogram har avslutats
- tyngdpunkten för det opinionsbildande arbetet ligger på kommun- och regionnivå.
- siktet är inställt på att påverka regeringsprogrammet efter riksdagsvalet 2011: målet är att utveckla skilsmässotjänster med tanke på barnets bästa

Tack till samarbetsparterna!

■ Barnombudsmannens arbete går ut på att påverka med hjälp av olika nätverk. Pengar kan inte delas ut och ingen kan befallas. Däremot kan man påverka opinionen genom att lyssna, övertala, kombinera saker på ett nytt sätt och hitta nya tolkningar.

Barns egna åsikter är starka argument som vuxna ofta är nyfikna på och blir överraskade av. "Förstår barn saker och ting så där bra?" "Så barn och ungdomar upplever att det där är viktigt?"

I denna årsbok återges resultaten och stämningarna från barnombudsmannens första femårsperiod. Har barns ställning och rättigheter stärkts i samhället? Bevakas barns intressen bättre? Har grundandet av den nya institutionen visat sig vara av betydelse?

Någon extern utvärdering har ännu inte gjorts beträffande barnombudsmannens arbete. Då institutionen grundades önskade riksdagen att regeringen skulle följa upp verksamheten och utifrån de praktiska erfarenheterna bedöma huruvida de uppsatta målen nås.

Min egen uppfattning är att vår byrå har lyckats väldigt bra i förhållande till resurserna. Barns rättigheter har satts på dagordningen i Finland. Barnens delaktighet har stärkts. Beslutsfattarna visar en större iver att bevaka barns intressen.

Jag vill rikta ett stort tack till samarbetsparterna, som har bidragit till framgången. Nätverken har mångdubblat synligheten för arbetet på vår lilla byrå. Vi har strävat mot samma mål som Centralförbundet för barnskydd och dess många medlemsorganisationer, Finlands Ungdomssamarbete Allians, statsrådets politikprogram, kyrkans barn- och ungdomsarbete, Unicef:s barnfond

Det är varje beslutsfattares plikt att gå från ord till handlingar.

och Barnfonden för självständighetens jubileumsår samt A-klinikstiftelsens projekt *En glasskör barndom*. Då Barnens Parlament i Finland grundades år 2007 gav det en möjlighet till direkt kontakt med lågstadieelever. Medlemmarna i barnombudsmannadelegationen har gett ett värdefullt stöd. Jyväskylä universitet, NuK-Su ry och Pesäpuu ry har etablerat sig som våra samarbetsparter i Mellersta Finland.

Tillsammans har vi fokuserat på att öka respekten för barn och barndomens egenvärde samt låta barnen komma till tals. Det är glädjande att ta del av samarbetsparternas positiva omdömen om vår verksamhet.

Jag vill även rikta ett stort tack till de bärande krafterna på vår byrå, det vill säga avdelningssekreterare **Pirkko-Liisa Rautio** och barnombudsmannadelegationens sekreterare **Auli Paavola**. Under hela denna femårsperiod har de tillsammans med mig låtit sig entusiasmeras av många nya idéer, som det ofta har funnits alldeles för många av i förhållande till våra små resurser.

Hur märks verksamheten i det enskilda barnets liv? Det avgör enskilda vuxna och beslutsfattare. Barnombudsmannen kan påverka attityder och värderingar, men det sista ordet ligger hos dig. Det är varje beslutsfattares plikt att gå från ord till handlingar. ●

Maria Kaisa Aula
barnombudsman

Barnens riksdag i Finlands jubileumssession samlade barn från kommuner i olika delar av landet.

Barnen tände 12 lyktor för att hedra den 12:e artikeln i FN:s konvention om barnens rättigheter i Finlandiahuset den 20 november 2009.

Jenni Raivioja (vänster) och Emma Viista instruerade riksdagens talman Sauli Niinistö när han svarade på frågor om barnets rättigheter i Habbo.

Samarbetsparter ger positivt omdöme om den första femårsperioden

Barnombudsmannen är en självständig men samarbetsinriktad aktör. Under hela verksamhetsperioden har ett intensivt samarbete förekommit med flera håll.

Representanter för samarbetsparterna och medlemmarna i barnombudsmannadelegationen ger ett positivt omdöme om mandatperiodens inverkan på barns och ungdomars ställning och rättigheter i Finland.

Kännedomen om barns rättigheter har ökat. Dessutom har barn och unga fått sin röst bättre hörd i samhällsdebatten. Statsförvaltningen har även fått en tydligare helhetsbild av barns vardag. Samarbetet mellan de aktörer som bevakar barns och ungdomars rättigheter har ökat.

Synlighet för de centrala sambanden mellan olika barnfrågor

Copyright © Tasavallan presidentin kanslia

Ordförande Pentti Arajärvi,
Centralförbundet för Barnskydd

Den positivaste följden av beslutet att inrätta en ombudsmannatjänst har varit att barnfrågorna uppmärksammats i medierna. Ombudsmannen har medfört synlighet och fungerat som språkrör för barns rättigheter.

Barnombudsmannen är en ny myndighet som fokuserar på barns frågor i allmänhet och inte enbart ur de enskilda sektorernas, det vill säga skolans, dagvårdens, sjukvårdens eller barnskyddets perspektiv. Detta har lett till att de centrala sambanden mellan olika frågor som påverkar barnets ställning har fått mer synlighet.

I det avseendet har det varit av betydelse att tillsätta en barnombudsmannadelegation. På så sätt finns samarbete åtminstone på en högre nivå, vilket i sig är positivt. Det ökar frågornas synlighet, tvingar såväl till eftertanke i olika frågor som att söka nya samarbetsformer.

Samarbetet mellan organisationer och myndigheter har eventuellt stärkts på kommunnivå, både regionalt och lokalt. Det gäller att lägga tyngdpunkten på en gemensam sak. Om en prioriteringsordning görs upp, kan även det preventiva arbetet få en framstående plats.

Det gäller att satsa på att stärka barns ställning rent allmänt. Här på Centralförbundet för barnskydd talar vi gärna om att skydda barnet. Det är på lång sikt det effektivaste och billigaste tillvägagångssättet.

Det bästa alternativet är en promotiv, främjande verksamhet, som i själva verket föregår den preventiva verksamheten och alltid bevakar barnens intressen i allt offentligt och även det privata beslutsfattandet. Vad som ligger i barnets intresse bör dock separat definieras i varje situation.” ●

Barns delaktighet diskuteras oftare än tidigare

Barnombudsmannadelegationens
sekreterare Auli Paavola,
särskild sakkunnig vid
Centralförbundet för Barnskydd

Numera talas det allt oftare om barns rätt att delta. Den positiva inställningen till att ta hänsyn till barns åsikter har ökat, och nya metoder för att höra barn utvecklas på olika håll. Medierna deltar numera i arbetet för barnens välfärd.

Barnombudsmannatjänstens prestige och en aktiv ombudsman har fått fart på ärenden och förslag. Barnombudsmannen har haft mycket konkret att bidra med i breda nätverk. Tanken om samarbete i barnfrågor har vunnit gehör inom statsförvaltningen.

I ministerierna ser man tydligare de olika ministeriernas roll och uppgifter i denna helhet, men resurserna borde ökas och vara bättre inriktade på barnfrågor. Ministerarbetsgruppen som funderar på barn- och ungdomsfrågor har visat sig ha stor vikt.” ●

Ombudsmannen har satt barnfrågorna på agendan

Programdirektör Inka Hetemäki,
Finlands Unicef

Jag är nöjd över att vi äntligen har fått en barnombudsman. Vi hade länge drivit frågan inom organisationerna. Inrättandet av denna tjänst har haft större effekt än jag vågade hoppas på.

Barnombudsmannen har fått myndigheter och organisationer att samarbeta. Barnen finns tydligare med, även på agendan för nya aktörer.

Maria Kaisa Aula har som den första i tjänst på ett bra sätt beaktat befattningsbeskrivningen så som den stadgas i lagen. Tack vare en förbättrad samordning har hon tagit många bra initiativ, såsom till exempel ett indikatorsystem för att samla in uppgifter om och följa upp barns och ungdomars välfärd. Debatten om löpsedlarna var ett modigt utspel i fråga om medierna. Hon har även klarat att röra sig i politiska kretsar.

Det finns fortfarande behov av ytterligare samordning i dessa frågor, och det ska vi tillsammans försöka förbättra. Medverkan från sådana branscher som inte traditionellt har varit aktiva när det gäller barnfrågor borde stärkas. Barn hör inte endast under utbildnings- eller socialsektorn, utan alla ministeriers verksamhet inverkar på barnen på ett eller annat sätt.

De ungas marginalisering är för tillfället ett centralt bekymmer inom finländsk barnpolitik. Verksamhetens tyngdpunkt har legat på små barn, men det är viktigt att fokusera även på ungdomar och familjer som håller på att bli utslagna.” ●

Barnpolitik utgående från barnens perspektiv

Ungdomsrådet, direktör
för ungdomsenheten
Olli Saarela, undervisningsministeriet

18 paragrafen i ungdomslagen definieras ungdomar som personer under 29 år, men om barnombudsmannen inte fanns skulle vi här på ungdomsenheten lätt ha inskränkt vårt arbete till att gälla barn i grundskoleålder och över 15-åriga ungdomar. Ombudsmannens arbete har haft betydelse när det gäller att låta barn och ungdomar komma till tals.

Barnombudsmannens tjänst är nödvändig och Maria Kaisa Aula har skött den på ett effektivt och sakkunnigt sätt inom förvaltningen men också lyckats väldigt bra i fråga om att få medieuppmärksamhet, även om hon lagenligt inte tar ställning i enskilda barns eller ungdomars ärenden. Det att barnombudsmannen tog upp till exempel frågan om reklamaffischerna vid butikskassorna visade att hon kan granska saker i barnens ögonhöjd.

Tidigare ansåg även jag att vi bedriver en politik som riktar in sig på barnen, men ombudsmannen har fått oss att inse att politiken bör bedrivas ur barnets perspektiv. Det är ingen bagatell precis.

Barnombudsmannen verkar dessutom vara en av de få institutioner som har lyckats trots att verksamheten har utlokaliseras. En modern byrå som den här kan grundas nästan var som helst.

Ombudsmannens femåriga period är ett bra underlag för diskussionen om en effektivisering av den statliga centralförvaltningens ägarstyrning när det gäller barn-, ungdoms- och familjefrågor efter att politikprogrammet har avslutats. Jag tror att det kommer att leda till en bra diskussion.” ●

Klar helhetsbild av barns vardag och rättigheter

Ledande expert Esa Iivonen,
Mannerheims Barnskyddsförbund

Mannerheims barnskyddsförbund var starkt för att inrätta ombudsmannatjänsten, som även i praktiken har visat sig vara nödvändig och nyttig. Ombudsmannen har förmedlat en klar helhetsbild av barns rättigheter och ställning till statsförvaltningen och främjat utvärderingen av konsekvenserna för barn.

Barnets värld är en helhet och det är viktigt att ha en helhetsbild av barnets vardag. Familjen är en del av den. Om tjänsterna i kommunerna arrangeras enligt livscykelmodellen skulle helhetsbilden av barns välfärd förbättras.

Maria Kaisa Aula är starkt engagerad i sitt uppdrag, en arbetsmyra, som även framträder ofta i offentligheten. Att stärka kunskapsunderlaget har varit en viktig uppgift och är det även framöver. Det finns till exempel enstaka undersökningar, men inga uppföljningsuppgifter om ärenden i anknytning till barn som hör till specialgrupper.

Det är viktigt att bilda nätverk, men jag hoppas att barnombudsmannens byrå får mer resurser än idag, eftersom arbetet kräver specialkunskap på många områden med allt från barns juridiska rättigheter, medier och konsumtion till dagvård, grundläggande undervisning, ungdomsarbete, barnskydd, hälsovård, minoritetskulturer och invandrare.

På lång sikt borde barnombudsmannens byrå även ha möjlighet att behandla barns klagomål, såsom FN:s barnrättskommitté har föreslagit.” ●

Viktigt att barn får sin röst hörd

Programdirektör för utvecklandet av tjänster för barn, unga och familjer inom det nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (Kaste),
utvecklingschef Riitta Viitala
vid social- och hälsovårdsministeriet

Branschens aktörer är i högre grad medvetna om FN:s deklaration om barnets rättigheter och känner även bättre till innehållet i barnkonventionen än tidigare. Däremot krävs fortfarande mycket arbete för att det rent konkret ska verkställas i barns vardag.

Barnombudsmannen har gjort en betydande insats när det gäller att låta barn få komma till tals, även om det arbetet ännu är sin linda. Förutom att låta barn vara delaktiga samt lyssna på och ta hänsyn till deras önskemål och åsikter är det viktigt hur barn blir bemötta.

Det finns redan ”svaga signaler” på att denna debatt har kommit i gång, och det verkar vara särskilt ungdomar som deltar i den. Blir barn eller unga bemötta på ett jämlikt sätt, eller underskattas barn eller barns tankar? De underskattas ofta, och ofta är det omedvetet.

Barnombudsmannen har lyft fram flera viktiga teman, till exempel aga samt romska barns och handikappade barns ställning. Det skulle vara bra att i högre grad satsa på teman såsom ”barn och vuxna tillsammans”, ”föräldrarnas betydelse” och ”dialogen mellan generationerna”. Olika generationers förståelse för varandra kan förbättras om dialogen ökar.

Det har varit speciellt fint att barnombudsmannen har använt sig av ett vardagligt språk i såväl publikationer som även i övrigt. Även det gör saker och ting mer konkreta.” ●

Ombudsmannens ståndpunkt representerar hela samhället

Generalsekreterare
Kalevi Virtanen,
Församlingarnas
Central för Barnarbete

”Barnfrågorna har blivit synligare i samhällsdebatten. Ombudsmannen börjar vara så välkänd som person att en betydande del av finländarna vet att någon som heter Maria Kaisa är barnombudsman.

Samarbetet mellan alla dem som jobbar med barn ute på fältet är på en helt annan nivå än innan barnombudsmannens byrå grundades. Bakom evenemangen i samband med jubileumsåret för FN:s barnkonvention låg ett tämligen omfattande samarbete mellan statsmakten, olika organisationer och den evangelisk-lutherska kyrkan.

Det har även betydelse att det finns en aktör uttryckligen inom de officiella maktstrukturerna som formulerar en ståndpunkt så att den representerar hela samhället. Och att denna person i fråga ofta är i offentligheten. Ombudsmannens ståndpunkt är mer än en enda organisations ståndpunkt, därför bör hon ha en omfattande samhälllig syn och egen sakkunskap samt bedriva samarbete. Hon bör lyssna mycket och lära sig genom att lyssna.

Det kommer säkerligen att märkas i barns vardag att den allmänna medvetenheten om barns rättigheter har ökat under jubileumsåret. Det är anmärkningsvärt att rentav 72 procent av finländarna kände till barnkonventionen efter jubileumsårets kampanj.

Ett annat betydelsefullt steg är barnkonventionens informationsstrategi, där den bärande tanken är barnvänliga aktörer. Om en församling eller något annat samfund beslutar att vara en barnvänlig aktör och fungerar såsom detta förutsätter och får någon form av erkännande för det, kommer detta följaktligen att påverka många arbetsplatser här i landet.

Det tredje steget har varit att utveckla utvärderingen av konsekvenserna för barn. Kyrkomötet beslutade redan att börja förbereda ärendet. Kyrkolagen ser ut att få en egen paragraf om att verksamhetens konsekvenser för barn bör utvärderas. Detta blir säkerligen allmänare även i samhället i övrigt och kommer att påverka många barns liv.” ●

Fokus på barns, ungas och familjers välfärd

Verksamhetsledare Tuomas Kurttila,
Finlands Föräldraförbund

”Barns, ungas och familjers välfärd håller på att bli en central samhällspolitisk fråga. Det allt tätare samarbetet mellan olika aktörer har lett till denna förändring. Barnombudsmannen har spelat en avgörande roll när det gäller att bygga upp en ny verksamhetskultur samt ett barn-, ungdoms- och familjevänligt Finland.

Vi är på rätt väg. Det är en bit kvar att gå, men tillsammans blir vi starkare. Ett välmående Finland kräver vision, förmåga och vilja. Allt kommer nu an på det.” ●

VI ADMINISTRATION, EKONOMI OCH PERSONAL

Höga förväntningar ställs på byråns arbete och planerna kan förändras även under verksamhetsåret då miljön förändras. Det är inte alltid lätt att prioritera. Byråns arbete blev mer systematiskt i och med en strategi.

Nya utrymmen öppnar för nya möjligheter

■ Det visade sig vara en bra lösning att flytta in i större utrymmen i ämbetshuset Wanha lääni i Jyväskylä. Byrån flyttade från Cygnaeusgatan 1 b till ett eget trähuskomplex Gamla Ortopedi vid Vasagatan 2.

Byråns arbete blev mer systematiskt i och med en noggrannare dokumentation av medborgarkontakterna, en strategi för barnombudsmannens byrå samt en ny arbetsordning. Verksamheten omorganiserades för att medborgarna snabbare ska få svar och samtidigt var det även möjligt att behandla obesvarade brev från 2008. **Johanna Aalto**, före detta jurist på byrån, anlätades som hjälp med svaren. Det positiva i byråns arbete var att dokumentförvaltningen utvecklades. De båda webbsidorna www.lapsiasia.fi och www.lastensivut.fi förnyades och stöder nu såväl den interna som externa informationen.

Höga förväntningar ställs på byråns arbete och planerna kan förändras även under verksamhetsåret då verksamhetsmiljön förändras. Det är inte alltid lätt att prioritera. Det är fortfarande tidvis fordrande och tidskrävande att svara på medborgarkontakterna.

Externa köptjänster motsvarar totalt omkring en persons årsverke. Barnombudsmannadelegationens sekreterartjänster köps av **Auli Paavola** vid Centralförbundet för barnskydd. Medarbetare i det team som har hand om barnsidorna är **Terhi Tuukkanen**, **Jukka Varsaluoma** och **Tuula Nousiainen**. Kontrakt med Agora Center vid Jyväskylä universitet om underhåll och utveckling av barnens webbsidor. Informationstjänster köptes av Medita Communication Oy.

Anslagen för barnombudsmannens byrås löner och verksamhet ingår i statsbudgeten i social- och hälsovårdsministeriets verksamhetsutgifter. År 2009 var barnombudsmannen verksamhetsutgifter 471 823 euro. Lönernas andel var 243 900 euro och de övriga utgifternas 218 000 euro. Slutsumman är något mindre än 2008.

Extern finansiering mottogs av Alli Paasikivis stiftelse för att genomföra (30 000 euro). Undervisningsministeriets politikprogram för barns, ungdomars och familjers välfärd finansierade spelet på barnens webbsidor (8 000 euro), en del av tryckkostnaderna för andra upplagan av publikationen *Asiaa aikuisille!* samt layouten och tryckningskostnaderna för den svenskspråkiga publikationen *Med adress till vuxna!* ●

Sammanfattning av barnombudsmannens byrås utgifter som en del av social- och hälsovårdsministeriets verksamhetsutgifter åren 2008 och 2009.

ÅR	2008	2009
• löner och sociala avgifter	263 167	253 888
• övriga verksamhetsutgifter totalt	225 747	217 935
• arvoden och sociala avgifter	6 311	4 958
• förnödenheter och varor	2 021	4 405
• hyror för konferensutrymmen	527	867
• kontorstjänster (bl.a. tryckning)	63 068	65 892
• personaltjänster	1 212	4 774
• övriga tjänster (externa köp)	108 535	91 264
• resekostnader	36 064	40 928
TOTALT	488 914	471 823

Byråns personal och arbetsbeskrivningar

**Barnombudsmannen
Maria Kaisa Aula**

- planerar verksamheten och ekonomin
- leder verksamheten
- förmansuppgifter
- opinionsbildande arbete och information

**Jurist
Jaana Tervo**

- 14.4.2009–
- opinionsbildande arbete (utlåtanden)
 - medborgarkontakter

**Avdelningssekreterare
Pirkko-Liisa Rautio**

- kontakter, information
- kontorsuppgifter

**Överinspektör
Elina Nivala**

- 100 % år 2009
men 20 % av tjänsten
från början av 2010
- barns delaktighet
 - information om barns rättigheter

**Överinspektör
Anne Hujala**

- administration och ekonomi
 - opinionsbildande arbete (initiativ)
- deltid 1.6.2009–28.2.2010

**Planerare
Mirkka Jalonen-Alava**

- Högskolepraktikant –31.1.2009
1.2.–13.4.2009 och 18.1.2009–
- år 2009 analys av medborgarkontakter
 - barns delaktighet och information om barns rättigheter 80 % av tjänsten 2010

Ytterligare information på nätet,
barnombudsmannens strategi
www.lapsiasia.fi/sv/om_oss

Lapsiystävällisempään Suomeen
(Mot ett barnvänligare Finland)
på finska

**Överinspektör
Satu Siitari**

1.6.2009–28.2.2010,
deltidsvikarie för Anne Hujala

- enkät om rättigheter när det gäller barn i behov av särskilt stöd

**Högskolepraktikant
Inka Hakanen**

18.3.–17.6.2009

- skolturné om barns rättigheter

**Jurist
Johanna Aalto**
–31.1.2009

**Ari Lensu
i arbetslivsträning,
byråsekreterare**

1.3.2009–17.1.2010

- kontorsuppgifter

Byråpersonalen har samlats till en intern datautbildning i sina nya lokaliteter.

Barnkonventionen i korthet

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska förverkliga de rättigheter som fastställs i barnkonventionen.
5. Staterna ska respektera föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar, rättigheter och skyldigheter i anslutning till barnets fostran.
6. Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.
7. Barnet ska registreras omedelbart efter födseln. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt att veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdat av dem.
8. Ett barn har rätt att behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.
9. Ett barn har grundläggande rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han/hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och dess föräldrar har kommit att bo i olika länder, är det statens plikt att i positiv anda och utan dröjsmål behandla en ansökan om familjeåterförening.
11. Staten ska hindra olovligt bortförande av ett barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
13. För att uttrycka sina åsikter har barnet rätt att fritt söka, ta emot och sprida information och tankar, förutsatt att detta inte kränker andras rättigheter.
14. Barnet har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Den vägledning föräldrarna ger barnet i detta sammanhang ska respekteras.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via massmedier få tillgång till sådan information som är viktigt för dess utveckling och välfärd. Barn ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan.
18. Föräldrarna har det primära och gemensamma ansvaret för barnets fostran. De har rätt att få stöd i sin uppgift. Föräldrarna ska fungera i enlighet med barnets bästa. Staten bör se till att dagvårds- och barnskyddstjänster står till buds.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt till särskilt skydd och stöd. I sådana fall ska man beakta kontinuiteten i barnets fostran, och ta hänsyn till barnets etniska, religiösa och språkliga bakgrund.
21. Adoption kan komma i fråga om det ur barnets synvinkel är det bästa alternativet.
22. Ett flyktingbarn har rätt att få den särskilda omsorg han/hon behöver.
23. Ett handikappat barn ska ges bästa tänkbara vård och hjälp som främjar dess självförtroende och delaktighet.
24. Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver. Mammor ska garanteras lämplig hälso- och sjukvård.
25. Ett barn som placerats utanför sitt födelsehem har rätt till regelbunden översyn av grunderna för sin omvårdnad och placering.
26. Ett barn har rätt till social trygghet.
27. Ett barn har rätt till den levnadsstandard som behövs för dess utveckling.
28. Ett barn har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehandledning på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.
29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets eget språk och egna kultur, ansvarsfullt medborgarskap, tolerans, jämställdhet mellan könen och hänsyn till miljön.
30. Ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.
31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.
32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.

En oavkortad version v den exakta konventionstexten hittar du på webbplatsen www.lapsiasia.fi

33. Ett barn ska skyddas från narkotika och olaglig narkotikahandel.
34. Ett barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande.
35. Staterna ska förhindra handel med barn.
36. Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada dess hälsa och utveckling.
37. Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym eller förnedrande bestraffning. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg, och även då ska man beakta barnets åldersrelaterade behov.
38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.*
39. Ett barn som utsatts för någon form av utnyttjande bör få hjälp till rehabilitering och social återanpassning.
40. Ett barn som brutit mot lagen ska skyddas och barnets rättigheter respekteras.
41. Ifall en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn större rättigheter än vad barnkonventionen gör, ska de nationella lagarna följas.
42. Staten bör se till att alla medborgare är medvetna om barnets rättigheter.
43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.
- 44.–54. Dessa artiklar behandlar beslut om ratificering av och ändringar i konventionen, rapportering om detta samt konventionens övriga giltighet.

* Åldersgränsen i tilläggsprotokollet har höjts från 15 till 18 år.

BARNETS RÄTTIGHETER ÄR VUXNAS SKYLDIGHETER

- I alla sina åtgärder och beslut som rör barn ska myndigheterna bedöma vilka följderna blir för barnet, beakta barnets bästa och lyssna på dess åsikt.

FÖRÄLDRAR OCH VÅRDNADSHAVARE HAR DET PRIMÄRA ANSVARET FÖR BARNETS VÅRD OCH FOSTRAN.

- De har rätt att få stöd, handledning och rådgivning för denna uppgift.
- Om föräldrarna eller vårdnadshavarna trots stödet inte kan se till att barnet har det bra, ska staten genom en placering på fosterhem, barnhem eller genom adoption garantera att barnet får god vård.

FN:S KOMMITTÉ FÖR BARNETS RÄTTIGHETER FÖLJER UPP HUR KONVENTIONEN EFTERLEVS OCH HUR MAN SLÅR VAKT OM BARNETS RÄTTIGHETER.

- Varje land som ratificerat konventionen ska vart femte år rapportera om hur man avancerat i bevakandet av barnets rättigheter.
- Utgående från rapporterna presenterar kommittén sina farhågor och rekommendationer för respektive land. I Finland ansvarar utrikesministeriet för rapporteringen.

INNEHÅLLET I KONVENTIONEN KAN SAMMANFATTAS I TRE OLIKA TEMAN:

Protection

- Barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad.

Provision

- Barn har rätt till tillräcklig andel av samhällets resurser.

Participation

- Barn har rätt att med beaktande av ålder och mognad delta i beslutsfattande som gäller dem själva.

Barnombudsmannadelegationens medlemmar 2010

Ordinarie medlemmar

Maria Kaisa Aula, barnombudsman, ordförande
Kari Ilmonen, konsultativ tjänsteman, social- och hälsovårdsministeriet, viceordf.
Pekka Järvinen, regeringsråd, social- och hälsovårdsministeriet
Päivi Rotola-Pukkila, lagstiftningsråd, utrikesministeriet
Markku Helin, lagstiftningsråd, justitieministeriet
Jyrki Pelkonen, polisinspektör, Polisstyrelsen
Olli Saarela, direktör, undervisningsministeriet
Eeva-Riitta Pirhonen, direktör, undervisningsministeriet
Anna-Liisa Tarvainen, regeringsråd, kommunikationsministeriet
Leena Alanen, professor, Jyväskylä universitet
Tuomas Kurttila, verksamhetsledare, Finlands Föräldraförbund
Jukka Tahvanainen, generalsekreterare, Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf
Marja-Leena Toivanen, direktör, Kyrkostyrelsen
Anneli Kangasvieri, direktör för undervisnings- och kulturrenheten, Finlands Kommunförbund
Anneli Taina, överdirektör, Södra Finlands regionförvaltningsverk
Pentti Arajärvi, doktor, Centralförbundet för Barnskydd

Suppleanter

Taru Kuosmanen, beställningschef, Tammerfors stad
Matti Kaivosoja, MD, överläkare, Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt
Maarit Leppänen, särskild sakkunnig, justitieministeriet
Riitta Viitala, utvecklingschef, social- och hälsovårdsministeriet
Janne Jokinen, ambassadråd, utrikesministeriet
Anne-Marie Välikangas, konsultativ tjänsteman, finansministeriet
Anna Mikander, överinspektör, undervisningsministeriet
Hannu Tolonen, överinspektör, undervisningsministeriet
Juha Valtonen, överingenjör, kommunikationsministeriet
Anja-Riitta Lahikainen, professor, Tammerfors universitet
Teemu Japissou, generalsekreterare, Ung i Finland rf
Kalevi Virtanen, generalsekreterare, ev.luth. Församlingarnas Center för Barnarbete
Hanna Markkula-Kivisilta, generalsekreterare, Rädda Barnen
Anna Roinevirta, socialdirektör, Janakkala kommun, Centralförbundet för Barnskydd

Expertmedlemmar

Riitta Haverinen, ledande sakkunnig, Institutet för hälsa och välfärd
Anneli Pouta, överläkare, Institutet för hälsa och välfärd
Matti Paloheimo, direktör, Statens filmgranskningsbyrå
Anja Peltonen, direktör, Konsumentverket
Marjukka Lasola, forskningsdirektör, Rättspolitiska forskningsinstitutet
Esa Rantanen, konstsekreterare, Centralkommissionen för konst
Irmeli Halinen, undervisningsråd, undervisningsministeriet
Anne Alitolppa-Niitamo, chef för mångkulturella ärenden, Befolkningsförbundet
Sirkka Rousu, ledande projektchef, Finlands Kommunförbund
Mirjam Kalland, generalsekreterare, Mannerheims Barnskyddsförbund
Inka Hetemäki, programdirektör, Finlands Unicef
Jussi Mertsola, ordförande, Finlands barnläkarförbund
Hannele Sauli, specialforskare, Statistikcentralen
Johanna Suurpää, minoritetsombudsman
Marjaana Pelkonen, överinspektör, social- och hälsovårdsministeriet
Georg-Henrik Wrede, programdirektör, undervisningsministeriet

Sekreterare

Anne Hujala, överinspektör, barnombudsmannens byrå
Pirkko-Liisa Rautio, barnombudsmannens byrå
Auli Paavola, särskild sakkunnig, Centralförbundet för Barnskydd

Årsboken är nyttig läsning för kommunala beslutsfattare och myndigheter som planerar välfärdstjänster för barn och ungdomar. Siktet är även inställt på framtida uppgifter, och målsättningen är att framöver stärka sådana strukturer inom den statliga och kommunala förvaltningen som stöder barns rättigheter. Årsboken innehåller även stoff för den samhällsdebatt som kommer att föras inför riksdagsvalet 2011.

Barnombudsmannen är en självständig myndighet som bevakar och främjar barns intressen och rättigheter på en allmän samhällsnivå. Barnombudsmannen avger årligen en rapport i form av en årsbok till statsrådet beträffande sin verksamhet samt barns och ungdomars välfärd och hur deras rättigheter tillgodoses i Finland.

■ BARNOMBUDSMANNENS BYRO

Vasagatan 2
40100 Jyväskylä
tfn (09) 160 73986
fax (014) 337 4248
lapsiasiavaltuutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

ISSN 1798-3991 (painettu)
ISBN 978-952-00-2997-5 (nid.)